

No 1532.

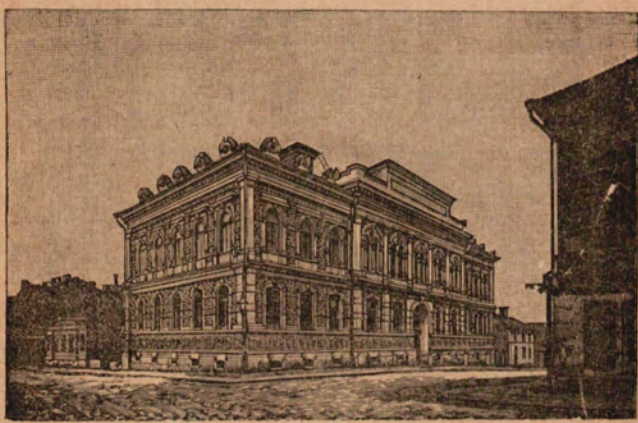
KANSANVALISTUSSEURA
10/03

Kansanvalistus-seuran
Toimituksia 129

Suomen Kansankirjastot

Esittänyt

L. Schadewitz

Sijältää 3 kuvaa

Helsingissä, 1903

Suomen Kansankirjastot

Tilastollinen katsaus
maamme kansankirjasto-
oloihin 1900-luvun alussa

Esittänyt

L. Schadewitz.

Helsingissä, 1903.
Kansanvalistus-seuran kustantama.

Helsingissä
Kirjapainoyhtiö Walo
1904

Tämä kirjanen on jo verraten kauan ollut tekeillä, sillä suuri osa esitettävänä olevista tilastollisista tiedoista on kerätty vuosina 1900—01, joten ne ovat ehtineet tarpeettomasti vanhentua, ennenkuin pääsivät yleisön käsiin.

Yhtenä warfin vaikeuttavana syynä on tähän ollut se, ettei allekirjottaneella, sittenkuin viime vuoden alussa suostuin järjestämään Kansanvalistus-seuran hankkimat tilastolliset tiedot maamme kansankirjastoista ja laatimaan niiden pohjalla esityksen kansankirjastoloistamme, ole ollut kyllin wapaata tilaisuutta tähän työhön antautua, waan muut tehtävät ovat yhtä mittaa vaatineet keskeystämään ja myöhästyttämään tämän julkaisun valmistamista. Kun ainesten keräyksessä ei ole nyt myöhemminkään — enemmän kuin sitä aikaisemmin — ollut tarpeeksi yhtenäistä johtoa, on tilasto jäänyt warfin epätasaiseksi, eikä se jälkeinpäin täydentelemälläkään ole woinut saavuttaa tarpeellista yhdenmukaisuutta ja kokonaisuutta. Toiwottavasti ollaan tässä suhteessa wasta wiisaampia, kun kansankirjastoistamme ruwetaan tilastoa laatimaan.

Niille arwoisille henkilöille, Tilastollisen Päätoimiston firehtorille, tohtori Aug. Sjeltille, dosentti, tohtori J. B. Tallqwistille ja kirjastonamanuenssi, maisteri B. Tarkiaiselle, jotka ovat tämän kirjasen laatimisessa antaneet minulle neuvoja, lausun täten wilpittömän kiitoksen, samoin niille ylioppilaille — etenkin Emil Synnifelille, Wiljo Hytöfelille, Väinö Juslénille ja S. Paawilaiselle — jotka warfinajessa tilastollisessa

työnsä ovat olleet minulle avullisia, ja ennen muuta hartain kiitos niille sadoille, jopa tuhansille kansalaisille, ylioppilaille ja muille kansanwalistuksen ystäville, jotka pyydettyjä tietoja toimittamalla ovat tehneet tämän tilaston julkaisemisen mahdolliseksi.

Helsingissä joulukuun 16 p:nä 1903.

Tekijä.

Sisällysluettelo.

	Siv.
I. Katlaus kansankirjastojen merkitykseen ja lewenemiseen	7
II. Tietoja Suomen kansankirjastoista	14
A. Kinesten keräys	14
B. Kansankirjastojemme leweneminen	18
C. Kansankirjastojemme lukumäärä ja kielijako	20
D. Kansankirjastojemme perustamisaija	26
E. Kansankirjastojemme suuruus, raha-arvo ja lainaus- liite	32
F. Kansankirjastojemme tulot	46
III. Mietteitä kansankirjasto-olojemme järjestämisestä	58
IV. Kansankirjastojemme tilastollinen luettelo	64
A. Maalaiskunnat	64
Uudenmaan lääni	64
Turun ja Porin lääni	70
Hämeen lääni	78
Bjipurin lääni	84
Mikkelin lääni	92
Kuopion lääni	95
Vaasan lääni	100
Oulun lääni	108
B. Kaupungit	112
C. Yleisjummat	115
V. Liite: Tietoja Inkerinmaan seurakuntien kirjastoista	116
VI. Kirjallisuusluettelo	123

I. Katsaus kansankirjastojen merkitykseen ja lewenemiseen.

Yleisen kansanvalistuksen tärkeys on viime vuosikymmenien kuluessa saanut kaikissa sivistysmaissa jangen suurta tunnustusta, ja se työ, jota sen lewittämiseksi on tehty, on päivä päiväältä yhä kaswanut ja laajentunut. Kaikkialla on samaan yleiseen päämäärään pyritty: koko kansa — tai ainakin niin monta kuin suinkin mahdollista — on saatettava siihen tilaan, ettei heidän elämäntehtävänsä ja sen sijällisyys supistu wain jokapäiväisen leiwän hankkimiseen, waan jokaiselle koetetaan toimittaa tilaisuutta myös hengenwoimiensa wiljelemiseen. Säätyyn, ikään tai sukupuoleen katsomatta on kaikki ihmiset päästettävä osalliseksi valistuksen jalostuttawasta vaikutuksesta.

Suomen kansanvalistustyötä on juuressa määräsä edistänyt se seikka, että lukutaito on jo vuosikatoja ollut kansassamme yleinen, ja niin muodoin se wälttämätön pohja, johon kansanvalistus pääasiassa perustuu, on ollut meille wanhaa perintöä. Usein esitetään tämän nojalla warsin kiittelewiä lausuntoja koko kansamme korkeasta sivistyskannasta, sillä onhan Suomessa merkityksettömän wahan lukutaidottomia. Wiimeisen Tilastollisen Wuosikirjan (1903) mukaan oli maassamme vuonna 1900 lukutaidottomia henkilöitä, jotka olivat täyttäneet 15 vuotta, wain

12 jota tuhatta kohden, toisin sanoen 1,2 %/o. Kun vertaamme tätä lukumäärää muiden maiden vastaaviin numeroihin, jotka on laskettu kutakin 10,000 asukasta kohden, saamme:

Italiasja .	wuonna 1881,	6	wuotta täyttäneistä	6,194
Espanjasja .	" 1887,	7	" "	5,120
Unkarisja . .	" 1890,	6	" "	4,534
Ranskasja .	" 1872,	7	" "	3,130
Itäwallasja	" 1890,	6	" "	2,956
Belgiasja . .	" 1890,	6	" "	2,806
Islannisja .	" 1891,	6	" "	1,711
Kanadasja .	" 1890,	6	" "	1,356
Yhdyswalloisja	" 1890,	10	" "	1,334
Preussisja .	" 1871,	9	" "	1,217
Wirossja . .	" — —		" "	611
Suomesja	" 1890,	10	" "	200
" . .	" 1900,	15	" "	120

Nämä tiedot eivät ole samanaikuisia eivätkä perustu samaan ikään, mutta waiilinaisinakin ne osottawat, että Suomen kansa on lukutaidon yleisyyteen nähden kunniasijalla.

Kansan sivistyskantaa määrättäessä ei sentään itse lukutaito ja sen yleisyys riitä yksinomaisesti mittapuuksi. Paljon enemmän merkitsee se seikka, miten paljon kansa lukutaitoaan käyttää, miten paljon se kirjallisuutta wiljelee. Kun tältä kannalta kysymystä tarkastelemme, ei meillä ole esitetävänä tarffoja numerotietoja, mutta ilman muuta täytynee kuitenkin myöntää, että suuriin sivistyskansoihin wvertaten on Suomen kirjallisuus sekä teosten lukumäärään että niiden menekin puolesta pieni — milläpä köyhä kansa jaksaisi paljon kirjailijoita elättää ja heidän teoksiaan suurissa summisja ostaa? — ja tästä on luonnollisena seurauksena, ettei kirjallisuuden käyttäminenkään woine meillä warsin suureksi nousta.

Kirjojen hinnat ovat vuosifatojen kuluesä suuresti huostuneet, mutta sittenkään ei kirjojen omistaminen ja käyttäminen oikeastaan kuulu vähävaraistille, sillä ne eivät ole aivan välttämättömiä tarpeita, ja muihin menoihin kansan suuren enemmistön vähäiset varat warin vähän riittävät. Jos kansanvalistustyön täytyisi edistyä aivan yhtä hitaasti kuin kansan suuren enemmistön warallisuus kohoaa, niin eivät sen tulokset paljoa ilahduttaisi.

Onneksi ei asian laita ole sentään näin. Waikka ta-
loundellinen tila warin painawasti waikuttaakin kansanvalis-
tuksen kehittymiseen, voidaan sitä kumminkin erityisillä apu-
keinoilla jouduttaa köyhissäkin oloissa. Ensimmäinen on muis-
tettava, että vähistäkin tuloista voidaan walistustarkotus-
siin joku määrä jäädä, jos waan kansalle saadaan yleisempi
se käsitys, että se antaa arwoa hengenwoimien wiljelemiselle,
— ja se taas wuorostaan waikuttaa taloudellisen tilan para-
nemiseen. Kun sitten yksityisten walistuspyrinnöt ohjataan
yhteistoimintaan, kun pienet ropokset kootaan yhdessä käy-
tettäväksi ja yhteiskunta tulee näitä yrityksiä, silloin saa-
daan werraten vähillä uhrauksilla suuria tuloksia. Niin on
tehty muualla maailmassa, warakkaisfakin maisa, ja samoin
meillä Suomessa, pienissä oloissa.

Kirjallisuuden lewittämisessä kaiken kansan luettawaksi
on yleisillä kirjastoilla, ja erityisesti kansankirjastoilla, mitä
tarkein tehtävä. Monia vuosifatoja, — jopa tuhansia*)
— on näitä walistuskaitoksia ollut olemassa, mutta wasta
wiime vuosifadalla ne pääsivät siihen suureen merkitykseen,
joka niille nykyään kaikkissa sivistysmaissa myönnetään. —
Kuuluisa englantilainen yhteiskunnallisen elämän tutkija
Thomas Carlyle (1795—1881) lausui aikoinaan,

*) Ensimmäisen yleisen kirjaston, josta tiedetään, perusti Egyp-
tin kuningas D s y m a n d y a s, joka eli noin 1,000 vuotta e. Kr.
Hän panetti sen talon porttikäytäwään, jossa kirjasto sijaitti, sanat:
„Sielun parantola“.

että „kirjastot ovat meidän päiviemme todellisia yliopistoja“. Ainakin nykyajan suuret kirjastolaitokset — varsinkin Yhdysvalloissa — ovat varmaan täydellisesti tämän tunnustuksen veroisia.

Ennenkuin siirrymme varsinaiseen tehtäväämme, Suomen kirjasto-oloja tarkastelemaan, on meille sekä opikki että huviksi luoda katsaus muiden sivistysmaiden kirjastoihin.

Kuten edellisessä jo viitattiin, ovat kirjasto-olot Pohjois-Amerikan Yhdysvalloissa suurimpaan täydellisyhteensä kehittyneet. Siellä uhrataan vuosittain miljooneja yleisten kirjastojen kannattamiseen, tuhansia henkilöitä on niissä toimimiehinä, ja niiden avulla muodostuvatkin kirjastot todelliseksi oppilaitoksiksi, joissa kaikkia haluamia ohjataan tiedon lähteille. Siellä sijaitsee maailman suurin kirjasto Bostonin kaupungissa. Muutama vuosi sitten se sisälsi 700,000 kirjaa, ja sillä oli sitäpäitfi 10 haaraosastoa ja 17 muuta lainauspaikkaa kaupungissa. Lufusaleissa oli noin 300 sanomalehteä ja 630 aikakauskirjaa esillä. Sen lisäksi oli siellä erityisestä pyynnöstä saatavana 589 aikakauskirjaa. Laitoksen toimimiehistöön kuului 269 henkeä, miehiä ja naisia. Luonnollisesti on tällainen jättiläiskirjasto tullut suuria summia maksamaan. Sitse rakennukseen käytettiin lähes 14 miljoonaa markkaa, ja vuosittain kuluttaa sen ylläpito lähes puolitoinista miljoonaa markkaa.

Näin suurenmoiset laitokset eivät kuitenkaan ole yhteiskunnan rasitukseksi, sillä kirjastoista pitävät etupäässä huolta Amerikan monet rahamiehet, jotka ovat lahjottaneet tähän tarkotukseen suuria summia. Yhdysvalloissa on lausuttu niiden nousuman 150 miljoonaan markkaan. Lahjottajista on tunnetuin kuuluisa teräskuningas Andrew Carnegie, joka näille lempilaitoksilleen on uhrannut noin 30 miljoonaa markkaa.

Miten suureen merkitykseen kirjastot ovat Yhdysvalloissa päässeet, osottaa sekin, että kirjastonhoitajien valmis-

tamista warten on perustettu erityinen oppilaitos Albanyn, jossa oppilaat saawat kahden vuoden kuluessa harjoitautua tärkeään tehtäväänsä. Kun kirjastot saawat fiten taitavaa hoitoa ja niillä on runsaasti waroja käytettävänä, ovat ne muodostuneet sellaisiksi monipuolisisiksi walistuslaitoksiksi, ettei niille ole muualla wertaa. Siellä on woitu täydellisesti toteuttaa Albanyn koulun johtajan Melvil Deweyn lause: „Kirjat sellaisenaan eivät ole kirjasto, vaan ainoastaan sen ainekset.“

Amerikan kirjastojen alku luetaan vuodesta 1732, jolloin mainio Benjamin Franklin perusti muutamien kumppaniensa kera kirjastoseuran Filadelfiaan. Jo aikaisemmin tämä asia sai ensimmäisen alotteensa Englannissa. Vuonna 1699 julkaisi skotlantilainen pappi James Kirkwood lentokirjasein, jossa hän ehdotti, että olisi perustettava yleisiä pitäjänkirjastoja. Monella seudulla hänen kehotustaan noudatettiin, mutta vasta 19 vuosijadan puolivälisissä pääsi warfinainen kirjastoliike alkuun. Vuonna 1850 sai wahvistuksen parlamentin päätös, joka antoi kaupungeille oikeuden kantaa erityisen weron kirjastorakennusta warten. Lakiehdotuksen tekijä, William Gwart, josta laki sai nimensä, ajatteli, että kirjoja kyllä kirjastoihin hankitaan, jos waan erityinen kirjastotalo tulee rakennetuksi. Tässä hän oli aiwan oikeassa, sillä mainitun lain woimaan astuttua on siellä kirjastoasiaa suurella menestyksellä ajettu. Vuonna 1897 oli Suur-Britanniassa ja Irlannissa 600—700 kirjastoa, jotka sisälisivät noin 5 miljoonaa kirjaa ja kirjastojen hyväiksi käytettiin yli 5 miljoonaa markkaa. Kun Englannin väestö asuu etupäässä kaupungeissa, on maaseudulla, joka muutenkin on takapajulla, näitä walistuslaitoksia hyvin vähän. Wiime aikoina on niistä kuitenkin ruwettu parempaa huolta pitämään. Yksityisten toimesta on sinne perustettu useita kiertäviä kirjastoja.

Saksalaiset pyrkivät kaikessa englannin kieltä puhuvien kansojen rinnalle. Suurella innolla tehdään saksankielisellä alueella — Itävallassa ja Saksassa — työtä kirjastoasiankin hyväksi. Kaupunkeihin on rakennettu suuria kirjastoja, joista erityistä mainitsemista ansaitsevat Wienin ja Berliinin hyvin järjestetyt kirjastot, ja uusia lainakirjastoja maaseudulle perustetaan yhtä mittaa. Suurta kirjastoasian harvastausta osoittavat ne monet uudet teokset ja aikakauskirjat, joita kirjastoasian ajamiseksi on ilmestynyt. Niistä on pääansio wieniläisellä geologian professorilla *E d u a r d R e y e r* illä, joka ollessaan tutkimusmatkalla Yhdysvalloissa tutustui saksalaisiin suuriin kirjastoihin ja ryhtyi siten kotimaassaan tarmokkaaseen työhön näiden valistustulosten hyväksi. Siitä huolimatta jäävät saksankieliset kirjastot vielä paljon englanninkielisistä jäljelle.

Ranskassa ovat kirjasto-olot kehittyneet erikoisella tavalla, sillä valtion toimesta on siellä jo kauan tehty työtä kirjastojen hyväksi. Ranskalais-saksalaisen jordan päätyttyä hallitus ryhtyi pontewasti edistämään kansanvalistusta ja silloin otettiin ohjelmaan myös kirjastojen perustaminen. Tähän tarkotukseen uhrattiin runsaasti varoja — jonkun aikaa oli valtion kannatus 250,000 markkaa vuodessa — ja siten on saatu aikaan huomattavia tuloksia. Tammiukuun 1 päivänä 1898 oli Ranskassa 41,498 kirjastoa, ja ne sisältsivät 6,190,970 sidettä. Suuresta lukumäärästään huolimatta eivät kirjastot ole saksaneet saada yleistä kannatusta ja käyttämistä osakseen. Kuten edellisestä näkyy, on siten lukumäärä varsin pieni eikä lainausten lukukaan ole korkea. Useat kirjastot ovat huonosja kunnosja. Siis heidän waiikuttaa warmaankin se, ettei kirjastoja ole perustettu kansan suoranaisestä aloitteesta, waan hallituksen tahdosta, ja siksi kirjastot ovat pysyneet wieraina niille, joille ne on aiottu. Useat kansanvalistusta harrastawat seurawat koettawat siellä näitä oloja parantaa.

Sivuuttaen useita muita sivistysmaita siirryimme sit-
ten katsелеmaan Skandinavian oloja, jotka ovat meille lä-
heisimmät ja tärkeimmät. Erityisenä yhteisenä tuntomer-
kinä näille pohjoismaille ovat lukuisat pitäjänkirjastot, jotka
ovat yleensä kooltaan varsin pieniä. Vuonna 1889 oli
Tanskassa kaikkiaan 1,069 pitäjässä kirjasto, muutamissa
useampiakin; pitäjien koko lukumäärä oli 1,697. Lahjotus-
varoista ja valtiolta ovat kirjastot saaneet tuntuvaa kan-
natusta. Viime aikoina on valtion toimesta ryhdytty kier-
täviä kirjastoja perustamaan. Norjassa on kirjastoasia
nykyään päivänkysymyksenä. Siellä on julkaistu kirkode-
partementin asettaman erityisen komitean toimesta huomaa-
tava mietintö*) tästä asiasta. Kansankirjastoille, joiden
lukumäärä vuonna 1901 laskettiin 650:ksi, on jo lauan
annettu kannatusta valtion varoista. Viime vuosina se on
nousnut 20,000 kruunuun. Ruotsissa on pitäjänkirjastojen
lukumäärä arvioitu 1,800:ksi, mutta tätä summaa on kuitenkin
pidetty liian korkeana, sillä siellä löytyy paljon sellaisia
kirjakokoelmia, joita mainitaan lainakirjaston nimellä, vaikka
niistä ei ole pitkiin aikoihin lainattu ainoatakaan teosta. Ne
siältävät etupäässä vanhettunutta uskonnollista kirjalli-
suutta. Ruotsissa toimii nykyään kaksi ylioppilasyhdistystä,
H e i m d a l ja B e r d a n d i kirjastojen hyväksi.

*) Sen nimi on: „Folkebogsamlinger i Norge. Deres
historie, nuværende tilstand samt forslag til en ny
ordning af Karl Fischer, J. B. Heiberg, Haakon Ny-
huus. Indstilling till Kirkedepartementet.“ Kristianiasa 1901.

II. Tietoja Suomen kansankirjastoista.

A. Aineiden keräys.

Kun ryhdyimme varsinaiseen tehtäväämme, kuvaelmaan Suomen kansankirjasto-oloja äskeisen vuosisadan vaihteen tienoissa, on ensiksi kerrottava, mistä ovat kotoisin ne tilastolliset tiedot, joihin tämä esitys perustuu.

Maamme kansankirjastoista on verraten usein tietoja kerätty ja julkaistu. Jo vuonna 1879 ilmestyi opettaja R. Werkon toimittama laaja teos „Tietoja ja mietteitä Suomen kansa- ja lastenkirjastoista ynnä luku-yhdistyksistä ja luennoista Vuoteen 1875“. Siinä esitetään pitkälistien tiedustelujen tulokset: jokseenkin täydellinen luettelo maamme kansankirjastoista, joiden perustajat, siten lukumäärä, raha-arvo ja lainausten lukumäärä eri vuosina kerrotaan, lahjotukset, pienetkin, luettelaa ja ketkä ovat hoitajina olleet, mainitaan. Lopussa esitetään lämpimin sanoin mietteitä kirjasto-olojen järjestämisestä. Teos, joka sisältää 297 sivua, on paljon työn tulos ja tekijä — joka on sen myös itse kustantanut — ansaitsee siitä kaikkien kansanwalistuksen ystävien kiitollisimman tunnustuksen. Bahinko waan, että siinä esitetyt tiedot on julkaistu ilman että niitä on enemmän yhdistelty ja järjestetty tilaston tapaan, sillä siten olisi Suomen silloisista kansankirjasto-oloista saatu paljoa selwempi kuva.

Kansanvalistus-seuran toimesta on maamme kansan-
kirjastoista kerätty tietoja useita kertoja ja niitä on julkaistu
seuran toimittamisssa Kalentereissa 1890, 1896 ja 1901
vuosikerroissa. Ne tiedot, joita viimeksi mainituissa Kalen-
terissa esitettiin, olivat kotoisin samasta lähteestä, mihin
tässä kirjassa esitettävä tilasto pää-asiansa perustuu.

Syyskuussa 1899 professori J. A. Danielson
teki Kansanvalistus-seuran toimikunnan kokouksessa ehdotuk-
sen, että seura ryhtyisi elvyttämään kansankirjastoasian har-
rastusta siten, että lähetettäisiin erityisiä stipendiaatteja asiata
ajamaan ja keräämään tietoja kirjastoista. Ehdotusta kan-
natettiin ja valmistukseen ryhdyttiin, mutta kun ei ollut niin
paljon varoja käytettävänä kuin sen toimeenpano olisi vaa-
tinut, täytyi se lykätä toistaiseksi. Mutta seuraavan wuo-
den, 1900, alussa Kansanvalistus-seura sai toiminimi P.
Sinebryhoffilta 10,000 markkaa kansanvalistuksen edis-
tämiseksi maamme itäosassa, „jossa sivistyslanta lienee al-
haisin ja rahvas köyhin“. Tästä lahjotuksesta seuran toimi-
kunta päätti käyttää osan kansankirjasto-asian ajamiseen.
Samaan tarkotukseen saatiin sitten Kansanvalistusyhdistyks-
ten keskuskomitealta 5,000 markkaa ja Suomalaisen Kir-
jallisuuden Seuralta 200 markkaa. Kun yrityksen taloudelli-
nen puoli oli täten saatu turvatuksi, päätettiin panna työ alulle
maamme itäosassa ja kansankirjastostipendiaateiksi otettiin
ylioppilaat Jusfi Immonen, E. J. Juuti, K. Edw. Kahari,
E. Wilho Laine, Nestori Mikola, M. Pennanen, K. Pulk-
kinen, Erkki Rytönen, L. Schademiz ja K. D. Wikman,
opettaja O. W. Mellin ja maisteri A. J. Pietilä. Jouluun
aikaan työtä sitten jatkettiin maan pohjoisosassa, jonne lä-
hetettiin ylioppilaat Kahari, Mikola, E. W. Siikane ja
Drjö Tuomikoski.

Näiden lähettiläiden kautta seura sai tilastollisia tie-
toja monista sadoista Suomen kirjastoista, mutta suurin
osa maastamme jäi niitä ilman, sillä työn jatkamiseen samassa

laajuudessa ei ollut varoja, eivätkä saanutetut tuloksetkaan täydellisesti vastanneet niitä toiveita, joita tähän suureen yritykseen oli kiinnitetty.

Tilaston keräämistä ei siltä jätetty, mutta keräämistapaa muutettiin. Seuran kirjastovaliofunnan toimesta pidettiin maaliskuun 23 p:nä 1901 Ylioppilastalolla kokous, johon oli kutsuttu ylioppilaita ja muita asiaaharrastavia neuvottelemaan tämän työn jatkamisesta. Päätöksenä tuli, että pyydetään ylioppilaita keräämään kesällä kotiseutunsa kirjastoista kysymyksessä olevat tiedot, ja asian käytännöllinen järjestäminen jätettiin erityiselle toimikunnalle. Kansanvalistus-seuran toimesta fitten julkaistiin pikku kirjanen: „Näkökohtia kansankirjastoasiassa niitä warten, jotka sen hyväksii ryhtywät työskentelemään.“

Tällä tavoin karttui tilastoa seuraavana syksynä koko joukko, mutta paljon jäi vielä aukkoja, sillä tietojen kerääminen oli hywin epätasaista. Taas täytyi ruweta aineksia täydentämään. Tällä kertaa — kewäällä 1902 — koetettiin kirje-tietä; Kansanvalistus-seuran asiamiehiä, papistoa y. m. pyydettiin toimittamaan tietoja paikkakuntansa kirjastoista. Siihen saapui wastauksiksi noin 200 kirjettä. Joukun aikaan lähetettiin vielä uusia pyyntöjä, ja niiden kautta saatiin myös useita tietoja.

Mutta aukkoja jäi fittenkin. Niiden peittämisiksi on useissa tapauksissa woitu käyttää niitä tilastollisia tietoja, joita kullakin kirjastolta waaditaan hakiessaan kirjalahjaa Kansanvalistus-seuralta. Nämä tiedot owat vuosilta 1895—1903. Nuorisoseurojen kirjastoista on saatu tietoja tämänwuotisesta (1903) „Suomen Nuorison Liiton Albumista III“, joka sisältä katsauksen maamme suomalaisten nuorisoseurojen toimintaan vuonna 1902. Täydennyksiksi on fitten vielä otettu mukaan myös ne tiedot, joita vuoden 1896 Kalenterissa julkaistiin. On tyllä mahdollista, etteiwät kaikki siinä luetellut kansankirjastot olleet

enää muutama vuosi myöhemmin toiminnassa, mutta todennäköisesti ei se seikka ole voinut aiheuttaa fanottamia erehdyksiä siihen tilastolliseen luetteloon, joka tässä kirjasssa julkaistaan.

Niinkeset ovat siten joutuneet epätäpäräisiksi, kun esitetävät tiedot ovat sitte eri vuosilta, 1895—1903, mutta warfin suurta haittaa ei siitä sentään liene, sillä suurin osa tiedoista on kumminkin vuosilta 1900—01. Selvosti ymmärrettävissä on myös se seikka, ettei tällaista tilastoa muutenkaan voida vielä aiwan tarkkana ja täsmällisenä julkaista, sillä kirjastoisiamme on kirjanpito useinkin warfin puutteellista — jos sitä edes lainkaan pidetään — ja niin muodoin numerot perustuvat monessa tapauksessa vain arvioon eivätkä seikkaperäisiin laskuihin. Mutta tästä huolimatta voi toivoa, että se kuva, jonka tämä kirjanen antaa Suomen kansankirjasto-oloista 1900-luvun alussa, on pääasiassa oikea, sillä suurissa luvuissa yksittäiset erehdyttävät numerot voivat tasottaa toistensa vaikutuksia ja kokonaisuuteen katsoen ne häipyvät huomaamattomiin sen silmissä, joka tahtoo nähdä itse metsän eikä vaan puita, s. o. muodostaa selvän yleiskäsityksen, wajoamatta tarkastelemaan siwuseikkoja.

Toivottavasti edistytään tälläkin alalla pian sille kannalle, että kansankirjastotilasto voi asettua täydellä syvällä muun yhteiskunnallisen tilaston rinnalle, täydellisyytensä ja luotettavuutensa puolesta samanarwoisena, sillä eihän se kuva, jonka tilasto antaa kansan yhteiskunnallisista oloista, ole kyllin selvä ilman, että siinä on myös kansan walistusfanta nähtävänä, ja tämän ilmaijemisessa on kansankirjastojen toiminta aiwan ensi rivissä muiden kansanwalistuskaitosten joukossa, niin hywin meillä kuin muuallakin.

B. Kansankirjastojemme leweneminen.

Kun tarkastaa lähemmin tämän kirjafen lopussa olevaa luetteloa Suomen kansankirjastoista, huomaa pian, että nämä valistuslaitokset ovat aivan yleisiä kaikkialla maamme eri osissa, idässä ja lännessä, pohjoisessa ja etelässä. On luonnollista, että kansankirjastoja on kaikissa kaupungeissamme, mutta erityisesti ilahduttavaa on se, että niitä on melkein yhtä yleisesti myös maalaiskunnissamme. Tiedot eivät tosin ole aivan täydellisiä, sillä neljästä pienestä ruotsalaisesta kunnasta ei tehtyihin kysymyksiin ole saapunut vastausta, mutta waikk'ei näissä — Tammisaaren maaseurakunnassa, Röökarissa, Sottungassa ja Uudenkaarlepyyn maaseurakunnassa¹⁾ — kansankirjastoa olisikaan, niin ei se paljon asiata muuta. Jo se tieto, että ainakin 464:ssä, j. o. 99,1 %:ssa Suomen maalaiskunnista²⁾ on lainakirjasto, asettaa maamme etewimpien sivistysmaiden rinnalle, jopa edellekin tässä suhteessa.

1) Erityistä huomauttamista ansaitsee se seikka, että näistä neljästä kunnasta on kaksi sellaista, joiden piirin sisällä sijaitsee tärkeä valistuslaitos, ruotsinkielinen kansakoulunopettajaseminaari. Lie neekö tämä wain paljas sattuma, ettei näiden kuntien kansankirjastoista ole tietoja saatu, wai eikö niihin kansankirjastoja ole perustettuakaan? Kaikissa tapauksissa se on silmiinpistäwä seikka. Helpommin käsitettävissä on se, että Röökari ja Sottunla, kaksi pienoista saaristokuntaa Ahvenanmaalla, ovat jääneet muusta Suomesta jäljelle. Sottungassa ei lukuvuonna 1900—1901 ollut kansakouluakaan.

2) Mitkä yhdyškunnat on pidettävä k u n t i n a, se on wähän epäselwä kysymys. Tässä kirjassa on kunniksi otettu Tilastollisessa Wuosikirjassa mainitut seurakunnat, paitsi ne, joiden tiedetään kuuluvan johonkin muuhun kuntaan, kuten Mustio, Tytärsaari, Manttinsaari, Kiteä, Wirtajalmi, Warkaus, Juwankoski, Wärttilä, Ullawa ja Pylkönmäki. Kun kansankirjastotilasto lähinnä liittyy kansakoulu-

Suoranaisten wertailujen tekemiseen muiden maiden vastaaviin numeroihin on tässä warfin wähän tilaisuutta, sillä tältä alalta on kowin puutteellisesti tietoja käytettävänä, mutta mainittakoon kuitenkin uudelleen se suhde, joka jo edellisessä esitettiin Tanskasta. Siellä oli vuonna 1889 maan 1,697 pitäjistä 1,068:sta kirjasto, s. o. 62,9 %:sta kaifista. Nämä tiedot ovat vuosikymmentä, jopa toistakin, vanhemmalta ajalta kuin äsken esitetty laskelma Suomen vastaavista oloista, ja on myös otettava huomioon se, että Tanskan pitäjät ovat paljoa pienempiä kuin meidän, joten suoranaisten wertailu ei ole paikallaan, mutta sitten ansaitsevat Suomen kansankirjasto-olot täydellä syyllä sijansa Tanskan, tuon korkeasta kansansivistyksestään tunnetun maan rinnalla, ehkäpä edelläkin. Olihan meidän maassamme R. Werkon esittämien tietojen mukaan jo vuonna 1875 niitä kuntia, joissa oli kirjasto, ainakin kolme neljänestä, ehkäpä kuusi seitsemättäosaa kuntien koko luvusta. Ja monissa kunnissa, jos ne isoja ovatkin, on useita kirjastoja, jopa kymmeniäkin muutamissa.

Ruotsissa ei ole tarkkoja tietoja kirjastojen lewenemisestä kuntiin, mutta paremman puutteessa voimme käyttää niitä numeroita, joita Berner Söderberg esittää teoksessaan „*Sweriges sockenbibliotek och öfriga anstalter för folksläsning*“. (Ruotsin pitäjänkirjastot ja muut laitokset lukemisen toimittamista warten kansalle.) Sen mukaan oli niiden seurakuntien luku, joista kirjasto puuttui, 471 eli 37,6 % niiden pitäjien lukumäärästä, 1,251, joista tietoja oli saatu. Kunt seurakuntien lukumäärä oli kaikkiaan yli 2,000, ja on luul-

tilastoon, on „*Tilastollig öfversikt af Sveriges folkskolor*“ Suomen kansakoulutoimeen luvuvuonna 1900—1901“ otettu kuntien joukkoon Karinainen, jotta siten on saatu yhdenmukaista näiden walistustilastojen numeroihin.

tavaa, että niistä pitäjistä, joissa ei ollut kirjastoa, on lähetetty tietoja vähemmän kuin muista, voidaan otaksua, että Ruotsissa on kirjastoja waan noin puolisja pitäjissä. Tässä suhteessa Suomi on siis paljon wanhan emämaamme edellä.

C. Kansankirjastojemme lukumäärä ja kielijako.

Se lukumäärä, jonka alempana olewa taulu ilmoittaa maassamme olewan kansankirjastoja, on warmaan omiansa ilahduttamaan monia tämän lukijoita, sillä ne numerot, joita tätä ennen on esitetty Suomen kansankirjastojen lukumäärästä, jäävät warfin paljon tästä jäljelle. Mainittakoon wain, että tanskalaisen kirjastomiehen Andr. Sch. Steenbergin teoksessa „Folkebogsamlinger, deres historie og indretning“ (Kansankirjastot, niiden historia ja järjestäminen), joka ilmestyi vuonna

Kansankirjastojen lukumäärä ja kielijako.

Lääni	Suomen- kielisiä		Ruotsin- kielisiä		Molem- man kielisiä		Yhteensä	
	Luku- määrä	o/o	Luku- määrä	o/o	Luku- määrä	o/o	Luku- määrä	o/o
Uudenmaan	135	56,7	100	42,0	3	1,3	238	100
Turun ja Porin	225	85,9	34	12,9	3	1,2	262	100
Hämeen	215	100	—	—	—	—	215	100
Wiipurin	338	98,9	5	1,6	1	0,2	344	100
Mikkelin	110	100	—	—	—	—	110	100
Kuopion	185	100	—	—	—	—	185	100
Waasan	231	79,4	82	26,6	—	—	313	100
Dulun	127	100	—	—	—	—	127	100
Yhteensä	1,566	87,6	221	12,1	7	0,3	1,794	100
Kaupungeissa	49	70,0	15	21,4	6	8,6	70	100
Koko maassa	1,615	86,6	236	12,7	13	0,7	1,864	100

1900, on maasfamme ilmotettu olewan noin 600 kirjastoja. Kirjotuksessa „Kansakirjastoista maaseuduillamme“, jonka tohtori Adolf W. Streng julkaisi kirjassessa „Kansanvalistus-seura 1874—1899“, mainitaan maaseudulla olewan tiedossa 1,028 kansankirjastoa. Ja siinä kirjotuksessa, jonka tämän kirjasen tekijä julkaisi Kansanvalistus-seuran Kalenterissa 1902, laskettiin kansankirjastojemme lukumäärän noussewan 1,300:aan. Mutta nyt on jo jokseenkin luotettavia tietoja 1,864 kirjastosta, ja kun tietojen epätasaisuuden takia on täysijy luulla, että ainakin kymmenes, ehkäpä viides osa Suomen kansankirjastoista on jäänyt tästä laskusta pois, niin ei liene kowin rohkeata otaksua, että kansankirjastojemme lukumäärä on jo 2,000:n tienoilla. *)

Nousee silloin kuin itsestään kysymys, joka jo aikaisemminkin on saattanut herätä: Mitkä kaikki kirjastot on tähän lukumäärään laskettu? Missä on raja kansankirjastojen ja muiden kirjastojen välillä?

Kansankirjastolla tietenkin tarkotetaan sellaista kir-

*) Tämän todisteeksi mainittakoon, että R. Werkon kirjassaan „Tutkimuksia kansankirjaston asiassa“ julkaisemien tietojen mukaan oli Suomen kaupungeissa vuonna 1888 jo 84 kansankirjastoa, ja niiden luku on 15 vuodesja warmaan suuresti lisääntynyt, mutta tässä kirjassessa esitettävä tilasto sisältää tietoja vain 67:stä kaupunkilaiskansankirjastosta. Raittiuden Ystävien vuosikertomuksen mukaan oli vuonna 1902 maasfamme 74 raittiusseuralla kirjasto ja ne sisälsivät yhteenjä 9,325 siddettä, mutta tilastollisessa luettelosfamme niitä on vain muutamia. Samoin on luotettavia tietoja siitä, että maamme ruotsinkielisten nuorisoseurojen kirjastoista on jäänyt suurin osa tästä tilastosta pois. Näin ollen woi niiden kirjastojen luvun, joita tässä kirjassessa julkaisitawat tilastolliset tiedot eiwät sisällä, arvioida warfin tuntuwaksi. Mutta myönnettävä on sekin, että joku kirjasto, josta on saatu kahdet erilaiset tiedot, on woinut joutua tähän tilastoon kahdeksi erinimiseksi kirjastoksi, sillä sellaisien erehdysten wälttäminen ei liene moninkertaisentkaan tarkastuksen kautta täydellisesti onnistunut. Kokonaisuuteen nähden eiwät nämä wirheet kuitenkaan paljoa merkitse.

jastoa, josta lainataan kirjoja kansalle, s. o. joko kaikille
 paikkakuntalaisille tai vieläkin laajemmalle lukijakunnalle,
 ja se tarkoittaa etupäässä kansan alempien kerrosten, s. o.
 warmaisen kansan valistamista. Silloin erotetaan pois
 sellaiset kirjastot kuin esim. Yliopiston kirjasto, joka on
 kyllä yleisesti kaikille avoinna, mutta on aiottu etupäässä
 oppineelle wäelle, samoin ne kaupunkien kirjastot, jotka on
 jamaan tapaan järjestetty, niin myös wirastojen ja muiden
 yleisten laitosten kirjastot, joita tosin voivat käyttää muut-
 kin kuin omat wirkamiehet, ja ne monet yksityisten seurojen —
 esim. raittiusseurojen — kirjastot, joista lainataan waan seuran
 jäsenille. Tässä tilastossa on kumminkin tehty poikkeus wiimek-
 simainitusja suhteessa, kuten jo pikainen filmäys kirjan loppuun
 liitettyyn kansankirjastojen tilastolliseen luetteloon osottaa.
 Siihen on otettu mukaan maalla toimivien yksityisten seuro-
 jen kirjastoja, sillä tunnettua on, että niistä lainataan yleisesti
 muillekin, kuin seuran jäsenille, waikka muutamissa tapauk-
 sissa se on säännöissä nimenomaan kielletty. Minakin on
 niiden maalaiskirjastojen luku, joista lainataan wain sulje-
 tulle piirille, werraten wähäinen, eikä siitä ole tässä kan-
 nattanut ottaa erityistä selkoa jälkeensä, kun ei sitä seli-
 tetty kysymyskaavoissa. Tehtaiden kirjastot voidaan kyllä
 lukea sellaisiin, joilla on suljettu lukijapiiri, tehtaan työ-
 wäki, mutta kun käyttäjiin warmaan kuulunewat työmiesten
 perheetkin, on tämä piiri usein siksi laaja, että mainitut
 kirjastot voidaan täydellä syyllä lukea kansankirjastoihin.
 Kaupunkiolloissa on kirjastojen hoito kehittänyt paljon täs-
 mällisemmäksi, ja sen wuoksi useiden kaupunkilaisseurojen kirjas-
 tot owat sekä sääntöjensä kautta että myös itse asiassa suljettua
 käyttäjäpiiriä warten, eikä niitä siis woida lukea yleisiin
 lainakirjastoihin. Mutta tässäkin suhteessa on poikkeuksia,
 ja siksi kansankirjastojemme tilastollinen luettelo näyttää
 niin epätasaiselta. Ja waikkapa siihen on pääsytkin wir-
 heitä pujahamaan, niin kaikissa tapauksissa se lastu pitää

paikkansa, että Suomessa oli 20-vuotiskauden alussa noin 1,800—2,000 kansantirjastoa, mahdollisesti yli 2,000:nkin.

Joulukuun 31 p:nä 1900 oli Suomen väkiluku kaupungeissa 341,602 ja maaseudulla 2,370,960, yhteensä 2,712,562 henkeä. Tämän mukaan oli maassamme yksi kirjasto kutakin 1,455 asukasta kohden. Jos tiedot olisivat täydellisemmät, voisi tämä luku aleta mahdollisesti 1,200—1,300:aan. Mutta oikeastaan on parasta jättää kaupungit pois tästä laskusta, sillä tiheästi asutuilla paikkunnilla ei ole tarpeen perustaa paljon kirjastoja, vaan ennen vähemmän ja suuria. Kun ainoastaan maaseutu otetaan huomioon, saadaan seuraavassa taulussa olevat numerot:

Vääni	Asukkaita	Kirjas- toja	Kirjastoa kohden asukkaita
Uudenmaan	189,257	238	795
Viipurin	373,835	344	1,087
Hämeen	259,571	215	1,207
Maajan	431,652	313	1,379
Turun ja Porin	382,788	262	1,461
Kuopion	285,010	185	1,541
Mittelin	181,633	110	1,651
Dulun	257,214	127	2,025
Yhteensä	2,370,960	1,794	1,321

Erittäin valaisevaa ja hauskaa olisi tehdä samanlaisia laskuja myös eri kunnista, mutta yksi yksityiskohtaisissa numeroissa tilastollisten ainestemme epätäsmäisyys aiheuttaisi paljon erehdyksiä, joiden vaikutukset tulevat suurissa luvuissa paljon vähemmän nähtyihin. Mainittakoon jentään muutamia huomattavia kuntia esimerkiksi.

Runta	Kirjas- toja	Ksuffaita	Kirjastoa lohden asuffaita
Suurjaari	4	823	206
Piljendaali	7	1,640	234
Prunffala	4	1,203	301
Seiskari	2	700	350
Jniö	2	805	403
Teisto	10	4,058	406
Anjala	6	2,535	423
Askola	7	3,035	434
Kuusisto	1	437	437
Metjämäa	3	1,404	468

Jokainen, ken maalaisoloja tuntee, tietää hyvin sen läheisen yhteyden, joka on kansankirjastojen ja kansakoulu-
jen välillä. Suurin osa niistä sijaitseekin kansakoululla —
ikävä kyllä, ei tästä ole vielä hankittu numerotietoja —
ja useimmiten ovat opettajat niiden hoitajina. Tästä lä-
heisestä vuorowaitutuksesta puhuu kansakouluasetukse-
mekin 122 §:ssä. Näin ollen on erittäin hauskaa
tehdä vertauksia mainittujen valistuslaitosten välillä.
Mutta tässäkin on warowaisinta, että jätetään yksityisten
kuntain olosuhteet esittämättä ja rajotutaan yleisiin piirteihin.

Lukuvuonna 1900—01 oli Suomen maaseudulla

Lääni	Kansakouluja				Kansankirjastoja			
	Suo- ma- laisia	Kuot- salai- sia	Mo- lemm.	Yh- teenä	Suo- ma- laisia	Kuot- salai- sia	Mo- lemm.	Yh- teenä
Uudenmaan . . .	116	116	10	242	133	100	3	238
Turun ja Porin	237	63	3	303	225	34	3	262
Hämeen	225	1	1	227	215	—	—	215
Viipurin	228	3	3	294	338	5	1	344
Mikkelin	125	—	—	124	110	—	—	110
Kuopion	219	—	—	219	185	—	—	185
Baasan	196	112	—	308	231	82	—	313
Oulun	156	—	—	156	127	—	—	127
Yhteensä	1,561	295	17	1,873	1,566	221	7	1,794

Vuosifadan vaihteessa oli meillä siis melkein täsmälleen sama määrä näitä kumpiakin valistuslaitoksia. Kansakoulujen luku on tosin edellä esitettyjen numerojen mukaan vähäisen suurempi kuin kansankirjastojen, mutta niistä onkin saatu mirallista tietä aiwan täydelliset tiedot, kun sitä vastoin kansankirjastoja on jäänyt suuri joukko tästä laskusta pois. Jos tämä otetaan huomioon, voidaan sanoa, että yleensä ovat kansakoulut ja kansankirjastot jokseenkin tasaisesti lewinneet maamme eri osiin. Muutamilla paikkakunnilla ne onkin järjestetty saman johdon alaiseiksi, ja kirjastot ovat tulleet wakinaisiksi kunnalliseksi laitoksiksi.

Kieleen nähden jakautuvat Suomen kansankirjastot jokseenkin samoin kuin maamme väestö. Joulukuun 31 p:nä 1900 oli Suomessa ruotsinkielisiä asukkaita 349,733, s. o. 12,9 % koko asukasmäärästä. Kun ruotsinkielisiä kansankirjastoja on 12,7 % koko lukumäärästä, ei erotus näiden suhteiden välillä ole iso. Molemmankielisillä kirjastoilla, joita on 13, ja maamme muunkielisellä väestöllä, 9,839 hengellä, noin $\frac{1}{300}$ koko väestöstä, on siksi pieni merkitys, ettei niitä kannata näissä wertailuissa ottaa lainkaan huomioon.

Kansankirjastojemme lukumäärää on muiden maiden oloihin waikea verrata, sillä siihen waikeuttawat erilaiset olot ratkaisevasti. Tiheästi asutuisissa maisissa tarwitaan vähemmän kirjastoja kuin harwaan asutuisissa, ja kun väestö on etupäässä kaupungeissa, kuten Englannissa, silloin ei wertaus käy lainkaan päinsä. Mutta naapurimaissamme Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa ovat olot tässä suhteessa jokseenkin samanlaiset kuin meillä, ja niihin on siis warsin walaisewaa verrata Suomen kansankirjastojen lukumäärää. Edellisessä jo mainittiin, että Ruotsissa on korkeimman arwion mukaan otaksuttu olewan 1,800 maalaiskirjastoa. Sangen

edullista on verrata tähän Suomen maaseudun kirjastojen lukumäärää, 1,794, sillä maamme väkiluku on puolta pienempi kuin Ruotsin. Edellisessä mainittiin myös, että Norjasja, jonka väkiluku ei ole paljoa pienempi kuin Suomen, kansankirjastojen lukumäärä nousee vain 650:een. Eikä Tanskakaan tässä suhteessa meidän rinnallemme pääse, mikäli saatavana olevista epätäydellisistä tiedoista voi päätätä.

Mutta Ranskasta me jääme paljon jäljelle, sillä siellä nousi tammikuun 1 p:nä 1898, kuten aikaisemmin jo kerrottiin, kirjastojen lukumäärä 41,498:aan. Siitä tulee kirjasto jokaista 940 asukasta kohden. Kun vielä otetaan huomioon, että Ranska on monta kertaa tiheämmin asuttu maa kuin Suomi, täytyy tunnustaa, että saamme vielä paljon tehdä työtä kansanvalistuksen hyväksi, ennenkuin meillä on kirjastoja suhteellisesti yhtä paljon kuin Ranskassa. Mutta tämä seikka ei sentään yksinään warsin paljoa tuosta vanhasta siwistysmaasta todista, sillä muuten siellä on kansan valistuskanta verraten alhainen.

D. Kansankirjastojemme perustamisaika.

Suomalainen kirjallisuus on vielä warsin nuori, ja kun ei ole ollut kirjoja, ei ole ollut tilaisuutta kirjastojen perustamiseen. Tunnettu asia on, miten vähäinen suomalaisen kirjallisuus oli esim. 50 vuotta takaperin. Ruotsalainen kirjallisuus on tosin vanhempi, mutta sen lewittämiseen maamme ruotsinkieliselle wäestölle ei ole sen aikaisemmin ryhdytty.

Suomalaisen kirjallisuuden nuoruudesta huolimatta on maamme kansankirjastoliike melkein yhtä wanha kuin muiden siwistysmaiden, jopa vanhempikin. Suomen wanhin kansankirjasto, *A n j a l a n R e g i n a k o u l u n*, on jo sataruotinen — sen perusti saatujen tietojen mukaan

Kansankirjastojen perustamisaika.

Lääni	1803—1850		1851—75		1876—80		1881—85		1886—90		1891—95		1896—1903		Tiedot puuttuvat		Yhteensä	
	Lu- fum.	o/o	Lu- fum.	o/o	Lu- fum.	o/o	Lu- fum.	o/o	Lu- fum.	o/o	Lu- fum.	o/o	Lu- fum.	o/o	Lu- fum.	o/o	Lu- fum.	o/o
Uudenmaan . . .	2	0,8	28	11,8	7	2,9	15	6,3	16	6,7	57	24,0	93	39,1	20	8,4	238	100
Turun ja Porin	4	1,5	78	29,8	21	8,0	17	6,5	13	5,0	30	11,4	75	27,9	26	9,9	262	100
Hämeen	—	—	38	17,7	9	4,2	22	10,2	27	12,6	34	15,8	74	34,4	11	5,1	215	100
Viipurin	8	2,3	28	8,1	8	2,3	12	3,5	23	6,7	81	23,5	128	37,2	56	16,1	344	100
Mikkelin	1	0,9	16	14,5	3	2,7	3	2,7	9	8,2	14	12,7	56	50,9	8	7,4	110	100
Kuopion	1	0,5	28	15,1	8	4,3	7	3,8	11	6,0	48	26,0	69	37,3	13	7,0	185	100
Vaasan	2	0,6	55	17,6	16	5,1	28	8,9	22	7,0	59	18,9	101	32,3	30	9,6	313	100
Dulun	1	0,8	20	15,7	18	14,2	15	11,8	5	3,9	21	16,5	41	32,3	6	4,8	127	100
Yhteensä	19	1,1	291	16,2	90	5,0	119	6,6	126	7,0	344	19,1	645	35,4	170	9,6	1,794	100
Kaupungeisja . .	2	2,9	26	37,1	17	24,3	1	1,4	7	10,0	3	4,3	7	10,1	7	10,9	70	100
Koko maasja . .	21	1,1	317	17,1	107	5,8	120	6,4	133	7,2	347	18,6	642	34,4	177	9,4	1,864	100

wuonna 1803 *) wapaaherra R a b b e G o t t l i e b W r e d e — ja wuosiſadan puoliwälisjä toimi innoſkaasti kanſanſirjastojen hywäſſi kauppalawelija J u h o P y n n i n e n , jontä 50-wuotista muistoä Kanſanwalistus-seura wuonna 1896 kunnioitti esimiehenjä, kunnallisneuwos A. M e u r m a n i n ſepitämällä kirjajella „J u h a P y n n i n e n j a K a n ſ a k i r j a s t o t o t “. Wuoteen 1850 perustettiin jo 19 kanſanſirjastoä maahamme, ja wuoteen 1875, johon R. W e r k o n teoſſeſaan julkaifemat tiedot päättywät, ſaiwat uſeimmat pitäjänſirjastomme alkunja. 80-luwulla oli ſirjastoafian harrastus meillä — ſamoin kuin Ruotſiſſä — laimeata, mutta wuosiſadan wiimeifellä kymmenellä, jolloin nuorijoſeurojemme toiminta on huomattawasti waiſuttanut kanſanwalistustyön edistymifeen, on ruwettu ſuureſſä määräsſä perustamaan kyläſirjastoja. Erityifeen wauhtiin tämä liike pääſi wuosiſadan waihteſſä, jolloin ſuuret waltiollifet tapauſet antoimat pontewan ſyſäykſen tälläkin alalla, ja ſamoihin aikoihin on Kanſanwalistus-seura entistä enemmän ryhtynyt kanſanſirjasto-afiaa ajamaan.

Seuraawalla ſiwulla olewat numerot oſottawat, miten paljon on eri wuosiſina 1850:n jälkeän maalaiſſirjastoja perustettu. Nämäkään numerot eiwät ole täydeſſifä, ſillä 170 ſirjastoſta tiedot perustamiſwuodeſta puuttuwat. Toiſinaan taas ilmoitetut wuosiſiluwut owat keſkenään riſtiriitaiſia. Uſeasſä tapauſeſſä on ſiihen ſynnä ſe, että ſirjastoſta onkin todella uſeita perustamiſwuoſia, ſe kun on wälillä laſannut toimimasta ja perustettu ſitten uudelleen. Monen ſirjastoſon alku woi ſiten olla paljon wanhempi kuin mitä nämä numerot näyttäwät.

*) Perustamiſwuodeſi mainitaan myös 1802. W e r t. R. W e r k o , T u t k i m u k ſ i a k a n ſ a n k i r j a s t o n a ſ i a s ſ a . S i w . 27 . — Samoihin aikoihin kuin Regina-houlun ſirjasto tai wähäistä myöhemmin on Wiipuriin perustettu kaupunginſirjasto, mutta ſe ſijälſi alufſi yſſinomaan ſaſſalaista kirjallifjuutta, eikä ſiis liene ollut aiottu warſinaiſefſi kanſanſirjastoſſi. Sen enſimäinen kirjaluettelö on wuosiſilta 1808—32.

		Siirto	327
W:teen 1850	19	1877	14
1851	6	1878	18
1852	2	1879	13
1853	3	1880	28
1854	2	1881	14
1855	3	1882	23
1856	3	1883	20
1857	10	1884	31
1858	4	1885	31
1859	10	1886	28
1860	29	1887	20
1861	33	1888	23
1862	32	1889	19
1863	10	1890	36
1864	11	1891	86
1865	15	1892	57
1866	6	1893	65
1867	10	1894	53
1868	4	1895	83
1869	15	1896	94
1870	13	1897	87
1871	14	1898	97
1872	12	1899	99
1873	13	1900	114
1874	19	1901	78
1875	12	1902	59
1876	17	1903	7
	Siirto 327		Yhteensä 1,624

Vanhimmat pitäjänkirjastot, jotka ovat sijältäneet etupäässä, joskus yksinomaan, vain uskonnollista kirjallisuutta, ovat syntyneet yleensä pappien toimesta. Perustamispuuhissa ovat muuttin jäätyläishenkilöt, etenkin ylioppilaat ja kansakoulunopettajat, olleet etunenässä. Ja usein ovat kansan syvät rivit itse ryhtyneet toimiin hankkiakseen yhdesjää kirjallisuutta luettavakseen. Muutamista kirjastoista on tästä saatu tietoja, ja ne osottavat, että perustajat ovat olleet:

Säätyläishenkilöitä (pappeja lukuunottamatta)	48:sja tapauksesja,	24,0 %
Seura	42 " "	21,0 %
Talonpoikia, kansanmiehiä	39 " "	19,5 %
Pappeja	32 " "	16,0 %
Kansakoulunopettajia	27 " "	13,5 %
Kunta	8 " "	4,0 %
Kansakoulunjohtokunta	4 " "	2,0 %

Yhteensä 200:sja tapauksesja, 100 %

Kun tietoja on vain näin pienestä osasta maamme kirjastoja, ei edellä oleviin numeroihin voi varsin suurta merkitystä panna, mutta kaikissa tapauksissa ne ovat omansa vahvistamaan sitä käsitystä, että useimmat kirjastot saavat syntymisestään kiittää ykfityisten, erityisestikin kansan opettajien ja muiden säätyläishenkilöiden asianharrastusta. Seurat ja yhdistykset ovat tehneet verraten vähän, mutta vielä merkitykseltömämpi on se osa, joka kunnilla ja niiden viranomaisilla, etupäässä kansakoulujen johtokunnilla, on tässä työssä ollut. Yhteiskunta ei ole Suomessa ottanut kansankirjastoasiata omakseen alusta pitäen, kuten muualla, esim. Ranskassa, on tapahtunut.

Maikka kansankirjastojemme perustajat ovat suurimmafsi osaksi ykfityishenkilöitä, eivät kirjastojen omistajat, joista on tässä samassa yhteydessä sopiwa tilaisuus mainita, jakaudu läheskään samaan tapaan, kuten siwulla 31 olewa taulu osottaa. Tavallisesti jääwät ykfityisten perustamat kirjastot aluksi omistajattomiksi, tai mahdollisesti woi niiden sanoa kuuluwan seudun asukkaille, kyläkunnalle. Jos kirjasto sijotetaan kansakoululle, niin joudutaan helposti pitämään sitä koulun omana ja kansakoulupiiriä ruwetaan katsomaan sen omistajaksi. Erotus kansakoulupiirin ja kunnan omistusoikeuden välillä on usein epäselwä, etenkin niissä tapauksissa, kun kunnan waroista annetaan kansakoululle sijaitsewalle kirjastolle pysywää kannatusta. Näin ollen suurin osa kansankirjastoistamme, 55,5 %, on kunnan, kansakoulupiirin, seudun tai kyläkunnan oma; tarkempien

Kanjanfirjastojen omistajat.

Lääni	Kunta, kylä- kunta tai koulupiiri		Seura		Yksityinen		Tietämätön		Yhteensä		Tiedot puut- turvat		Yhteensä	
	Lufu- määrä	0/0	Lufu- määrä	0/0	Lufu- määrä	0/0	Lufu- määrä	0/0	Lufu- määrä	0/0	Lufu- määrä	0/0	Lufu- määrä	0/0
Uudenmaan	153	64,3	27	11,3	6	2,5	3	1,3	189	79,4	49	20,6	238	100
Turun ja Porin	127	48,5	40	15,3	6	2,3	5	1,9	178	68,0	84	32,0	262	100
Hämeen	117	54,3	29	13,5	7	3,3	1	0,5	154	71,6	11	28,4	215	100
Viipurin	173	50,3	85	24,7	2	0,6	1	0,3	261	75,9	83	24,1	344	100
Mikkelin	48	43,6	27	24,6	2	1,8	1	0,9	78	70,9	32	29,1	110	100
Kuopion	136	73,5	24	13,0	3	1,6	1	0,5	164	88,6	21	11,4	185	100
Vaaajan	156	49,8	53	16,9	4	1,3	8	2,6	221	70,6	92	29,4	313	100
Dulun	75	59,1	25	19,7	1	0,8	6	4,7	107	84,3	20	15,7	127	100
Yhteensä	985	54,9	310	17,3	31	1,7	26	1,5	1,352	75,4	442	24,6	1,794	100
Kaupungeissa	49	70,0	17	24,3	3	4,3	1	1,4	70	100	—	—	70	100
Koko maassa	1,034	55,5	327	17,6	34	1,8	27	1,4	1,429	76,3	442	23,7	1,864	100

rajojen tekeminen on tässä vaikeata. Seurojen kirjastot pysyvät joksentein säännöllisesti seurojen omina, ja niitä on lukuisa osa, 17,6 0/0, kansankirjastoistamme. Yksityisten omia ovat etupäässä waan tehtaiden kirjastot, jotka iännät itse ovat työmäestölleen perustaneet.

Monilla maalaiskirjastoilla ei ole mitäänlaisia sääntöjä, ja siksi ei näitä omistusseikkoja ole kaikkialla helppo selvittää. Toisilla kirjastoilla on jonkun seuran, kuntakokouksen, lääninhallituksen ja jopa senaatinkin wahwistamat säännöt.

Kaupungeisjamme on yleisille kirjastoille annettu siksi suuri arwo, että niitä pidetään warjinaisina kunnallisina laitoksina, joten kaupunkikunnat ovat niiden omistajia. Sen ohella on kaupungeisja seurojen kirjastoja.

E. Kansankirjastojemme suuruus, raha-arwo ja lainausliike.

Kansankirjastojemme runjas lukumäärä on sangen ilahduttawa tosiasia. Mutta seuraawalla siwulla olewa taulu, joka antaa tietoja kansankirjastojemme suuruudesta, wähen-tää sen merkitystä warjin tuntuwasti. Niwan filmiinpi-stäwä seikka on maalaiskirjastojemme yleinen pienuus. Ne-hän sijältäwät etupäässä wain alle 200 sidettä. Yli 500 si-dettä sijältäwä kirjastoja on warjin wähän, 8,8 0/0, ei siis kymmenettäkään osaa kaikista, ja yli 1,000 sidettä on wain 28:stä, s. o. 1,6 0/0:stä.

Samansuuntainen on myös niiden raha-arwo. Kun-pienten kirjastojen teokset ovat yleensä hywin helppohin-taisia, 1 markan tienoille kappaleelta, jää useimpien kirjastojemme rahallinen arwo alle tai korkeintaan 500 markaksi. Siwulle 34 liitetty taulu osottaa niitä olewan kokonaista 965, s. o. 54,8 0/0 kaikista. Ja melkein kymmenesosa, 9,8 0/0, maalaiskirjastoistamme on korkeintaan 100 markan arwoisja. Suurisja kirjastoisja on myös paljon kalluita

Kansantirjastojen sitemien lukumäärä.

I Maaseudulla Lääni	Korkeintaan 100		101—200		201—300		301—500		501—1,000		Yli 1,000		Tiedot puuttuvat		Yhteensä	
	Luku- määrä	0/0	Luku- määrä	0/0	Luku- määrä	0/0	Luku- määrä	0/0	Luku- määrä	0/0	Luku- määrä	0/0	Luku- määrä	0/0	Luku- määrä	0/0
Uudenmaan	56	23,6	69	29,0	41	17,2	34	14,3	12	5,0	2	0,8	24	10,1	238	100
Turun ja Porin	60	22,9	59	22,5	37	14,1	53	20,2	21	8,1	2	0,8	30	11,4	262	100
Hämeen	47	21,5	64	29,8	34	15,9	28	13,1	22	10,3	7	3,3	13	6,1	215	100
Viipurin	100	29,0	85	24,0	52	15,0	46	13,2	29	8,4	11	3,0	22	6,4	344	100
Mikkelin	31	28,1	28	25,5	20	18,2	15	13,6	7	6,4	1	0,9	8	7,3	110	100
Ruopion	60	32,5	53	28,6	21	11,3	24	13,0	13	7,0	4	2,2	10	5,4	185	100
Baajan	92	29,4	91	29,1	50	16,0	28	8,9	17	5,4	1	0,3	34	10,9	313	100
Dulun	34	26,7	34	26,7	19	15,0	20	15,8	9	7,1	—	—	11	8,7	127	100
Yhteensä	479	26,7	483	26,9	274	15,2	248	13,8	130	7,2	28	1,6	152	8,6	1,794	100
II Kaupungeissa	7	10,0	3	4,3	4	5,7	1	1,4	14	20,0	38	54,3	3	4,3	70	100
Koko maassa	486	26,1	486	26,1	278	14,9	249	13,4	144	7,7	66	3,5	155	8,3	1,864	100

Kansankirjastojen raha-arvo.

I Maaseudulla Lääni	Korkeintaan 100 mf.		101—200 mf.		201—500 mf.		501—1,000 mf.		Yli 1,000 mf.		Tiedot puut- tuvat		Yhteensä	
	Luku- määrä	o/o	Luku- määrä	o/o	Luku- määrä	o/o	Luku- määrä	o/o	Luku- määrä	o/o	Luku- määrä	o/o	Luku- määrä	o/o
Uudenmaan	18	7,5	30	12,6	70	29,8	45	18,8	15	5,9	60	25,4	238	100
Turun ja Porin	19	7,3	28	10,8	63	24,0	61	23,2	32	12,2	59	22,5	262	100
Hämeen	16	7,4	30	13,9	60	27,5	46	20,5	36	16,7	27	12,6	215	100
Viipurin	44	12,4	61	17,6	98	28,8	64	18,5	44	13,1	33	9,6	344	100
Mikkelin	11	10,0	20	18,2	25	22,7	32	29,0	10	9,1	12	11,0	110	100
Kuopion	26	14,1	32	17,2	60	32,4	26	14,1	15	8,1	26	14,1	185	100
Baasan	32	10,2	56	17,9	98	31,3	62	19,8	19	6,1	46	14,7	313	100
Dulun	12	9,4	26	20,4	30	23,7	27	21,2	15	11,9	17	13,4	127	100
Yhteensä	178	9,8	283	15,7	504	28,5	363	20,2	186	10,3	280	15,5	1,794	100
II Kaupungeissa	2	2,9	1	1,4	6	8,5	2	2,9	38	54,3	21	30,0	70	100
Koko maassa	180	9,5	284	15,1	510	27,2	365	19,4	224	12,3	301	16,5	1,864	100

teoksia, ja niiden raha-arvo nousee sentähden verraten korkealle. Yli 1,000 markan arvoisia kirjastoja on enemmän kuin kymmenesosa, 10,3 %. Muutamat suuret ja arvokkaat maalaiskirjastot ansaitsevat tässä erityistä mainitsemista.

Kirjaston nimi	Siteiden lukumäärä	Raha-arvo	
		M.	pen.
Kruunupyyn kansanopiston	2,600	5,000	—
Forsman & Wiksbergin	2,533	5,324	25
Rawanlaan koulun Viipurin pitäjässä . .	2,190	3,975	—
Sortavalan pitäjän	1,882	3,510	—
Yiskarin tehtaan	1,825	5,000	—
Tammelan kirkonkylän	1,380	4,165	45
Kirkkojärven luodellakirkolla	1,317	2,600	—
Lohmajärven	1,300	2,700	—
Walkeakosken työväen	1,233	1,500	—
Sapveden kunnan	1,200	5,000	—

Kuten näkyy, on näiden joukossa useita tehtaiden kirjastoja. Tämä johtuu siitä, että tehtaiden ympärillä on usein jangen tiheä asutus, ja sellaisilla paikkakunnilla ovat kirjastot muodostuneet samantapaisiksi kuin kaupungeissa, etenkin niissä tapauksissa, kun tehtaan isännistö on antanut tälle kansanvalistuslaitokselle runsaasti kannatusta.

Sekä kokonsa että raha-arvonsa puolesta ovat kaupunkien kirjastot siksi toisenlaisessa asemassa, ettei niiden esittäminen maalaiskirjastojen kanssa samoissa tauluisissa ole oikeastaan paikallaan, vaan ne olisi käsiteltävä aivan erikseen. Se jääköön kuitenkin tässä sikseen ja tehtäköön vastastitten, kun niistä on kerätty täydellisemmät tiedot, joissa ei asiata katsella yksinomaan kansanvalistustyön kannalta, vaan samalla otetaan myös huomioon ne näkökohdat, joita varsinaiset kirjastomiehet pitävät tärkeinä. Mainittakoon tässä vain se, että useimmat kaupunkilaiskirjastot, joita esittävänä oleva tilasto käsittelee, sijaitsevat yli 1,000 hiedettä, ja niiden raha-arvo nousee 1,000 markan yli, kahdesja

kaupungissa, Helsingissä ja Wiipurissa, kymmeniinkin tuhansin. Ja kun muutamissa kaupungeissa on rakennettu kirjastoa warten oma talo, ovat ne senkin kautta muodostuneet wallan erikoisiksi, itsenäisiksi laitoksiksi, joilla on sangen huomattava sija walistustyössä. Tämän yhteydessä on syytä kertoa muutamain janoin maamme kansankirjastotaloista.

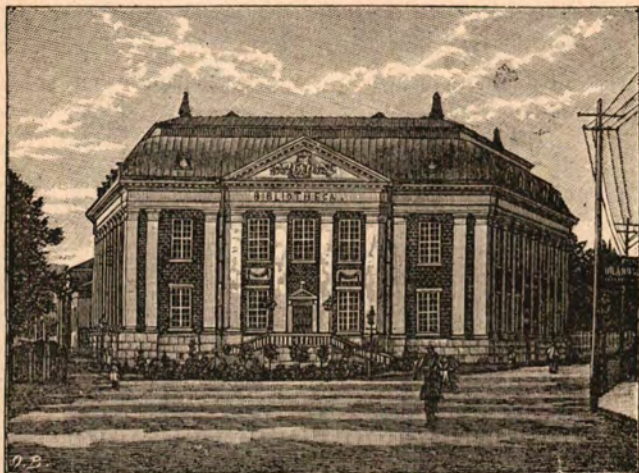

Helsingin kansankirjastotalo.

Helsingin kansankirjastotalo rakennettiin anniskeluyhtiön voittowaroilla vuonna 1880 ja tuli maksamaan suuria summia. Rakennus on kaksikerroksinen, kuten nähtyy, ja se sisältää useita tilavia saleja lainausliikettä ja sanomalehtiä warten. Kaupunki käyttää kirjastonja kunnossa pitämiseen tuntuwia rahamääriä, viime vuosina lähes 50,000 markkaa vuodessa.

Romeampi on Turun kirjastotalo „Bibliotheca“, joka tänä syksynä valmistui. Sen on rakennuttanut kauppaneuvos Fredric von Rettig, joka ennenkin on tehnyt useita lahjotuksia kansanwalistuksen hyväksi. Hän on niitä harwoja maamme rahamiehiä, jotka ovat suuressa määrässä käyttäneet warojaan tähän jaloön tarkotukseen. Rakennuksen kustannusarwio nousi 300,000:een markkaan,

mutta⁷ todelliset kustannukset ovat nousseet paljon tämän summan yli. Taloon on sijoitettu Turun kaupungin ja kansankirjasto.

Turun kirjastotalo „Bibliotheca“.

Samoin kuin Helsingissä on Wiipurisfalin kansankirjastotalo anniskeluyhtiön voittomaroilla rakennettu. Alkuaan se oli raittiusravintolana, mutta sitten yhtiö lahjotti talon kaupungille, ja nyt siinä sijaitsevat Wiipurin molemmat kansankirjastot, suomalainen ja ruotsalainen, kaupunginkirjasto ja lukusali.

Maalaiskirjastojemme koko on pieni, kuten jo esitetiin, ja vähäinen on myös niiden käyttäminen. Lähes neljäs osa, 23,9 %, on niistä sellaisia, joissa ei tule edes täyttä yhtä lainausta fidettä kohden vuodessa. Tämän ikävän tosiasian aiheuttanevat etupäässä harva afutus, joten kirjaston käyttäjille on pitkä matka haittana, ja kirjastojen huono hoito. Kun kirjavarastoja uusitaan kovin harvoin, ei lainaajointa kauan riitä, sillä kirjastoja käyttävät etu-

päässä samat henkilöt, ja he pian tyllästyvät, jollei uutta luettavaa ilmesty. Hauskaa olisi kertoa numerotietoja tästä, mutta niiden hauffminen kävi waikeaksi, ja useimmista kirjastoista se olisi waihtinaisen kirjjanpidon takia aiwan mahdotontakin. Kirjastojen hoito on huonoa taas siksi, että se on usein jätetty henkilöille, joilla on warfin wähän halua tehtävänsä tunnolliseen täyttämiseen, eikä asiata pidetä kowin tärkeänä, kun toimi on tawallisesti aiwan palkatonta simutyötä. Useimmiten on tämä tehtävä kansakoulunopettajiemme hartioilla, — aiwan samoin kuin Norjassa ja Ruotsissa, jossa melkein kolme neljänestä, 72,3 %, pitäjän kirjastonhoitajista on koulunopettajia tai luffareja.

Helsingin kansankirjastotalo.

Lainausliikkeen waihattawat monet muunkin seikat, kuten kirjastojen aukioloaika, erityiset lainausasemat ja kirjawaraston laatu.

Maalaiskirjastot owat yleensä kaiket päiwät „auki“, ja se onkin melkein wälttämätöntä useilla paikkakunnilla, joissa lainaajia käy pitkien matkojen päästä. Koskus on lainausaika määrätty, mutta sitä harwoin noudatetaan. Kaupungeissa ollaan tässä suhteessa täsmällisempiä.

Kansankirjastojen lainausliike.

I Maaseudulla Lääni	Kirjastoja, joissa lainausten luku fidettä kohden vuodessa oli										Tiedot puuttuvat		Yhteensä	
	forkeintaan 1		1,1—2		2,1—5		5,1—10		yli 10		Luku- määrä	o/o	Luku- määrä	o/o
	Luku- määrä	o/o	Luku- määrä	o/o	Luku- määrä	o/o	Luku- määrä	o/o	Luku- määrä	o/o				
Uudenmaan	86	36,1	38	15,9	36	15,2	5	2,2	4	1,7	69	28,9	238	100
Turun ja Porin	48	18,4	41	15,5	41	15,5	10	3,9	—	—	122	46,7	262	100
Hämeen	37	17,2	32	14,9	40	18,5	9	4,2	—	—	97	45,1	215	100
Viipurin	71	20,7	62	18,0	52	15,1	16	4,6	3	0,9	140	40,7	344	100
Mikkelin	23	20,8	25	22,6	18	16,3	3	2,6	—	—	41	37,7	110	100
Kuopion	57	30,8	35	18,9	18	9,7	3	1,7	1	0,6	71	38,3	185	100
Baasan	64	20,4	48	15,3	48	15,3	8	2,6	—	—	145	46,4	313	100
Dulun	43	33,8	12	9,5	16	12,6	2	1,5	—	—	54	42,6	127	100
Yhteensä	429	23,9	293	16,4	269	15,0	56	3,1	8	0,5	739	41,2	1,794	100
II Kaupungeissa	15	21,4	15	21,5	21	30,0	5	7,1	—	—	14	20,0	70	100
Koko maassa	444	23,8	308	16,5	290	15,6	61	3,3	8	0,4	753	40,4	1,864	100

Erityiset lainausasemat varmaanfin vilkastuttaisivat lainausliikettä, mutta niitä on sekä maalais- että kaupunkilaiskirjastoissa vain muutamia.*)

Luonnollinen asia on, että lainausliikkeessä on suuri merkitys sillä, missä määrin tarjona olevien kirjojen laatu vastaa lukijain toiveita. Muutamissa kirjastoissa on vain uskonnollisia kirjoja, ja niitä lukevat melkein yksinomaan keski-ikäiset ja vanhat ihmiset. Nuoriso lainaa mieluummin kaunokirjallisia ja historiallisia teoksia. Jos kirjavarasto on yksipuolinen, syrjäyttää se jekka monta lukijaa ja vähentää lainausliikkeen vilkkautta.

Missä määrin eri kirjailijat ovat kansamme keskuudessa suosittuja, siitä antaa seuraava luettelo tietoja. Ne ovat nekin warjin waillinaisia, ja niiden todistusvoima vähenee senkin kautta, kun ei ole tietoja siitä, mitä muita teoksia on ollut tarjonakaan, mutta jotakin merkitystä voinee näille numeroille kuitenkin antaa. Huomioon otettava on myös se, että muutamista kirjastoista on enimmäen luetuiksi teoksiksi ilmoitettu usean eri kirjailijan teoksia, ja ne on otettu tässä kaikki mukaan, waikkakin lasku siten on joutunut vielä epätasaisemmaksi.

Enimmäen luettuja teoksia olivat niissä 92 maalais- ja kaupunkikirjastossa, joista on tietoja lähetetty,

67	kirjastossa	Topeliuksen	teokset,
30	”	Päiwärinnan	”
25	”	Mhon	”
15	”	Åbergin	”
15	”	Starbäckin	”
15	”	Riven	”

*) Tästä yhteydessä olisi hauska esittää numeroita myös siitä, miten monen kirjaston yhteydessä on lukusali, mutta siitä eivät tässä olewat ainekset antaa mitään tietoja. Kaupungeissa ne toimivat useimmiten yhdesä.

12	kirjastoja	Saarnakirjat	
10	"	Lutherin	teokset
9	"	Gummeruksen	"
9	"	Beecher-Stowen	"
8	"	Ninan	"
8	"	Sahnsjonin	"
7	"	Kunebergin	"
5	"	Canthin	"
5	"	Uhrenbergin	"
3	"	Blinckin	"
2	"	Scottin	"

Syynä maalaiskirjastojemme vähäiseen käyttämiseen on myös osaltansa se syy, ettei kansamme lukuhalu olekaan niin hyvä kuin toisinaan olemme taipuvaisia luulemaan, kiitellessämme kansanvalistujemme korkeata kantaa. Sängin paljon vielä tarvitaan työtä tehdä sen hyväksi, että saataisiin kirjallisuuden viljeleminen kansamme keskuudessa niin yleiseksi kuin toivottavaa olisi.

Toiselta puolen on myönnettävä, että paljon on maalaiskirjastoissamme sellaisiaakin, joiden lainausliike on katjottava warsin tyydyttäväksi, ja muutamissa tilastolliset numerot osottawat kiitettäviä suhteita. Warinkin nuorisja, wasta perustetuissa kirjastoissa woi jattua, että koko kirjawarasto lainataan loppuun, ja lainausten lukumäärä fidettä kohti nousee yli kymmenenkin. Esimerkkinä mainitakoon Johanneksen pitäjän Tikalan kirjasto, josta on ilmoitettu vuonna 1899 tehdyn 1,400 lainausta, waikkei se sijältänyt enempää kuin 120 fidettä, j. o. kutakin kirjaa kohden tuli 11,7 lainausta.

Kaupunkilaisolot waikuttawat, että niissä on kirjastojen lainausliike paljon wilkkaampi, ja niinpä onkin kaupunkilaiskirjastoista lähes kolmasosa sellaisia, joissa lainauksia tulee 2—5 fidettä kohden. Korkeintaan 1 on tämä luku wain

wiidennessä osassa, 21,4 %/o, ja yli 10 ei se ole ainoassakaan. Kaupunkien kirjastoissa ovat lainausolot siis paljon tasaisemmat ja samalla paremmat kuin maaseudulla.

Maalaiskirjastojemme suuruutta ja lainausliikettä on vaikea muiden maiden vastaaviin oloihin verrata, sillä niistä on vaikea saada yhtenäisiä tietoja, eikä oman maamme tilasto ole kyllin täydellinen. Näin ollen täytyy vertailu jättää vain muutamaihin huomautuksiin.

Niin vähäinen kuin maalaiskirjastojemme koko onkin, ei se näytä olevan meidän kirjasto-oloille mitään erityistä, sillä ne numerot, joita Ruotsin pitäjänkirjastoista on julkaistu, osottavat naapurimaassamme myös olevan varsin paljon pieniä kirjastoja. Korkeintaan 100 sidettä on seitsemännessä osassa, 14,4 %/o:ssa, kirjastojen lukumäärästä, ja 101—200 sitteen on noin wiidennessä osassa kirjastoista. Kun vastaavat luvut ovat meillä 26,7 %/o ja 26,9 %/o, niin olisi myönnettävä, että olemme tässä suhteessa Ruotsista jäljellä, mutta vertaillessa on otettava huomioon se, että Ruotsin kirjastoja koskevat tiedot sijäلتävät vain noin puolet kaikista kirjastoista, ja niin ollen on luultavaa, että juuri huonoimmat kirjastot ovat jääneet tilastosta pois, joten esitetyt tiedot tarkoittavat paremmissa kunnossa olevien kirjastojen olosuhteita. Sama syy selittää myös sen, että suurempia kirjastoja, 201—300, 301—500, 501—1,000 ja yli 1,000 sidettä sisältäviä, on Ruotsissa jonkun verran enemmän kuin meillä.

Norjan kansankirjastot ovat paljon suurempia kuin meidän. Alle 100 sitteen on vain 5,2 %/o:ssa, 200—299 on 15,8 %/o:ssa, 300—499 on 5 %/o:ssa, 500—1,000 on 24,1 %/o:ssa ja yli 1,000:n 10,5 %/o:ssa. Kun vertaa näihin siwulla 33 julkaistuja numeroita, huomaa tuntuvan erotuksen. Ne 581 kirjastoa, joiden koosta vuonna 1901 oli tietoja, sisälsiwät yhteenjä 310,000 sidettä, joten kun-

fin kirjaston keskimääräsi tulee 533 sidettä. Suomessa on vastaava luku vain 308.

Lainausliikkeestä eivät Ruotsin pitäjänkirjastoista julkai-stut numerot siällä täsmällisiä tietoja, kuinka monta lainausta on sidettä kohden vuosittain annettu, vaan jako-perusteena ovat epämääräiset sanat „ahkerasti“, „jokseenkin ahkerasti“ ja „ei ahkerasti käytetty“. Sen vuoksi ei wer-tailu voi tapahtua muuten kuin tehdyillä edellytyksillä, esim. ottamalla ne, joissa lainausten määrä on ollut korkeintaan 1, „ei ahkerasti käytetyiksi“, ne, joissa lainaus-suhde on 1,1—2, „jokseenkin ahkerasti käytetyiksi“ ja yli 2:n „ahke-rasti“ käytetyiksi. Tällöin ovat prosenttimäärät

	ei ahkerasti	jokseenkin ahkerasti	ahkerasti
Ruotsissa	56,7 %	16,4	14,1
Suomessa	23,9 %	16,3	18,1

Siinä tapauksessa, ettei tehtyjä edellytyksiä ole pi-dettävä väärinä, nämä numerot näyttävät, että meidän maalaiskirjastomme kaikkein puutteineensa toimivat sentään wirkeämmin kuin läntisen naapurimaamme.

Mikäisemmin on jo mainittu, että Ranskan kansan-kirjastot, joiden lukumäärä oli tammikuun 1 p:nä 1898 41,498, siäläsiwät mainittuna aikana 6,190,970 sidettä. Tämän mukaan tuli kunkin kirjaston osalle 149 teosta. Kun vertaa tähän äsken mainittua keskimäärää, jonka saa jakamalla niiden kansankirjastojemme fideluwun summan, joista on tietoja saatu, mainittujen kirjastojen lukumäärällä, $525,928 : 1,709 = 308$ sidettä, niin huomaa, että meidän kirjasto-olomme ovat paljon paremmalla kannalla kuin Ranskan, waikka kirjastojen luku siellä onkin erittäin suuri. Ja samanlaiseen tulokseen joutuu laskiessaan suhdelukuja lainausliikkeestä. Niitä 6,190,970 sidettä, jotka Ranskan kirjastoissa oli mainittuna aikana, lainattiin 7,219,438 kertaa, s. o. 1,2 lainausta sidettä kohden. Suomessa saa-

daan vastaaviksi luvuiksi 810,029 : 525,029 = 1,5 lainausta fidettä kohden, joten Suomi on tässäkin suhteessa asetettava etusijaan Ranskan oloihin nähden.

Kun vertaa kaupunkilaiskirjastojemme tilastollisia numeroita vastaaviin tietoihin muista maista, joissa on etupäässä kaupunkilaiskirjastoja, saa huomata, etteivät nämä suhteet ole kovin epäedullisia. Englannissa oli vuonna 1897 kirjastojen lukumäärä 600—700, niissä oli 5 miljoonaa kirjaa ja lainauksia tehtiin 25—30 miljoonaa, s. o. 7,000—8,000 fidettä kirjastoa kohden ja 5—6 lainausta fidettä kohden. Meillä on kaupunkilaiskirjastoissa keskimäärin 1,862 fidettä ja lainauksia tehdään noin 2,7 fidettä kohden.

Massachusettsin valtiossa, jonka väkiluku on jokseenkin yhtä suuri kuin Suomen, oli yleisissä kirjastoissa w. 1897 noin 3,375,000 fidettä ja niistä tehtiin noin 7,667,000 lainausta, s. o. vähän yli 2 lainausta fidettä kohden. Kun nämä kirjastot lienevät etupäässä kaupunkilaiskirjastoja, ei tämä suhde ole sen edullisempi kuin Suomen kaupungeissa.

Kirjastojen yhteiskunnallisen merkityksen walaisemiseksi olisi esitettävä tietoja kirjojen ja lainausten lukumäärän suhteesta väkilukuun kullakin paikkakunnalla ja eri maissa. Tässä julkaisussa voidaan siltä kannalta vain muutamia numeroita mainita, sillä warsin monesta kirjastosta, jotka tämä tilasto sisältää, puuttuu tietoja sekä siten den että lainausten lukumäärästä. Kun otetaan huomioon waan ne kirjastot, joista nämä tiedot on saatu, kaikkiaan 1,709 kirjastoa, joissa on 525,928 fidettä, ja 1,111 kirjastoa, joista tehdään 810,029 lainausta, saadaan

maaseudulla	0,2	kirjaa	ja	0,2	lainausta	afukasta	kohden
kaupungeissa	0,4	"	"	1,0	"	"	"
koko maassa	0,2	"	"	0,3	"	"	"

Vertailewia numeroita kaupunkien kansankirjasto-
oloista.

Kaupunki	Kansankirjastoissa aju- tahta tohden	
	Siteitä	Lainauksia
Raantali	1,3	2,2
Sortavala	1,1	1,5
Rajaani	1,1	2,6
Kemi	1,0	2,5
Uusikaupunki	1,0	0,5
Käköfalmi	1,0	1,2
Mikkeli	1,0	2,5
Tammisaari	0,9	0,9
Hamina	0,8	1,7
Raskinen	0,8	2,0
Loviisa	0,8	1,9
Kokkola	0,8	1,4
Heinola	0,7	2,5
Kristiinantaupunki	0,7	1,3
Porwoo	0,6	0,9
Savonlinna	0,6	1,7
Viipuri	0,6	?
Hämeenlinna	0,5	1,5
Uusikaarlepyy	0,5	0,1
Kotka	0,5	0,5
Tornio	0,5	2,0
Pietarsaari	0,4	2,4
Joensuu	0,4	1,7
Jyväskylä	0,4	1,5
Tampere	0,4	1,1
Baasa	0,3	1,0
Jyväskylä	0,3	1,1
Raabe	0,3	0,2
Rauma	0,3	0,9
Pori	0,3	0,9
Helsinki	0,3	1,5
Kuopio	0,3	0,5
Hankoniemi	0,2	0,5
Dulu	0,2	0,7
Turku	0,2	0,8

Kun tiedot ovat hyvin puutteellisia, ei näille numeroille voi suurta merkitystä antaa, mutta sellaisinaankin ne sentään jonkun verran valaisewat kansankirjasto-olojamme.

Sivulla 45 olemat numerot, jotka esittävät, montako kirjaa asukasta kohden on kaupunkiemme kirjastoissa ja montako lainausta tehdään asukasta kohden, valaisewat kaupunkiemme olosuhteita tältä kannalta. Mutta muistettakoon tässäkin, etteivät tiedot ole kowin tarffoja ja täydellisiä. Eikä niille muutamiin kaupunkeihin nähden woine juuri mitään merkitystä antaa. Marianhamina ja Lappeenranta on tykkönään jätetty pois.

Ulkomaiden vastaawista oloista mainittakoon wain pari esimerkkiä vertaukseksi. Englannissa on yleisissä kirjastoissa kutakin asukasta kohden noin $\frac{1}{7}$ kirjaa ja lainauksia lähes 1. Massachusettsin kirjastoissa on kirjoja vähän enemmän kuin waltiossa asukkaita ja lainauksia tulee 2—3 kutakin asukasta kohden.

F. Kansankirjastojemme tulot.

Miksi kansankirjasto-olomme ovat fiksi puutteellisella kannalla kuin edellisessä on esitetty, sen selwittää meille sivulle 47 sijotettu taulu, joka antaa tietoja kansankirjastojemme tuloista. Näemme siitä, että wain neljännellä osalla, 23,7 %:illa, maamme kansankirjastoista on jäännöllisiä kannatustuloja joko kunnalta tai muualta ja enemmän kuin puolet on niitä ilman. Kuntien myöntämä kannatus taas on yleensä warsin pieni, useimmiten alle 50 markkaa, kuten sivulla 48 olewasta taulusta näkyy.

Mainittakoon tässä muutamia esimerkkejä siitä, miten kunnat ja seurakunnat ovat antaneet kirjastoille kannatusta.

Kun useat kansankirjastomme ovat alkuaan papiston perustamia, on kirkollinen werotus usein tapana. Käsiäl-

Kansankirjastojen kannatus tulot.

I Maaseudulla Lääni	Kirjastoja, joilla kannatus tuloja										Kirjastoja, joista tiedot puuttuvat		Yhteensä	
	o l i								ei ollut					
	kunnalta		muualta		jokä kunnalta että muualta		yhteensä							
	Lutu- määrä	o/o	Lutu- määrä	o/o	Lutu- määrä	o/o	Lutu- määrä	o/o	Lutu- määrä	o/o	Lutu- määrä	o/o	Lutu- määrä	o/o
Uudenmaan	25	10,5	5	2,1	—	—	30	12,6	142	59,7	66	27,7	238	100
Turun ja Porin	61	23,3	7	2,7	3	1,1	71	27,1	85	32,4	106	40,5	262	100
Hämeen	30	14,0	7	3,2	1	0,5	38	17,7	57	26,5	120	55,8	215	100
Viipurin	60	17,4	19	5,5	9	2,6	88	25,5	146	42,5	110	32,0	344	100
Mikkelin	20	18,2	4	3,6	—	—	24	21,8	44	40,0	42	38,2	110	100
Kuopion	33	17,8	7	3,8	1	0,5	41	22,1	113	61,1	31	16,8	185	100
Wasaan	55	17,6	7	2,2	4	1,3	66	21,1	127	40,6	120	38,3	313	100
Oulun	31	24,4	4	3,1	2	1,6	37	29,1	65	51,2	25	19,7	127	100
Yhteensä	315	17,6	60	3,3	20	1,1	395	22,0	779	43,4	620	34,6	1,794	100
II Kaupungeissa	43	61,4	2	2,9	1	1,4	46	65,7	8	11,4	16	22,9	70	100
Koko maassa	358	19,2	62	3,3	21	1,1	441	23,7	787	42,2	636	34,1	1,864	100

Kuntien myöntämä kannatus.

I Maaseudulla Lääni	Kirjaston kartuttamiseen			Kirj. hoitajan palkkaamis.			Sekä kirj. kartuttamiseen että hoitajan palkkaamis.							Yhteensä														
	korf. 50 mt.		yli 50 mt.	yhteensä		korf. 50 mt.		yli 50 mt.	yhteensä		korf. 50 mt.		50—100 mt.			101—200 mt.	yli 200	kannatus epämäär.		yhteensä								
	Sutum.	o/o	Sutum.	o/o	Sutum.	o/o	Sutum.	o/o	Sutum.	o/o	Sutum.	o/o	Sutum.	o/o	Sutum.	o/o	Sutum.	o/o	Sutum.	o/o								
Uudenmaan . .	13	52,0	2	8,0	15	60,0	7	28,0	—	—	7	28,0	—	—	3	12,0	—	—	—	—	—	—	—	—	3	12,0	25	100
Turun ja Porin	13	20,3	3	4,7	16	25,0	19	29,7	1	1,6	20	31,3	12	18,7	6	9,4	5	7,8	1	1,6	4	6,2	28	43,7	64	100		
Hämeen	6	19,4	2	6,4	8	25,8	5	16,1	—	—	5	16,1	2	6,	7	22,6	6	19,4	—	—	3	9,7	18	58,1	31	100		
Viipurin . . .	11	15,9	6	8,7	17	24,6	12	17,4	—	—	12	17,4	5	7,3	6	8,7	8	11,6	4	5,8	17	24,6	40	58,0	69	100		
Mikkelin	2	10,0	1	5,0	3	15,0	10	50,0	—	—	10	50,0	1	5,0	3	15,0	2	10,0	1	5,0	—	—	7	35,0	20	100		
Kuopion	10	29,4	5	14,7	15	44,1	8	23,6	1	2,9	9	26,5	—	—	2	5,9	1	2,9	2	5,9	5	14,7	10	29,4	34	100		
Wasaan	26	44,1	10	16,9	36	61,0	6	10,2	—	—	6	10,2	7	11,8	3	5,1	2	3,4	1	1,7	4	6,8	17	28,8	59	100		
Oulun	14	42,4	2	6,1	16	48,5	4	12,1	—	—	4	12,1	5	15,2	5	15,1	2	6,1	1	3,0	—	—	13	39,4	33	100		
Yhteensä	95	28,4	31	9,2	126	37,6	71	21,2	2	0,6	73	21,8	32	9,6	35	10,4	26	7,8	10	3,0	33	9,8	136	40,6	335	100		
II Kaupungeissa	—	—	—	—	—	—	1	2,3	—	—	1	2,3	—	—	—	—	3	6,8	44	90,7	—	—	43	97,7	44	100		
Koko maassa . .	95	25,1	31	8,2	126	33,3	72	19,0	2	0,5	74	19,5	32	8,4	35	9,2	29	7,7	50	13,2	33	8,7	179	47,2	379	100		

men maaseurafunnassa*) kannetaan 25 penniä jokaiselta rippillä käyneeltä henkilöltä, Halsuassa, Kälwiällä ja Untreassa 5 penniä. Kirkollisista toimituksesta otetaan monessa pitäjässä erityinen maksu kirjastojen hyväksi, kuten jokaiselta rippikoululapselta rippille päästesä Joutsenossa ja Kätkälmesä 50 penniä, Parikkalassa 40 penniä, Kälwiällä ja Jääskesä 20 penniä. Avioliittoon kuuluttamisesta kannetaan Pyhäjärvellä (W. I.) 1—2 markkaa, Rautjärvellä 50 penniä ja Wälkjärvellä 25 kopekkaa, wihtimijestä suoritetaan Jääskesä tähän tarkotukseen 50 penniä, Heinjoella 20 penniä, Kerimäellä 1 markka 60 penniä ja Jaakkimassa 1 markka. Muuttokirjan ottajata wero-tetaan Kälwiällä, Rautjärvellä, Suomenjoella ja Suomensalmella tähän tarkotukseen. Rautjärvellä ja Ruskealassa maksetaan papinkirjasta 25 penniä kirjaston hyväksi ja Heinjoella lapsenkastamisesta 20 penniä. Kirkolliset werot kirjastojen hyväksi ovat siis warsin kirjamia.

Kunnat käyttävät usein henkilöweroa kirjastojen kannattamiseksi. Kiuruvedellä maksetaan 2 penniä, Jmpilahdella ja Wetelisä 3, Wirolahdella 4, Hirvensalmella ja Pälkjärvellä 5, Dulussa ja Perhossa 10 penniä ja Sakkolassa 2 kopekkaa jokaiselta weroa maksawalta henkilöltä. Kaustisissa suorittaa jokainen 10 vuotta täyttänyt kunnan asukas 10 penniä, Sätjärvellä kannetaan 2 penniä kultakin weroäyryiltä, Jaakkimassa 15 penniä sawulta ja erään kirjaston hyväksi samassa pitäjässä otetaan 10 penniä jokaiselta weronmaksajalta, kun hän suorittaa kunnalliswerojaan.

Koiraweroa on useissa kunnissa meillä — samoin kuin Ruotsissa — käytetty kansankirjastojen kannattukseksi. Wiinawerorahoja ovat useat kunnat myöntäneet tähän kuten muihinkin walistustarkotuksiin.

*) Sen johdosta, että nämä tiedot on otettu kansankirjasto-siipendiaattien kertomuksista, ovat esimerkit yksinomaan Itä- ja Pohjois-Suomesta.

Muutamilla kansankirjastoilla on juuria pääomia, joiden korot tuottavat niille tuntuvia tuloja. Niinpä on Hartolan Kuivajärven kirjastolla 5,000 markkaa, Kerimäellä 3,000 markkaa ja Lapveden pitäjässä 1,300 markkaa.

Ne varat, joita maalaiskunnat uhraavat kansankirjastojensa hyväksi, ovat sangen vähäpätöisiä kuntien muihin menoihin verraten. Ryösti Järvisen toimittama „Suomen maalaiskuntien finanssitalasto“ osottaa, että vuonna 1890 maalaiskuntamme käyttivät kirjastojensa hyväksi 11,726 markkaa 99 penniä, joka oli noin 0,2 % kuntien kaikista menoista. Siivistyslaitoksiin maalaiskuntamme käyttivät mainittuna vuonna 1,570,545 markkaa 32 penniä, ja siitä siis tuli kansankirjastojen osalle vain 0,7 %. Koin vähän nämä summat merkitivät Suomen maalaiskuntien taloudessa vuonna 1890, eivätkä ne liene vuosikymmenen kuluessa varsin paljon kasvaneet — mikäli sitä voi ilman tarkempia tietoja otaksua.

Kaupunkikunnat ovat tähän tarkotukseen käyttäneet koko joukon suurempia summia, kuten firvulla 51 olewa taulu osottaa. Tämäkään luettelo ei ole varsin täydellinen, sillä Marianhamina ja Lappeenranta puuttuvat siitä kokonaan, eivätkä muutkaan tiedot ole airvan tarkkoja, mutta pääasiassa pitänee se lasku paikkansa, että Suomen kaupunkikunnat ovat vuosina 1900—01, joita useimmat numerot tarkottavat, uhranneet kansankirjastojensa *) hyväksi noin 100,000 markkaa, j. o. noin 0,6 % kaikista menoistaan.

Kun vielä otetaan huomioon, että monet kaupungit ovat tämän ohella koonneet varoja kirjastotaloa warten, on myönnettävä, että kaupunkimme ovat antaneet kirjastoilleen paljoo suurempaa arwoa kuin maaseutu. Mutta

*) Useisissa kaupungeissa lienee tähän samaan summaan sisältynyt myös lufusalin kannatus, sillä niitä ei aina tileissä eroteta. Luonnossa annettua kannatusta, kuten wapaata huoneustoa, woloa ja lämpöä, ei tähän summaan ole laskettu.

Kaupunkifunttien myöntämä lannatus.

Kaupunki	Kannatus Emt.	Huikkaita	Kannatus asufasta lohden p:ää
Kemi	1,500	1,335	112,3
Tornio	1,700	1,523	111,6
Heinola	1,200	1,599	75,0
Mikkeli	2,550	3,677	69,6
Hamina	1,600	3,040	52,8
Helsinki	45,090	93,576	48,1
Savonlinna	1,200	2,551	47,0
Raantali	400	907	44,1
Sortavala	820	2,041	40,1
Jyväskylä	1,200	3,077	37,8
Borwoo	1,800	5,035	35,7
Pietarjaari	1,000	2,870	34,6
Jisalmi	500	1,527	32,7
Loviisa	800	2,536	31,5
Joensuu	1,150	3,702	31,1
Turku	10,000	38,235	25,8
Rajaani	300	1,264	23,8
Raabe	750	3,257	23,8
Tampere	8,200	36,344	22,5
Hämeenlinna	1,100	5,357	20,5
Räisälmi	310	1,626	19,0
Kristiinankaupunki	495	2,815	17,5
Rauma	800	5,005	15,9
Kuopio	1,800	11,797	15,2
Uusikaupunki	600	4,182	14,3
Kokkola	350	2,648	13,2
Dulu	3,150	16,306	12,5
Tammisaari	300	2,501	11,9
Sankoniemi	550	4,908	11,2
Rasinen	100	916	10,9
Rotta	700	6,417	10,8
Viipuri	3,000	32,312	9,3
Pori	1,200	14,953	8,7
Waaja	1,240	15,252	8,1
Uusikaarleppyy	50	1,230	4,1
Yhteenjä	97,505	336,321	29,0

tähdellä jynllä voi waatia kaupunkifuntia tekemään vielä pal-
joa suurempia uhrauksia tähän tarkotukseen, sillä missjapä waroja
niin hyvällä tavalla käytetään kuin kansanwalistustyösjä?

Vertaufseksi esitetään muutamia numeroita Suur-
britanniaista ja Englannista. Ennen mainittu kirjastoasian
tutkija Schulke kertoo, että 160 sikäläistä kaupunki- ja
maalaiskuntaa, joissa oli yhteensä 10,335,000 asukasta,
suoritti yleisten kirjastojensa hyväksi 5,200,000 markkaa,
j. o. noin 50 penniä asukasta kohden. Kokonaissumma
nousee tosin monin weroihin suuremmaksi kuin mitä meikä-
läiset pienet olot voivat tällä alalla osottaa, mutta wäki-
lukuunsa nähden monet Suomen kaupungit uhraawat mel-
kein saman määrän kuin Englannin rikkaat kaupunkifunnat.
Walitettava epäkohta on meillä se, ett'eiwät kirjastot nauti
fiksi wakinaisia tuloja kuin muualla maailmassa, waan ta-
wallisesti ne saawat kannatusta epäwarmoista anniskelu-
yhtiöiden woittowaroista, ja se waiuttaa tietenk in epäedul-
lisesti niiden tilaan. Wakinaiset määrärahat saattaisiwat
niiden toiminnan wankemmalle pohjalle ja telisiwät ne sään-
nöllisiksi kunnallisiksi laitoksiksi. Muutamissa kaupungeissa,
kuten Helsingissä ja Turussa, onkin jo niin pitkälle päästy.

Kansankirjastojen omat tulot, joista tehdään selkoa
siwulla 53 olewassa taulussa, eiwät niiden taloudesja juuri
mitään merkitse, sillä ne owat sangen vähäpätöisiä. Lai-
nausmaksut, joita oli noin neljännellä osalla kansankirjas-
toistamme, ja jakot kirjalainojen pitämisestä yli määräjän,
joita käytetään noin puolisja kansankirjastoissamme, owat
tawallisesti kooltaan 5—10 penniä wiikossa tai pitemmäl-
täkin ajalta, eikä niistä siis paljoa kartu.

Paljoa suurempi merkitys kansankirjastojemme talou-
desja on niillä waroilla, joita ne owat saaneet tätä asiata
harrastamilta seuroilta ja muilta yhdyskunnilta. Erityi-
sesti on Kansanwalistus-seura ottanut tämän asian omak-

Kansantirjastojen omat tulot.

I Maaseudulla Lääni	Kirjastoja, joilla										Tiedot puuttuvat		Yhteensä	
	on lainaus- maksu		on kirjasto		on sekä lai- nausm. että kirjasto		ei ole kum- paakaan		Yhteensä					
	Lutu- määrä	o/o	Lutu- määrä	o/o	Lutu- määrä	o/o	Lutu- määrä	o/o	Lutu- määrä	o/o	Lutu- määrä	o/o	Lutu- määrä	o/o
Uudenmaan	26	10,9	41	17,3	37	15,5	69	29,0	173	72,7	65	27,3	238	100
Turun ja Porin	4	1,5	87	33,2	16	6,1	45	17,2	152	58,0	110	42,0	262	100
Hämeen	2	0,9	58	27,0	20	9,3	25	11,6	105	48,6	110	51,2	215	100
Viipurin	16	4,7	102	29,6	54	15,7	57	16,6	229	66,6	115	33,4	344	100
Mikkelin	—	—	39	35,4	8	7,3	21	19,1	68	61,8	42	38,2	110	100
Kuopion	26	14,1	42	22,7	67	36,9	12	6,5	147	79,5	38	20,5	185	100
Maasan	12	13,8	97	31,0	37	11,8	44	14,1	190	60,7	123	39,3	313	100
Oulun	13	10,2	24	18,9	43	33,9	22	17,3	102	80,3	25	19,4	127	100
Yhteensä	99	5,5	490	27,3	282	15,7	295	16,5	1,166	65,0	628	35,0	1,794	100
II Kaupungeissa	3	4,3	17	24,3	20	28,6	5	7,1	45	64,3	25	35,7	70	100
Koko maassa	102	5,5	507	27,2	302	16,2	300	16,1	1,211	65,0	653	35,0	1,864	100

jeen. Samalla kun seura on koettanut herättää harrastusta kansankirjastoasiaan ja toimittanut kirjastotarpeita, se on saamiensa lahjotusten kautta ollut vuodesta 1896 saakka tilaisuudessa jakamaan kirjastoille 50 markan arvoisia kirjalahjoja. Ensimmäisenä vuonna niitä jaettiin 40, mutta kun warat ovat kurtuneet, on viime vuosina jaettu toista sataa lahjaa verrallaan. Monet sadat maamme kansankirjastot, sekä suomen- että ruotsinkieliset, yhteensä 599, ovat tällain tavoin saaneet tuntuwan lisäyksen kirjavarastoonsa. Tänä vuonna, 1903, Kansanvalistusseura saattoi näiden kirjalahjojen ohella jakaa vielä suurempiaakin palkintoja, saatuaan tätä tarkotusta warten waltion waroista 5,000 markkaa. Ne annettiin 100 markan suuruisina palkintoina niille 50 maalaiskunnalle, jotka saatujen tietojen mukaan käyttivät suhteellisesti enimmäen waroja kansankirjastojensa hyväksi. Nämä kunnat, joille on tässä suhteessa annettava kunniasija muiden joukossa, ja niiden myöntämä kannatus, laskettuna kutakin kunnan asukasta kohden, luettelaa seuraavassa:

Jaala,	13,0	penniä
Kempele,	10,5	"
Janakkala,	9,1	"
Mljjärwi,	8,6	"
Lapwesi,	8,0	"
Miehikkälä,	8,0	"
Ristiina,	7,4	"
Wesanto,	7,4	"
Mouhijärwi,	6,2	"
Sippula,	6,1	"
Nummi *)	6,0	"

*) Myöhemmin saatujen tietojen mukaan oli Nummen kunnan antama kannatus tänä vuonna (1903) 348 markkaa, josta tulee 10,2 penniä asukasta kohden. Sen mukaan on Nummi asetettava aivan ensimmäisten joukkoon. Huomattawa on, että ne ovat kaikki pieniä kuntia.

Pihlipudas,	6,0	pennia
Pirkkala,	6,0	"
Raisio,	5,9	"
Piikkiö,	5,8	"
Oulun maaseur.	5,7	"
Rangasala,	5,4	"
Osimattila,	5,3	"
Sumpkala,	5,1	"
Ahtävä,	5,0	"
Luhanko,	5,0	"
Ahlainen,	5,0	"
Wiolahki,	5,0	"
Ukela,	4,7	"
Sakkola,	4,7	"
Rautawaara,	4,7	"
Behmaa,	4,6	"
Luumäki,	4,6	"
Kälviä,	4,6	"
Suomusjärwi	4,5	"
Matornio,	4,3	"
Lapwäärti,	4,3	"
Rautu,	4,0	"
Ruokolahti,	4,0	"
Sirwensalmi,	4,0	"
Kirkkonummi,	4,1	"
Rymättylä,	4,0	"
Siewi,	4,0	"
Petäjärwesi,	4,0	"
Sankasalmi,	3,9	"
Rewonlahti,	3,8	"
Wampula,	3,7	"
Wanaja,	3,7	"
Kittilä,	3,7	"
Suomenniemi,	3,7	"

Maksanmaa,	3,6	pennia
Masfu,	3,6	"
Risko,	3,5	"
Toholampi,	3,4	"
Lempäälä,	3,4	"

„Svenska Folkskolans Wänner“ (Ruotsalaisen Kansakoulun Ystävät) ovat työskennelleet maamme ruotsinkielisten kirjastojen hyväksi ja ovat käyttäneet siihen tarkotukseen huomattavia summia.

Paljon ovat myös ylioppilasosakunnat ja muut ylioppilasyhdistykset tehneet työtä kansankirjastoasian edistämiseksi. Useita kirjastoja ne ovat perustaneet, ja vielä useammat lienevät ne kirjastot, jotka ylioppilaiden kautta ovat kannatusta saaneet.

Tässä ei ole tilaisuutta tarkempaan selontekoon näiden eri yhdistysten toiminnasta kirjastoasian hyväksi. Se täytyy sivuuttaa vain mainitsemalla. Ja sitäkin ilman on jätettävä ne monet muut yhdistykset, Kansanvalistus-seuran haaraosastot, kansankirjasto-seurat, nuorisoseurat, raittiusseurat ja monet muut, joita sadat kansankirjastot saavat perustamisestaan ja kannatuksestaan kiittää.

Mutta jos kansankirjastot jäävät etupäässä näiden yksityisten asianharrastajien kannatuksen varaan, niin niiden taloudellinen asema pysyy edelleen heikkona ja yleinen tila kaikin puolin huonona, sillä yksityisten varat, joita niin paljon vaaditaan yhtämittaa moniin tilapäisiin tarkotuksiin, eivät helposti riitä kannattamaan näitä valistuslaitoksia siksi säännöllisesti kuin ne tarvitsisivat. Warfin suuria nämä summat eivät tosin ole, mutta yksityisten hankkimina ne siltä tuntuvat. Yhteiskunnan olisi tämä asia entistä enemmän omakseen otettava, sillä sen suuresä taloudesta niin pienet summat warfin vähän painaisivat, ja yhteis-

kunnalle on kansankirjastoista yhtä yleistä etua kuin sille on oifeudenhoidosta ja puolustuslaitoksesta, yhteiskunnan vanhimmista tehtävistä. Kaikki kansankerrokset, ylhäiset ja alhaiset, vanhat ja nuoret, köyhät ja rikkaat, voivat yleisiä kirjastoja hyväkseen käyttää. Ja kaikille ne tuottavat samaa siunausta, valistuksen jalostuttavia vaikutuksia.

Tätä katjausta kansankirjastojemme taloudelliseen asemaan voi tuskin paremmin päättää kuin kertomalla parin kirjastomiehen lausunnot warojen uhraamisesta valistuksen edistämiseksi.

Englantilainen John Lubbock on lausunut:

„On todistettavissa, niin luulen, että tietämättömyys maksaa enemmän kuin siivistys.“

Ja saksalainen Ernst Schulze sanoo:

„Ei ole olemassa tuottavampia menoja kuin ne, joita käytetään valistustarkeitukseen.“

III. Mietteitä kansankirjasto-olojemme järjestämisestä.

Se kuva, jonka edellisessä olewa esitys antaa Suomen kansankirjastojen tilasta vuosijadan vaihtuessa, sisältää monia valoisia piirteitä, mutta paljon siinä on synkiäkin puolia. Kansankirjastoja meillä on paljon, ja niitä perustetaan yhä uusia warsin kiitettävällä innolla. Suurimmafsi osaksi ne kuitenkin ovat fiksi pieniä ja vähäpätöisiä sekä kokonsa ja raha-arvonsa että lainausliikkeensä puolesta, ettei niillä ole paljonkaan merkitystä kansamme valistustyössä, jollei niiden tilaa mitä pikemmin paranneta. Tämän aivan wälttämättömäksi katsottawan vaatimuksen johdosta esitetään seuraawassa muutamia mietteitä siitä, mihin suuntaan kansankirjasto-olojamme olisi järjestettävä, jotta ne saataisiin entistä paremmin vastaamaan tarke- tustaan.

Sekä maaseudun, että kaupunkilaiswäestön tarpeeksi olisi maahamme perustettava useita suuria kirjastoja, joihin hankittaisiin kaikki suomalainen kirjallisuus ja Suomea koskewa ulkomainentin kirjallisuus, mikäli se olisi mahdollista. Näistä saisi lainata sellaisia kalliita teoksia, joiden ostamiseen eivät vähäwaraisten kansankirjastojen woimat riitä. Tällaiset suuret kirjastot, joiden asemapaikoiksi sopiawat paraiten kaupungit, kansanopistot tai muut siwistyskeskukset, woisiwat täyttää ne vaatimukset, joita muissa maisja

asetetaan yleisille kirjastoille. Niiden tarkoitus ei ole opettaa vain kansan syviä rivejä, vaan koko kansaajan laajimmassa merkityksessä, eri säätyluokkia ja eri ikäkausia. Ne muodostuisivat suuriksi sivistyslaitoksiksi, todelliseksi kansalliskirjastoiksi, joiden puutetta on paljon walitettu.

Kaupunkilaisoloissa kirjastotalojen rakentaminen on tärkein tehtävä kirjastoasian hyväksi. Nykyään on meillä niitä vielä sangen harvoja, kuten edellisessä esitettiin. Niinkauan kuin kirjastot saavat asua vuokralaisina kansakoulutalossa tai muussa semmoisessa, saamatta liikettänsä warten kylliksi mukavaa huoneustoa omiin hoteihinsa, niinkauan ne pysyvät liian syrjässä kansanwalistustyössä, jäävät ilman sitä huolenpitoa, jota niiden tarkoituksenmukainen järjestäminen ja hoito kaupunkilaisoloissa waatii. „Oma tupa, oma lupa!“

Tämä olisi kaupunkikuntien ja walistusta harrastawien lahjottajien otettava huomioonsa. Muualla maailmassa owat rahamiehet uhranneet miljooneja kansankirjastojen ja erityisesti kirjastotalojen hyväksi. Meillä owat ne lahjotukset, joita ylöstyiset henkilöt owat näille walistuskaitoksille tehneet, sangen vähäpätöisiä — muutamia ilahduttawia poikkeuksia lukuunottamatta, kuten edellisessä jo mainittiin. Milloin tulee muutos tässä suhteessa? Milloin lämpenewät rahamiestemme, lahjottajiemme sydämet näitä walistuskaitoksiamme kohtaan?

Mutta jolleiwat lahjottajat ryhdy yleisemmin kirjastotaloja rakentamaan, rientäkööt kaupunkikuntamme itse sitä huolta pitämään! Niiden suurissa raha-asioissa eiwät nämä uhraukset warsin raskailta tuntuisi. Ja kun tällaisiin tarkoituksiin on tilaisuus käyttää anniskeluyhtiöiden voittovaroja, joita on joka vuosi sadointuhan sin markoin maamme kaupungeissa jaettavana, saataisiin kirjastotalo war sin hel-

posti niiden avulla pystyyn. Useissa kaupungeissa on tällä tavalla hankittu varoja kirjastotaloa varten. Toivottavasti muualla seurataan esimerkkiä, sillä mihinkäpä muuhun sifii luonnolliseen tarkotukseen — raittiustyötä lukuunottamatta — voidaan wätijuomien tuottamia voittowaroja käyttää kuin kansanwalistustyöhön? Eikä yleisempää kansanwalistuslaitosta kuin kansankirjastot ole olemassa.

Suurissa kaupungeissa olisi kirjastoille toimitettava useita haaraosastoja eri puolille kaupunkia, jotta kirjojen lainaamiseen olisi kaikilla asukkailla mahdollisimman mukawa tilaisuus. Ja kirjawarastot olisi saatava niin monipuoliseksi kuin suinkin, jotta ne tyydyttäisivät erilaisten lukijapiirien, oppineiden ja oppimattomien vaatimuksia.

Maalaisoloissa olisi tärkein toiwomus tällä alalla se, että olisi koetettava saada wuorowaitutusta naapurikirjastojen, etenkin samon pitäjän kirjastojen, välillä järjestämällä kiertäviä kirjastoja. Kirkonkylään tai muihin liikeskustoihin olisi sijoitettava pääkirjasto, joka sisältäisi kaikki arwoikkaimmat teokset ja josta lähetettäisiin uusi kirjallisuus ja osa wanhojakin joka wuosi eri laatikoihin jaettuina kiertelemään pitäjän muissa kirjastoissa. Nämä laatikot wiipyisivät kullakin lainausajemalla kuukauden tai pari ja siirtyisivät sitten taas toiseen paikkaan. Kullakin lainausajemalla olisi pysyväenä kirjastona sellaisia teoksia, joita enimmäin lainataan, kuten Topeliuksen teoksia, ja muitakin.

Tämä järjestelmä ei onnistu ilman että sen johto on hyvin taatuissa käsissä. Koko liike sotkeutuu pian, jollei pidetä hyvää huolta siitä, että eri osastojen hoidossa ja kiertävien laatikoiden lähettämisesä noudatetaan säännöllisyyttä. Sen toimeenpano waatii kaikissa tapauksissa paljon aikaa ja waiwaa. Niin ollen tarwitaan pääaseman hoitajaksi palkattu toimimies, joka on welwollinen wastamaan järjestelmän toiminnasta ja tekemään siitä tilin asian-

omaiselle johtokunnalle ja kunnallishallinnolle, jos kirjastot ovat kunnan hallusja.

Varoja se myös vaatii, sillä kirjavaraston uusiminen on kirjastojen kunnosja pysymiselle wälttämätön ehto niin hywin yksityisten kirjastojen kuin kiertävien erityises-tikin. Mutta waroja tämä järjestelmä myös säästää, sillä kirjoja ostettaessa ei tarwita ottaa joka kirjastoa warten erityistä kappaletta kutakin kirjaa, waan useampia warten yhteinen, joka sitten kiertää lainausasemalta toiselle ja niin muodoin saadaan samoilla waroilla ostaa enemmän eri teoksia. Tärkeimpiä kirjoja on kuitenkin paras hankkia useampia kappa-leita pitäjään, jopa samaan kirjastoonkin, jos kysyntä on suuri.

Kiertäviä kirjastoja on useissa paikoin maattamme jo koeteltu ja viime vuosina on niitä yhä uusia järjestetty. Mutta yleiseen merkitykseen ne pääsivät wasta sitten, kun kunnat ottawat tämän asian omakseen, sillä yksityisten asiantarrastajien warassa ne tuskin saawat ajanpitkään kyllin jäännöllistä kannatusta ja hoitoa. Täysi syyy on siis kehottaa kuntia kiertäviä kirjastoja järjestämään.

Sipä taitaisi olla liian ennenaikaista jekään, että ru-wettaisiin welwottamaan kuntia kirjastoista huolta pitä-mään, sillä jo 37 vuotta takaperin jääsi Kansakoulusese-tus, että kouluihin „wähitellen hankittakoon kirjasto, josta jekä oppilaat että muutkin opinhaluiset kuntalaiset woiwat saada hyödyllistä lukemista“. Kansakoulujen kuntoonpano on viime vuosina waatinut tosin sangen suuria kustan-nuksia, ja uusiin menoihin owat maalaiskunnat monien mui-denkin syiden takia nykyään kowin haluttomia, mutta eihän se estäisi ottamasta kirjastoasiaa esille kansakouluyksijymyksen yhteydessä, sillä yksityiskohtaisten suunnitelmien laatiminen ja määrääkojen asettaminen muutamien vuosien päähän eiwät waatisi wielä uhrauksia näinä ahtaina aikoina, waikkakin sen kautta wietäisiin asiaa paljon eteenpäin. Ja läheijessä tule-waisuudessa woiutaisi säättää, että jokaiseen kansakouluun, jolle

on rakennettu oma talo, on esim. 5 vuoden kuluessa siitä lukien hankittava oma kirjasto, jonka tulee sijältää vähintään 200 fideettä. Sen tapainen päätös ei varmaankaan tuntuisi raskaalta, mutta jo sen olemassaolo antaisi kansanwalistusta harrastavien kuntalaisten toimille entistä enemmän pontta ja arvoa, kun esim. on kuntakokouksessa ratkaistavana, annetaanko kansankirjastoille kannatusta wai ei.

Toiwottawasti saa myös Kansanwalistus-seura entistä enemmän tilaisuutta kansankirjastojen kannattamiseen. Täähän tarkotukseen on sille jo useita rahastoja lahjotettu ja luultavaa on, että harrastusta jatkuu kansalaisten kesken jamaan juuntaan yhä edelleen. Samoin on toiwottawaa, ettei se apuraha, jonka Kansanwalistus-seura tänä vuonna jai waltionwaroista kansankirjastoille jaettawaksi, jää viimeiseksi, waan että ne summat, joita yleisistä waroista näiden walistuslaitosten hywäksi suodaan, wuosi wuodelta yhä kaswawat.

Sen ohella kun Kansanwalistus-seura antaa kansankirjastoille kannatusta, olisi sen yhä edelleen toimitettava myös käytännöllistä ohjausta niiden perustamiseen ja hoitoon, erityisesti kiertämien kirjastojen järjestämiseen. Tästä asiasta olisi julkaistawa warsinaisen kirjastomiehen laatima kirjanen, jota olisi koetettava lewittää kaikkialle kansankirjastoihimme.

Kansankirjastoasiaa olisi myös edistettävä senkautta, että ruwettaisiin hankkimaan ja julkaisemaan jäänköllistä tilastoa kansankirjastojemme tilasta ja toiminnasta.*) Siten voitaisiin herättää yleistä huomiota tähän työalaan. Ja sen kautta olisi kansallamme entistä useammin tilai-

*) Suuri tilastollisten tietojen keräys tällä alalla on Pietarin Tiedekatemian kirjastonhoitajan E. A. Wolterin pyynnöstä pantu wirallista tietä toimeen tänä syksynä. Sen tuloksia ei tämän kirjasen tekijä ole tilaisuudessa käyttämään, niin hauskaa kuin olisikin saada werrata julkaistawana olevaa tilastoa niihin.

juutta ojottamaan suurille siwistyskansjoille, että täällä pi-meässä Pohjolasja tehdään walistustyötä, joka wetää wer-toja Etelän olojuhteille ja meneepä niistä edellekin. Si-wistyselämämmehän on muille kansjoille warmimpana todis-tuksena siitä, että se pienoinen kansa, joka Suomen niemeä wiljelee, on oikeutettu eteenkinpäin omana kansakuntana, omaa elämäänsä muiden kansojen rinnalla elämään.

Mutta kaikkein tärkein toiwomus — eikä ainoastaan toiwomus, vaan suoranainen welwotus — sanottakoon wi-meiseksi. Ja se welwotus on se, että jokainen, kenelle kan-sanwalistusasia on rakas, katsoo nykyisten aikojen waatiwan entistä enemmän työtä sen lewittämiseksi. Työala on laaja ja woinia wähän. Suomen kansan suuri enemmistö on vielä henkisesti nukuksissa. Sihän sillä ole suurtaakaan mer-kitystä, että kansamme on Gezeliusten päiwistä saakka luku-taitoon totutettu. Lukutaito ei riitä, vaan lukuhalu, yleinen walistuksen harrastus koko kansassamme. Sitten wasta, kun se on saatu aikaan, kun se perintö, jonka me olemme kansalliskirjallisuudessamme ja muiden kansojen kirjallisisja tuotteisja saaneet menneiltä polwilta, on tullut jokaisen omaksi, kansan sywientin riwien omistamaksi, silloin se on oikein käytetty, ja sitten wasta woi Suomen kansa olla warmas siitä, että se pystyy säilyttämään paikkansa muiden siwistyskansojen joukossa.

Tätä käsitystä lewitettäköön! Lewitettäköön koko kan-saamme walistuksen harrastusta, sillä se on niitä ainoita aseita, joilla voidaan taistella kansamme kufistamista was-taan, niitä harwoja keinoja, joilla nykyään voidaan kan-sallistuntoa ja iänmaan rakkautta herättää. Sillä ne hen-gentuotteet, jotka kansankirjastoistamme lewiawät salomaan mökkeihin, ne jatkawat wuosisatojen ja wuosituhanten takaa opetustaan yhä uusille polwille, walaiusten heidän elä-mänjä taiwalta.

IV. Kansankirjastojemme tilastollinen luettelo.

A. Maalaiskunnat.

Uudenmaan lääni.

K u n t a	Perustamis- vuosi	Siteiden luku- määrä	Raha- arvo		Lainaston lu- kumäärä edelli- senä vuonna	Tiedot vuo- delta
			Mk.	p.		
Anjala: Ahvion kylän	1900	162	400	—	125	1901
Korvenkylän	1888	379	750	—	293	1901
Kunnan	1885	—	—	—	—	—
Nuorisoseuran	—	34	50	—	—	1903
Regina-koulun	1803	318	—	—	57	1901
6. Ummeljoen	1885	666	678	—	—	1897
Artjärvi: Hietanan	1899	210	629	52	548	1901
Kunnan	1858	560	1,000	—	621	1901
3. Ratulan & Villikkalan	1899	235	751	10	899	1901
Askola: Juornaankylän nuoriso- seuran	1898	127	315	95	191	1901
Kirkonkylän	1894	209	400	—	412	1901
Kirkonseudun nuorisoseuran	1898	80	200	—	127	1901
Särkijärven kansakoulun	1886	340	500	—	100	1901
Tiilään	1901	42	95	68	200	1903
Vahijärven	1896	163	173	10	—	1897
7. Vahi-Monninkylän koulupiirin	—	236	344	60	350	1901
Bromarf: Kirkonkylän (r.) *)	1884	140	108	—	—	1901
Könick'in (r.)	1902	33	70	—	650	1903
3. Yhdistyksen „Hembygdens Väl" (r.)	1901	—	—	—	—	1901
Degerby: Degerbyn (r.)	1848	380	600	—	180	1901
Ellmäki: Hämeenkylän	1886	314	712	55	240	1901
Kirkonkylän	1895	164	350	50	250	1901
Moision	1896	265	650	—	825	1901
Peippolan	—	—	—	—	—	1895
Raussilan	1899	186	525	—	951	1901
Ratulan	1895	148	457	15	241	1901
Villikkala-Myllyiän kansakou- lun	1896	154	315	—	—	1901
8. Vilppulan	1885	609	1,772	—	964	1901

*) (r.) merkitsee ruotsinkielistä kirjastoa.

K u n t a	Perustamis- vuosi	Sitten luku- määrä	Raha- arvo		Lainaussten lu- kumäärä edelli- senä vuonna	Tiedot vuo- delta
			Mk.	p.		
Espoo: Lagstad'in (r.)	—	—	—	—	—	1902
Mankans'in (r.)	—	—	—	—	—	1902
Nuoksion (r.)	—	—	—	—	—	1902
Rödskog'in (r.)	1900	125	100	—	150	1901
5. Stensvikin (r.)	—	—	—	—	—	1902
Helsingin pitäjät: Hermannin (r.)	1895	400	—	—	—	1901
Kunnan (r.)	1862	250	—	—	52	1901
Malmbyn (r.)	1895	112	400	—	69	1901
Mårtensbyn (r.)	1896	247	600	—	—	1898
Suomalaisen nuorisoseuran	—	500	—	—	—	1903
Tikkurilan nuorisoseuran (r.)	1897	156	615	—	336	1901
7. Östersundom'in (r.)	1884	400	—	—	700	1901
Iitti: Haapakimolan	1884	270	708	35	173	1902
Kausalan	1877	785	1,500	—	1,137	1902
Keltin kylän	1885	286	1,207	—	—	1895
Kolisevan	1894	183	700	—	460	1902
Koskenniskan	1897	126	412	—	150	1902
Kunnan	1860	880	1,698	—	162	1902
Kuusankosken	1900	406	900	—	613	1902
Kymikunnan	1891	235	351	60	128	1902
Lyöttilän	1891	390	746	54	235	1902
Mankalan	1899	101	165	—	84	1902
Muikkulan ja Taasian	1896	378	810	73	805	1902
Peltolan	1897	73	116	90	157	1899
Radansuun	1900	40	120	—	—	1900
Saaroisten	1893	234	417	40	187	1902
Säytteen	1891	91	240	05	264	1902
Sääskjärven	1888	572	1,578	25	1,275	1902
17. Vuolenkosken	1882	175	735	—	1,000	1903
Inkoo: Fagerviikin	1867	—	—	—	—	1895
Inkoon rautatielaisten (r.)	1901	35	53	—	—	1901
3. Kirkonkylän (r.)	1902	170	350	—	1,000	1903
Jaala: Hartolan kylän	1897	73	185	—	—	1898
J:n kirjasto	1880	1124	3,151	45	3,445	1902
3. Kimolan kylän	1891	55	—	—	—	1895
Karja: Backgränd'in (r.)	1899	100	50	—	100	1901
Kihlabyn (r.)	1862	127	—	—	60	1901
3. Mustion tehtaan (r.)	1898	80	150	—	167	1901
Karjalohja: Kunnan	1862	418	—	—	297	1903
2. Nuorisoseuran	1902	30	74	85	2,038	1903
Kirkkonummi: Bobäck'in (r.)	1897	126	300	—	63	1901
Estbyn (r.)	1900	34	50	—	80	1901
Evitskog'in (r.)	—	—	—	—	64	1900
Haapajärven (r.)	1892	158	400	—	50	1901
Hindersbyn (r.)	1870	143	—	—	195	1901
Jälkkylän	1861	—	—	—	—	1895
Järsön (r.)	1896	46	—	—	18	1901

K u n t a	Perustamis- vuosi	Sitten luku- määrä	Raha- arvo		Lainaus- ten lu- kumäärä edelli- senä vuonna	Tiedot vuo- delta
			Mk.	p.		
Kirkkonummi: Lappbölen (r.)	1903	201	378	20	—	1903
Långvik'in (r.)	1894	128	200	—	55	1901
Michelskär'in (r.)	1874	—	—	—	—	1895
Oitbackan (r.)	1893	200	—	—	—	1901
12. Porkkalan (r.)	1897	48	145	—	45	1901
Lapträsk: Hindersbyn (r.)	1891	214	450	—	220	1901
Kimopyölin kansakoulun	1888	433	1,500	—	725	1903
Kirkonkylän (r.)	1859	695	—	—	26	1901
Lindkosken (r.)	1895	174	955	63	189	1901
5. Pockar'in (r.)	1891	310	—	—	177	1901
Liljendaall: Garpom'in (r.)	1902	—	—	—	—	1902
Hommansbyn	1891	175	—	—	—	1895
Kunnan (r.)	—	288	675	—	—	1898
Liljendaalin suomalaisten	1898	53	180	—	300	1898
Mickelspiltom'in (r.)	1886	250	375	—	200	1901
Säfträsk'in (r.)	1867	326	560	50	131	1901
7. Säfträsk'in V. P. K:n (r.)	1895	206	800	—	86	1901
Lohja: Karstunkylän	1899	108	291	10	487	1900
Ln kirjasto (m.) *)	1865	—	—	—	—	1895
Lohjansaaren	1899	66	170	—	305	1900
Suittilan	1896	43	126	—	—	1897
5. Virkkalan (r.)	1897	181	455	20	284	1902
Myrskylä: Kankbölen (r.)	1898	225	—	—	175	1901
Kirkonkylän (r.)	—	146	—	—	620	1901
Suomalaisen kansakoulun	1892	55	225	—	—	1895
4. Öfvitsböle & Labbom'in (r.)	1892	274	—	—	—	1901
Mäntsälä: Hirvihaaran	1885	87	234	—	—	1896
M:n kirjasto	1847	—	—	—	—	1895
Nikinojan	1896	149	299	49	160	1901
Nummisten	1891	332	857	89	763	1899
Ohkolan	1895	220	458	55	—	1903
Soukkion	1891	—	1,000	—	900	1903
Sulkavan	1895	53	122	—	—	1896
8. Työväenyhdistyksen	1898	30	140	—	—	1899
Nummi: Hyrsylän	1900	173	250	—	230	1901
Järvenpään kansakoulun	1898	151	593	65	550	1901
Pitäjän	1870	252	600	—	215	1901
4. Tahvolan kylän	1902	—	289	90	500	1903
Nurmijärvi: Jokelan kansakoulun	1895	274	622	—	549	1901
Jokelan nuorisoseuran	1901	94	278	35	1,014	1901
Kirkonkylän nuorison	1900	66	128	85	298	1902
Korven—Leppälammen	1901	100	245	—	93	1902
Kunnan (Klaukkalan)	1899	175	275	—	100	1902
Nukarin	1880	337	600	—	200	1902
Nummenpään	1899	175	390	—	115	1902
Lepsämän	1899	62	132	—	80	1902
Rajamäen	1897	69	192	20	531	1902
Seurakunnan	1855	600	—	—	123	1902
11. Toukokuun nuorisoseuran (Hy- vinkäällä)	—	36	81	—	—	1903

*) (m.) merkitsee molemmankielistä, suomalais-ruotsalaista kirjastoa.

K u n t a	Perustamis- vuosi	Siteiden luku- määrä	Raha- arvo		Lainauksen lu- kumäärä edelli- senä vuonna	Tiedot vuo- delta
			Mk.	p.		
Orimattila: Heinämaan	1871	145	340	—	70	1901
Isonkylän	—	150	380	—	—	1895
Karkkulan	1900	130	285	—	—	1901
Kirkonkylän	1859	100	250	—	86	1901
Koskusten	1874	515	1,400	—	778	1901
Kuivanteen	1880	119	410	—	136	1901
Luhdinkylän	1874	290	665	—	296	1901
Mallusjoen	1900	147	250	—	606	1901
Niemenkylän	1889	85	145	05	26	1901
Niinikosken	1889	190	502	—	91	1901
Pakaan kylän	1878	305	662	47	731	1903
Pennalan	1891	108	344	85	216	1901
Pyörähtälän	1896	105	500	—	75	1901
Raikkolan	—	170	—	—	—	1895
Simolan kylän	1895	225	550	—	437	1901
Viljanien	1887	240	500	—	100	1901
17. Virenojan	1901	—	—	—	—	1901
Pernaja: Fasarbyn (r.)	1892	100	—	—	—	1901
Forsby—Gammelbyn (r.)	1887	700	1,750	—	1,950	1901
Haddom'in (r.)	1900	198	—	—	179	1901
Hommansbyn (r.)	1891	150	300	—	97	1901
Härkäpään (r.)	1887	67	140	—	20	1901
Kirkonkylän (r.)	1862	481	—	—	355	1901
Kuuskosken (r.)	1892	80	—	—	35	1901
Köpbackan (r.)	1892	150	300	—	64	1901
Sarvilahden (r.)	1883	264	500	—	222	1901
Sarvilahden saariston (r.)	1899	140	—	—	230	1901
11. Tervik—Tjuster'in (r.)	1891	325	1,000	—	316	1901
Pohja: Fiskarin tehtaan (m.)	1883	1,825	5,000	—	3,000	1901
Kirkonkylän (r.)	1865	417	—	—	49	1901
Nuorisoseuran	1896	300	900	—	250	1902
Suomalaisen kansakoulun	—	90	209	65	—	—
5. Suomalaisen nuorisoseuran	1899	110	295	75	68	1902
Pornainen: Halkion ja Kupsen	1895	168	730	—	—	1901
Kunnan	1871	610	1,663	65	230	1901
Laukkosken nuorisoseuran	1902	56	125	—	—	1902
4. Stor-Löfkosken (r.)	—	50	—	—	—	1901
Porvoon pitäjä: Bengtsbyn (r.)	1892	210	—	—	108	1901
Bjurbölen (r.)	1895	166	—	—	234	1901
Gammelbackan (r.)	1890	36	55	—	50	1901
Illbyn (r.)	1895	269	752	05	163	1901
Kreppelbyn (Sannäs) (r.)	1895	224	—	—	55	1901
Kullåbyn (r.)	1895	340	—	—	107	1901
Nygård'in (r.)	1895	165	175	—	155	1901
Pellingen (r.)	1894	302	200	—	100	1901
Pirlaks'in (r.)	1891	90	100	—	25	1901
Pirlaks „Hembygdens vän- ner'in" (r.)	1898	277	600	—	641	1901
Porvoon hövrysahan (r.)	—	218	300	—	23	1901
Pörtöbyn (r.)	1896	150	50	—	153	1901

K u n t a	Perustamis- vuosi	Siv- teiden luku- määrä	Raha- arvo		Lainaus- ten In- kunnä- rivedelli- senä vuonna	Tiedot vuo- delta
			Mk.	p.		
Porvoon pitäjät: Saxbyn (r.)	1895	308	600	—	127	1901
Siggbölen (r.)	1899	172	—	—	344	1901
Suomalainen yksityinen	1885	423	786	43	—	1896
16. Veckosken (r.)	1890	130	310	—	345	1901
Pukkila: Kanteleenkylä	1892	178	520	—	347	1901
Kirkonseudun	1879	212	360	—	—	1901
Savijoen	1900	33	112	80	43	1901
4. Torpinkylän	1899	36	91	60	283	1902
Pusula: Kaukelan	1898	186	330	50	206	1901
Pitäjän	1871	475	600	—	65	1901
3. Vörlö—Mäkkylä—Koisjärven	1898	104	225	—	52	1901
Pyhäjärvi: Karkkilan työväestön	1896	485	1,500	—	1,000	1901
2. P:n kirjasto	1862	310	457	—	153	1901
Ruotsinpyhtää: Bullersbyn (r.)	1901	20	40	—	—	1901
Kunnan (r.)	1894	109	55	—	—	1895
Ruotsinkylän	1886	300	500	—	250	1901
Strömforsin tehtaan (r.)	1895	155	250	—	45	1901
Tessjön (r.)	1891	300	—	—	290	1901
Vastilan	1896	320	700	—	350	1901
7. Virbölen (r.)	1890	448	700	—	615	1901
Sammatti: Kunnan	1860	269	510	—	—	1896
2. Nuorisoseuran	1900	32	97	45	—	1900
Sipoo: Box'in (r.)	1892	104	225	—	—	1895
Borgbyn (r.)	1901	200	—	—	—	1901
Hangelbyn (r.)	1890	225	400	—	102	1901
Kirkonkylän lukuyhdistyksen (r.)	1891	300	500	—	—	1895
Massbyn (r.)	1898	20	40	—	—	1901
Paipis'en (r.)	1891	116	100	—	100	1901
Pitäjän (r.)	1861	550	1,100	—	377	1901
8. Simsalön kansakoulun (r.)	1897	25	400	—	475	1901
Sluntio: Bläsabyn (r.)	1899	57	242	—	209	1901
Fredriksberg'in kansakoulun vanha kirjasto (r.)	1871	450	—	—	480	1901
Fredriksberg'in kansakoulun uusi kirjasto (r.)	1899	36	185	—	83	1901
Henriksberg'in kansakoulun (r.)	1892	92	—	—	99	1901
Lieviön	1891	75	—	—	—	1901
6. Vikarfall'in (r.)	1884	145	300	—	108	1901
Snappertuna: Kunnan (r.)	1883	470	—	—	250	1901
Tenhola: Kirkonkylän (r.)	1880	480	—	—	300	1901
Lappvik'in (r.)	1897	93	160	—	147	1901
Lindön kansakoulun (r.)	1897	165	300	—	154	1901

K u n t a	Perustamis- vuosi	Siteiden luku- määrä	Raha- arvo		Lainaussten lu- kumäärä edelli- senä vuonna	Tiedot vuo- delta
			Mk.	p.		
Tenhola: Prästkullan (r.)	1898	60	—	—	224	1901
5. Trollshofdan kylän (r.)	1895	231	550	—	446	1901
Tuusula: Jokelan	1892	125	150	—	—	1895
Kellokosken	1901	190	550	—	650	1901
Keravan palokunnan	1898	59	95	—	127	1899
Keravan koulupiirin	1892	92	150	—	304	1901
Kirkonkylän (m.)	1865	492	875	—	—	1895
Klemetskog'in (r.)	1896	323	1,272	80	416	1901
Korsonkylän	1900	189	424	95	492	1901
Malmbyn (r.)	1897	160	350	—	—	1898
Malmbyn kansakoulun (r.)	1885	222	500	—	167	1901
Nahkelan	1902	78	120	—	350	1903
Vanhakylän	1891	50	125	—	30	1901
12. Öfre-Kervon (r.)	1896	145	300	—	500	1901
Vihti: Eteläisen raittiusseuran	1895	110	294	65	—	1897
Jokikunnan	1899	212	485	—	625	1900
Kirkonkylän	1852	—	—	—	—	1895
Kortjärven	1901	92	270	—	401	1901
Niemenkylän	—	—	500	—	—	1902
Nuorisoseuran	—	—	—	—	—	1902
Olkalan—Kourlan	—	—	—	—	—	1902
Otalamin	1890	92	270	—	40	1902
Pohjoisen raittiusseuran	—	—	—	—	—	1902
Selin- ja Siipoon kylään	1900	128	284	—	350	1900
11. Tervalamin kartanon	—	—	—	—	—	1902
Yhteensä	—	47,932	88,605	43	59,432	—

Turun ja Porin lääni.

K u n t a	Perustamis- vuosi	Sitteiden luku- määrä	Raha- arvo		Lainaussten lu- kumäärä edelli- senä vuonna	Tiedot vuo- delta
			Mk.	p.		
Ahlainen: Kellahden kylän	1888	298	624	40	328	1903
Koulupiirin	1897	405	1,100	—	920	1901
3. Toholammin	1880	375	750	—	600	1903
Alastaro: Kunnan	1861	347	913	45	795	1902
Nuorisoseuran	—	—	400	—	—	1903
3. Virtsanonjan	1862	235	671	55	1,276	1902
Angeliemi: Edistysseuran	1898	268	612	40	452	1903
2. Kokkilan (m.)	1884	118	100	—	—	1895
Askainen: Askaisten mantereen	1900	147	225	55	91	1900
2. Livonsaaren	1900	150	148	30	—	1002
Brändö: Brändön kylän (r.)	1896	203	444	38	299	1901
2. Lappobyn (r.)	1882	280	1,000	—	550	1901
Dragsfjärd: Taalintehtaan (r.)	—	1,200	4,000	—	2,600	1902
2. Ytterkullan (r.)	—	150	—	—	64	1902
Eckerö: Torp'in (r.)	1900	50	80	—	85	1902
Eurajoki: Harjun	1901	154	300	—	—	1902
Kaunissaaren tehtaan	1901	101	333	65	378	1903
Kirkonkylän	1900	150	300	—	70	1902
Kuivalahden	1901	147	—	—	87	1902
5. Lapijoen	1901	217	400	—	—	1902
Euran kappeli: Enn kappelin	1857	330	500	—	—	1895
Euran pitäjä: Kahalan	—	54	200	—	—	1895
Kirkonkylän	1853	400	550	—	481	1901
Mestilän	1891	54	100	—	—	1895
Naarjoen	1891	157	452	40	198	1901
5. Sarkkisen	—	61	302	—	—	1895
Finby: Finbyn (m.)	1885	511	600	—	83	1901
Finström, Markusbölen (r.)	1874	163	200	—	12	1903

K u n t a	Perustamis- vuosi	Sivesten luku- määrä	Raha- arvo		Lainaussten lu- kumäärä edelli- sellä vuonnalla	Tiedot vuo- delta
			Mk.	p.		
Föglö: Sonnbodan (r.)	1899	—	—	—	—	1902
Hastersbodan (r.)	1900	—	—	—	—	1902
3. Hammersön (r.)	1901	—	—	—	—	1902
Geta: Östergetabyn	1867	—	—	—	—	1903
Halikko: Kumion kiertävä (nuoriso- seuran)	1891	185	400	—	300	1901
Kunnan	1862	512	1,500	—	911	1901
Muntolan kiertävä (nuoriso- seuran)	1891	180	400	—	6	1901
Pyhäloukkaan (Hulvelassa)	1893	56	110	—	—	1901
5. Vaskion	1901	172	538	78	291	1901
Hammarland: Mörbyn (r.)	1877	108	200	—	12	1902
2. Postad'in (r.)	1896	40	80	—	—	1902
Harjavalta: H:n kirjasto	1863	367	1,000	—	313	1902
Hilttinen: Kunnan (r.)	1888	140	—	—	—	1901
Hinnerjoki: Kunnan	1860	384	920	—	405	1901
Hongonjoki: H:n kirjasto	1874	410	950	—	160	1900
Honkilahti: H:n kirjasto	1877	379	866	47	672	1903
Houtskari: H:n kirjasto (r.)	1880	140	100	—	—	1895
Huittinen: Lauttakylän	1861	855	1,500	—	3,255	1902
Hämeenkyrö: Jumesniemen	1892	80	200	—	—	1895
Kunnan	1863	449	—	—	215	1900
Nuorisoseuran	1897	140	282	11	550	1902
4. Kyröskosken tehtaan	1878	510	1,500	—	1,200	1900
Ikaalinen: I:n kirjasto	1876	300	—	—	100	1900
Luhalahden	1894	352	730	80	—	1898
Nuorisoseuran	—	200	465	—	—	1903
4. Riitalan	1896	65	150	—	70	1900
Iniö: Kansakoulun (r.)	1898	44	176	—	138	1903
2. Kunnan (Norrbyn) (r.)	1878	200	400	—	190	1903
Jomala: Dalkarbyn (r.)	1872	295	400	—	—	1895
Jämijärvi: J:n kirjasto	1866	320	900	—	—	1902
Kaarina: K:n kirjasto	1891	233	478	63	421	1901
2. Raittiusseuran	1890	302	850	—	2,000	1903
Kakskerta: K:n kirjasto	1881	—	—	—	—	1895

K u n t a	Perustamis- vuosi	Sivelen luku- määrä	Raha- arvo		Lainausien lu- kumäärä edelli- senä vuonna	Tiedot vuo- delta
			Mk.	p.		
Kankaanpää: K:n nuorisoseuran	1895	700	2,000	—	—	1903
K:n piirin	1861	658	1,042	92	107	1900
Venesjärven	1898	55	55	85	—	1899
Venesjärven kylän	1899	29	101	—	75	1900
5. Vihtiläjärven	1898	168	443	50	555	1901
Karinainen: K:n piirin	1900	134	75	—	—	1900
2. Kyrön piirin	1900	195	105	—	622	1902
Karjalan kappeli: K:n kirjasto	1899	256	517	25	128	1902
2. Korppisten kylän	1879	185	342	—	—	1895
Karkku: Grönfeldt'in	1901	64	159	80	300	1903
Kutalan	1893	132	180	—	—	1901
3. Kärppälän	1891	320	680	—	523	1901
Karuna: K:n kirjasto	1864	—	—	—	—	1895
Karvia: Kunnan	1873	400	800	—	385	1901
Kauvatsa: K:n kirjasto	1864	200	300	—	200	1900
Nuorisoseuran	—	53	70	—	—	1903
3. Yttilän kylän	1899	195	289	80	364	1900
Kemiö: Strömmän (r.)	1860	—	—	—	—	—
Kiikala: K:n kirjasto	1862	—	—	—	—	1895
Kiikka: Kunnan	1862	600	1,880	—	1,233	1903
Kiikoinen: Kiikoisten kylän	1866	136	—	—	—	1895
2. Nuorisoseuran	1897	39	75	—	—	1898
Kisko: K:n kirjasto	1871	421	1,060	—	623	1902
Kiukainen: Köylypolven	1877	592	1,410	—	181	1901
2. Panelian	1891	435	1,235	—	1,099	1901
Kivimaa: K:n kirjasto	1881	332	789	14	334	1902
Kokemäki: K:n kirjasto	1860	—	—	—	—	1895
Kuurolan	1893	450	830	—	565	1901
3. Nuorisoseuran	—	28	120	—	—	1903
Korpoo: Kirkonkylän (r.)	1882	60	100	—	10	1902
Koski: Kunnan	1861	365	1,000	—	—	1898
2. Nuorisoseuran	1891	396	1,060	—	—	1903
Kullaan kappeli: Kunnan	1869	146	261	60	30	1901*

K u n t a	Perustamis- vuosi	Siteiden luku- määrä	Raha- arvo		Lainausien lu- kumäärä edelli- senä vuonna	Tiedot vuo- delta
			Mk.	p.		
Kumlinki: Kunnan (r.)	1881	70	—	—	—	1902
Kuusiston kappeli: K:n kirjasto (m.)	1870	83	—	—	—	1901
Kuusjoki: Nuorisoseuran	—	180	422	—	—	1903
Köyllä: Yttilän	1863	650	—	—	250	1901
Laitila: Kirkonkylän	1864	585	1,270	—	586	1901
2. Untamalan	1896	41	125	—	—	1898
Lappi: Kunnan	1860	390	655	—	408	1901
Mustamon kylän	1897	55	82	—	—	1898
3. Sukkalan	—	—	—	—	—	1895
Lavia: Jokihaaran	1902	—	—	—	—	1902
Länsipiirin kansakoulun	1896	125	450	—	300	1901
Nuorisoseuran	1898	60	150	70	600	1901
4. Pitäjän	1871	477	1,089	47	973	1900
Lemlanti: L:n kirjasto	1873	—	—	—	—	1895
Lemu: Toijalan	1867	160	400	—	—	1895
Lieto: Kansakoulun	1885	223	580	—	—	1895
Kunnan ja nuorisoseuran yh- teinen	1864	400	—	—	549	1901
Pahkamäen piirin ompeluseu- ran	1899	94	216	40	496	1900
4. Yliskulman (Alhojoen kylän) .	1901	85	259	40	—	1901
Loimaa: Kojonkulman	1861	—	—	—	—	1895
Kunnan	1849	—	—	—	—	1895
Nuorisoseuran	—	280	805	—	—	1903
Orisuon kulman	1897	39	60	—	—	1898
Peräkulman	1899	168	326	60	188	1903
Peräkulman työväenyhdistyk- sen	1891	101	204	15	—	1896
Vesikosken	1880	—	—	—	—	1895
8. Ypäjän kyläkunnan	1892	262	719	30	708	1901
Lokalahti: Kunnan	1883	500	1,300	—	78	1901
Lumparland: Klemetsbyn	1883	72	—	—	—	1902
Luvia: Kunnan	1862	550	1,025	15	678	1903
2. Sitlahden kylän	1865	471	854	20	477	1901
Maaria: Kärsämäen	1870	470	1,410	—	—	1895
Nuorisoseura „Auran“	1898	32	102	80	50	1899

K u n t a	Perustamis- vuosi	Siteiden luku- määrä	Raha- arvo		Lainaus- ten lu- kumäärä edelli- senä vuonna	Tiedot vuo- della
			Mk.	p.		
Maaria: Raunistulan („Tarmon“)	1897	48	151	65	247	1899
4. Raunistulan (V. P. K:n ja rait- tiusyhdistys „Tarmon“)	1901	140	350	—	—	1901
Marttila: M:n kirjasto	1860	—	—	—	—	1895
2. Nuorisoseuran	1897	92	220	—	—	1898
Masku: Kunnan	1877	241	452	65	75	1903
Merikarvia: Honkajärven	1901	139	366	—	278	1902
M:n kirjasto	1860	530	1.000	—	381	1900
3. Raittiusseuran	1885	—	—	—	—	1895
Merimasku: M:n kirjasto	1880	320	2.000	—	600	1900
Metsämaa: Kunnan	1865	250	—	—	75	1901
Nuorisoseuran	1897	150	450	—	360	1901
3. Rantalan kulman	1900	36	120	—	221	1901
Mietoinen: M:n kirjasto	1865	300	—	—	67	1901
Mouhijärvi: Kunnan	1861	598	1.495	—	—	1901
Muurla: M:n kirjasto	1878	157	350	—	—	1900
Mynämäki: Kunnan	1860	376	600	—	1.145	1902
Naantalın maaseurakunta: N:n kirjasto	1874	200	400	—	75	1900
Nakkila: Anolan	1903	—	—	—	—	1903
N:n kirjasto	1863	—	—	—	—	1895
Nuorisoseuran	—	131	405	—	—	1903
4. Pyssykankaan	1894	158	274	80	485	1899
Nauvo: Dalkarbyn (r.)	1900	50	—	—	—	1903
Kalsor—Innamon (r.)	1900	50	—	—	—	1903
Kunnan (r.)	1861	200	—	—	—	1903
Käldingen kansakoulun (r.)	—	200	—	—	—	1902
Risiksen kansakoulun (r.)	1888	100	—	—	—	1903
Nötön (r.)	1900	50	—	—	—	1903
7. Strandbyn (r.)	1900	50	—	—	—	1903
Noormarkku: „Elo“-lainakirjasto	—	—	—	—	—	—
Finpyyn	1884	206	—	—	—	1895
Kirkonkylän	1861	400	—	—	—	1895
Lassilan	1886	70	—	—	—	1895
Noormarkun tehtaan	1892	275	600	—	115	1902
6. Söörmarkun kylän	1893	108	450	—	200	1901
Nouslainen: Kunnan	1864	399	492	—	468	1901
Nuorisoseuran	1899	77	115	—	133	1901
3. Raittiusseuran	1891	20	15	—	10	1901

K u n t a	Perustamis- vuosi	Siteiden luku- määrä	Raha- arvo		Tainaus- kunnakirj- senä vuonna	Tiedot vuo- delta
			Mk.	p.		
Oripää: O:n kirjasto	1873	136	317	—	—	1901
Paattinen: P:n kirjasto	1859	300	645	65	604	1901
Paimio: P:n kirjasto	1861	736	1,300	—	2,385	1901
2. Pohjois-osan	1893	—	963	—	—	1895
Parainen: Malm'in (r.)	1850	923	1,000	—	—	1901
2. Sunnanberg'in (r.)	1899	92	380	—	217	1902
Parkano: Kihniön	1896	154	212	90	341	1901
2. Parkanon	1886	300	500	—	100	1901
Perniö: Kestrikin koulupiirin	1899	98	258	70	236	1900
Matildedaalin tehtaan	1896	210	—	—	—	1897
Nurkkilan	1899	198	569	95	820	1900
P:n kirjasto	1860	893	1,834	27	345	1901
Strömman	1898	70	149	10	151	1899
6. Yliskylän	1887	236	564	50	529	1900
Pertteli: Kaivolan	1862	354	1,993	—	—	1895
2. Nuorisoseuran	1896	265	793	35	341	1902
Piikkiö: Kunnan	1876	450	1,385	40	683	1903
2. Nuorisonkirjasto	1898	150	340	—	500	1901
Poomarkku: P:n kirjasto	1871	330	430	—	325	1902
Porin maaseurakunta: Ahlaisten						
koulupiirin	1850	405	1,000	—	920	1900
Kokemäen	1891	239	355	—	—	1895
Kunnan	1875	—	—	—	—	1895
Mellinin	1901	163	387	07	—	1901
Pihlavan työväenseuran	1886	240	676	—	—	1903
Preiviikin ja Kuumiaisten	1891	200	620	—	—	1901
Rauman kylän	1886	350	1,000	—	699	1901
Ruosniemen kylän	1886	410	1,200	—	150	1900
Viasveden	1898	77	—	—	180	1901
10. Yyterin kylän	1890	192	385	55	—	1901
Prunkkala: Joukolan kulman	1895	40	60	—	—	1896
Karvaisen	1901	15	42	55	—	1901
Nuorisoseuran	1898	150	225	—	106	1903
4. P:n kirjasto	1869	—	—	—	—	1895
Punkalaidun: Oriniemen	1897	93	245	65	—	1898
2. Sarkkilan	1860	1,130	2,568	—	—	1895
Pyhämaa: Nuorisoseuran	1894	300	600	—	663	1900
P:n mantereen	1877	230	700	—	909	1901
Reitulan—Äijälän	—	—	—	—	—	1895
4. Rohdaisten kylän	—	—	—	—	—	1895

K u n t a	Perustamis- vuosi	Siteiden luku- määrä	Raha- arvo		Lainauksen lu- kumäärä edelli- senä vuonna	Tiedot vuo- delta
			Mk.	p.		
Pyhämaan luoto: P:n kirjasto	—	326	229	—	—	1895
Pöytyä: Auran	—	303	1,075	—	864	1901
Haverin piirin	1901	255	920	—	404	1903
Kaulanperän	1880	340	1,134	93	417	1901
Mustanojan	1861	500	1,331	—	282	1901
5. Mustanojan kansakoulun	1882	46	44	—	—	1895
Raisio: Pappilan kylän	1885	420	889	90	450	1901
Rauman maaseurakunta: Kula- maan kylän	1900	51	110	—	—	1900
Nihattulan	—	90	125	—	—	1901
Nuorisoseuran	1894	300	650	—	—	1900
Sorkan	—	90	125	—	—	1900
5. Vermuntilan	—	90	125	—	—	1900
Rusko: Nuorisoseuran	1895	227	525	—	—	1903
Rymättylä: Airismaan ja Aasalan Kunnan	1898 1878	122 551	224 1,657	80 —	— 1,246	1899 1902
3. Taipaleen	1863	213	595	—	—	1895
Saltvik: Kunnan (r.)	1880	—	—	—	—	1903
2. S:n kylän (r.)	—	42	—	—	—	1895
Sauvo: Kunnan	1862	456	900	—	925	1902
Silkainen: Kunnan	1861	130	434	15	50	1903
Sund: Finbyn kansakoulun (r.)	1867	—	—	—	—	1903
2. Sibbyn kylän (r.)	1891	20	30	—	—	1895
Suodenniemi: Kansakoulun	1880	140	650	—	—	1895
Kunnan	1864	370	850	—	1,030	1902
3. Nuorisoseuran	—	75	200	—	—	1903
Suoniemi: Kansakoulun	1880	140	650	—	—	1895
2. Kirkonkylän	1862	352	800	—	100	1895
Suomusjärvi: Kunnan	1874	335	827	95	484	1903
Säkylä: S:n kirjasto	1862	262	400	—	—	1898
2. Vähäkylän	1882	375	—	—	1,000	1901
Taivassalo: Kunnan	1856	570	1,100	—	185	1902
Tyrvää: Ilonkylän nuorisoseuran Lopenkulman	1900 1897	74 225	137 562	— 50	400 1,258	1900 1901
Länsisuomalaisen osakunnan kiertävä	1900	39	91	05	212	1900

K u n t a	Perustamis- vuosi	Sitoiden luku- määrä	Raha- arvo		Lainausen lu- kumäärä edelli- senä vuonna	Tiedot vuo- delta
			Mk.	p.		
Tyrvää: Sammaljoen	1894	235	400	—	1,000	1901
5. Vammalan (kunnan)	1852	529	1,536	—	374	1901
Ulvila: Harjunpään	1887	227	250	—	—	1901
Kunnan	1867	640	2,430	—	3,270	1903
Toejoen	1902	92	245	—	280	1903
4. Vähäkylän	1854	—	—	—	—	1895
Uskela: Kunnan	1862	417	—	—	484	1900
Nuorisoseuran	—	120	—	—	—	1903
Salon raittiusseuran	1890	200	600	—	—	1901
4. Veitikkalan	1895	175	550	—	413	1901
Uudenkaupungin maaseurakunta: U:n kirjasto	1883	87	190	30	47	1900
Uusikirkko: Kunnan	1870	427	600	—	605	1901
Vahto: Kunnan (Lankolassa)	1870	256	675	—	572	1901
Vampula: Sallilan	1862	400	948	—	1,162	1903
2. Soivilan	1900	200	575	—	1,025	1902
Vehmaa: V:n kirjasto	1874	657	150	—	409	1902
Velkua: V:n kirjasto	1876	92	136	—	—	1895
Vestanfjärd: Lammalan	—	20	—	—	—	1895
2. V:n kylän kirjasto (r.)	1884	50	—	—	69	1902
Viljakkala: Hepojan	1902	34	60	—	—	1903
2. V:n pitäjän	1860	260	490	—	500	1899
Vårdö: Ylioppilasyhdistys „V. S“:n (r.)	—	—	—	—	—	1903
Yläne: Kunnan	1860	480	1,250	—	1,443	1901
Tourulan kartanon	1900	150	356	73	—	1901
3. Uudenkartanon	1848	385	906	85	1,490	1901
Yhteensä	—	58,422	123,646	80	72,842	—

Hämeen lääni.

K u n t a	Perustamis- vuosi	Siteiden luku- määrä	Raha- arvo		Lainauksen lu- kumäärä edelli- senä vuonna	Tiedot vuo- delta
			Mk.	p.		
Akaa: Kunnan	1879	208	592	05	—	1896
Kurisjärven	1900	61	129	45	100	1901
Toijalan V. P. Km	1890	35	95	—	—	1895
Viialan höyrysaahan (m.)	1884	219	350	—	—	1895
5. Viialan Touko-yhdistyksen	1891	38	100	—	—	1895
Asikkala: Kalkkisten	—	—	—	—	—	—
Keltaniemen	1896	80	110	—	—	1901
Rautalahden raittiusseuran	—	45	—	—	—	1897
Urajärven	1886	173	480	—	—	1895
5. Vesivehmaan	1895	200	500	—	125	1901
Eräjärvi: Em kirjasto	1875	310	600	—	200	1901
Hattula: Kosken	1893	131	327	—	—	1895
Kunnan	1857	240	350	—	576	1901
Mervin	1902	80	110	—	350	1903
4. Pelkolan (Lehijärven)	1874	60	—	—	—	1895
Hauho: Alvettulan	1890	410	1,127	65	1,216	1901
Ilmoilan	1901	23	100	—	—	1901
Kirkonkylän	1863	927	850	—	503	1901
4. Miehoilan	1897	173	—	—	510	1901
Hausjärvi: Arolammen	1890	342	740	—	265	1902
Kunnan	1861	680	1,550	—	227	1902
Nuorisoseura „Sarastuksen“	—	120	240	—	—	1903
Lavinnon	1897	200	417	—	410	1902
Oitin	1890	294	756	15	700	1903
Ridasjärven	1888	141	373	—	—	1895
7. Riihimäen (m.)	1880	170	—	—	—	1895
Hollola: Herralan	1891	—	—	—	500	1899
Kalliolan	1893	80	170	—	—	1896
Kunnan	1880	900	3,482	90	2,983	1901
Lahden kauppalan	1875	667	2,000	—	—	1895
Lahdenkylän	1902	42	133	81	60	1903
Okeroisten kylän	1902	85	240	40	195	1903
Paimelan	1886	285	645	—	829	1902
Tennilän	1897	238	700	88	639	1902
Vainionkylän	1901	135	280	—	830	1903
10. Vierenojan	1901	171	150	65	—	1901

K u n t a	Perustamis- vuosi	Sieteiden luku- määrä	Raha- arvo		Lainausien lu- kumäärä edelli- senä vuonna	Tiedot vuo- delta
			Mk.	p.		
Humppila: H:n kirjasto	1875	450	1,300	—	763	1901
Hämeenlinnan maaseurakunta: Puistolän kansakoulun	1884	153	350	—	—	1901
Janakkala: Hampgulan	1886	235	603	50	—	1901
Leppäkosken	1885	271	780	—	900	1901
Leppäkosken Voimisteluliiton	1901	98	93	10	—	1901
Löytymäen	1882	448	1,020	—	—	1895
Napialan	1899	182	525	—	920	1901
Tervakosken tehtaan	1873	950	3,000	—	1,000	1901
Turengin	1896	116	427	75	292	1901
Turengin V. P. Km	1884	85	184	—	—	1895
9. Vähikkälän	1882	283	498	—	60	1901
Jokioinen: J:n kirjasto	1882	1,077	2,652	75	1,577	1901
2. Työväen kirjasto	1873	843	1,921	75	—	1897
Jämsä: Edesniemen	1902	80	150	—	463	1903
Haaviston	1902	48	137	55	—	1902
Hassin piirin	1898	102	300	—	136	1902
Jokivarren	1869	771	1,220	—	580	1902
Juokslahden	1898	107	254	—	500	1901
Jämsänkosken Työväenyhdis- tyksen	1902	82	169	15	—	1903
Koskenpäällystän	1887	314	827	—	—	1899
Kunnan	1897	34	101	95	3	1899
9. Valkealuomen	1896	164	516	45	—	1901
Kalvola: Heinun kylän	1893	136	350	—	96	1901
Metsäkulmalaisten	1900	306	751	50	—	1901
Pirttikosken	1883	175	287	—	273	1902
Sauvolan	1862	245	400	—	250	1902
5. Taljalan	1902	27	100	—	—	1902
Kangasala: Kunnan	1862	1,160	2,400	—	—	1898
Liitaman	1902	35	96	50	—	1903
3. Raudanmaan	1899	115	176	10	118	1901
Korpilahti: Km kirjasto	1884	285	871	35	—	1898
Muuramen	1884	430	1,086	15	1,458	1903
Putkilahden kylän	1893	166	453	—	332	1903
Rutalahden	1894	125	—	—	153	1899
5. Saakosken kylän	1893	208	582	40	685	1899
Koski: Hyrkkälän Putulan	1899	130	260	—	854	1903
Koskenkylän	1860	640	1,300	—	—	1895
3. Nuorisoseuran	—	—	380	—	—	1903
Kuhmalahti: Kunnan	1874	240	475	—	640	1902
Kuhmolnen: Km kirjasto	1855	274	350	—	216	1902
2. Nuorisoyhdistys „Valon“	1900	113	380	—	550	1901

K u n t a	Perustamis- vuosi	Siteiden luku- määrä	Rehu- arvo		Lainaus- ten kum- mitä edeli- senä vuonna	Tiedot vuo- delta
			Mk.	p.		
Kuorevesi: K:n kirjasto	1870	312	680	—	—	1901
Kuru: K:n kirjasto	1882	590	1,300	—	535	1901
Kylmäkoski: K:n kirjasto	1878	350	800	—	410	1901
Kärkölä: K:n kirjasto	1870	—	—	—	—	1895
2. Lappilan kylän	1898	103	266	—	579	1899
Lammi: Evon	1890	171	350	—	—	1898
Kastilan	1892	85	71	—	—	1895
Kataloisten nuorisoseuran	—	120	—	—	—	1903
Kunnan	1878	877	115	—	—	1895
Lieson kylän	1899	106	210	—	86	1902
Montolan	1892	200	71	—	—	1895
7. Suojalan nuorisoseuran	1902	437	659	—	—	1903
Lempäälä: Kunnan	1861	1,122	2,525	20	2,582	1903
2. Kuljun	—	—	—	—	—	1895
Loppi: Joentaan	1900	68	238	20	92	1901
Järventaustan	1901	102	175	—	480	1901
Kirkonkylän	1853	—	—	—	—	1903
Pilpalan	1898	206	400	—	643	1902
Sajaniemen	1892	122	340	20	—	1897
Salon	1889	—	—	—	—	—
7. Topennon piirin	1902	80	136	—	423	1903
Luopioinen: Aitoon	1896	319	820	72	491	1902
Kirkonkylän	1872	450	1,300	—	473	1902
Kuohijoen	1900	118	262	46	—	1901
4. Vahtermetsän	1898	66	138	45	72	1902
Längelmäki: Luoteiskulman	1902	87	100	—	449	1903
Ln kirjasto (Hakosalmen)	1882	370	1,115	—	322	1901
Länkipohjan	1899	127	250	30	541	1901
Nuorisoseuran	1896	90	134	—	—	1896
Nuorisoyhdistyksen	1893	55	82	40	—	1901
6. Uuhiniemen	1898	50	135	—	—	1899
Messukylä: Aitolahden	1893	561	1,400	—	1,335	1901
M:n kirjasto	188	657	—	—	1,596	1901
3. Sorilan	892	247	710	—	—	1895
Nastola: Ahtialan	1880	290	550	—	—	1895
Iimilän	1383	167	400	—	—	1895
Koiskalan	1895	150	250	—	—	1895
Pitäjän	1861	230	863	15	263	1903
Pyhantaan	886	174	650	—	—	1896
Ruuhijärven	1883	330	1,000	—	—	1895
Uudenkylän	1893	154	400	—	—	1895
8. Villähteen	1896	308	984	40	1,472	1903

K u n t a	Perustamis- vuosi	Säteiden luku- määrä	Raha- arvo		Lainauksen lu- kumäärä edelli- senä vuonna	Tiedot vuo- delta
			Mk.	.p.		
Orivesi: Enokunnan	1895	268	390	—	185	1902
Haaviston	1899	114	285	20	480	1901
Juuvan	1886	285	600	—	400	1901
Koivuniemen	—	112	208	40	—	1901
Korkeakosken	1899	318	1,000	—	537	1903
Lyllyn	1897	121	316	60	—	1898
Nuorisoseuran	1898	65	205	—	—	1903
8. O:n kirjasto	1872	—	—	—	—	1895
Padasjoki: Autoisten kylän	1892	171	545	—	—	1895
Jokioisten	—	—	—	—	—	1895
Myllykyiän	1894	146	411	15	—	1899
4. Nyystelän kylän	1901	—	—	—	—	—
Pirkkala: Eteläpiirin	1888	597	2,002	85	791	1901
Harjun	1893	380	1,080	—	724	1901
Kankaantaustan	1897	161	521	40	358	1901
Karvalan	1893	575	1,400	—	1,080	1901
5. Nokian tehtaan	1876	349	725	—	—	1895
Pälkäne: Kirkonkylän ompelu- seuran	1881	450	2,000	—	—	1895
Kunnan	1851	140	300	—	—	1895
3. Vuolijoen	1897	103	200	—	800	1899
Renko: Kansakoulun	1891	40	—	—	—	1895
Kiertävä kirjasto	1890	40	—	—	—	1895
Muurilan	1871	407	—	—	—	1895
4. Tuomenojan	1899	182	167	50	721	1902
Ruovesi: Kekkosten kylän	1887	199	517	65	190	1901
Kolkin	1889	190	571	90	150	1901
Kunnan	1864	544	1,683	—	1,242	1901
Muroleen	1887	257	840	05	194	1901
Pekkalan	1894	330	800	—	533	1901
Pihlajalahden	1888	46	92	15	166	1901
Pitkälän	1899	210	200	—	185	1901
Pohjaislahden	1890	117	317	—	—	1901
Vessarin	1899	73	146	80	234	1901
Vilppulan	1889	283	775	05	552	1901
Visuveden	1872	552	1,435	20	959	1903
12. Väärinmajan	1894	183	—	—	—	1901
Sahalahti: Kunnan	1881	200	533	50	624	1899
Somero: Kirkonkylän kansakou- lun	1893	—	150	—	—	1895
Pitkäjärven kartanon	1893	—	150	—	—	1895
Ollilan Sylvänän	1900	78	230	—	428	1900
Sautelan Terttilän	1897	83	214	35	—	1898
Sn kirjasto	1861	538	1,282	40	—	1898
6. Vilukselan nuorisoseuran	1899	52	145	45	—	1901

K u n t a	Perustamis- vuosi	Siteiden luku- määrä	Raha- arvo		Lainanusten lu- kumäärä edelli- sellä vuonna	Tiedot vuo- della
			Mk	p.		
Somerniemen: Oinasjärven	1899	110	—	—	90	1903
2. Sn kirjasto	1865	122	150	—	60	1903
Sääksmäki: Huittulan edistysseu- ran	1890	120	200	—	—	1895
Kirkonkylän	1864	365	—	—	48	1901
Metsäkansan kulman	1900	152	196	—	418	1901
Nuorisoseuran	—	70	225	—	—	1903
Rantoon	1889	125	300	—	—	1895
Saarioispuolen	1896	323	800	—	611	1901
7. Valkeakosken työväen	1877	1,233	1,500	—	912	1901
Tammela: Forssan ja Viksbergin yhteinen	1866	2,533	5,324	25	1,906	1901
Forssan (Vieremän)	1901	103	236	—	—	1901
Kirkonkylän	1861	1,380	4,165	45	1,019	1901
Kojonkulman	1897	528	1,388	18	1,036	1901
Letkun ja Patamon	1901	143	300	—	—	1901
Liesjärven kylän	1902	75	—	—	150	1903
Mustialan Myllykylän	1893	60	—	—	—	1895
Mustialan (Teuron)	1898	227	538	95	—	1902
Portaankylän	1897	335	956	05	779	1901
Pyhäkoulun	1891	58	40	—	—	1895
Raittiusyhdistys Kaiun	1884	35	30	—	—	1895
12. Torron	1896	223	552	80	278	1901
Teisko: Kaanaan	1895	203	343	—	37	1901
Kunnan	1881	300	80	—	—	1895
Länsi-Teiskon	1887	360	700	—	1,213	1901
Nuorisoseuran	—	149	528	—	—	1903
Ompeluseuran	1891	211	500	—	194	1901
Padustaipaleen koulun	1879	200	500	—	50	1901
Selkävaaran	1887	130	—	—	275	1901
Sääksen	1897	78	230	—	209	1901
Ukaan nuorisoseuran	1897	64	231	25	120	1901
10. Velaatan	1894	191	500	—	238	1901
Tottijärvi: T:n kirjasto	1858	438	1,065	—	—	1896
Tuulos: Nuorisoseuran	1899	58	150	—	60	1001
2. T:n kirjasto	1874	464	1,300	—	210	1902
Tyrväntö: Haukilan kansakoulun	1889	75	—	—	94	1901
Kunnan	1860	232	480	—	161	1900
3. Lahdentaan kansakoulun	1884	94	300	—	32	1901
Urajala: Laukeelan	1864	700	2,100	—	2,018	1903
Nuutajärven nuorisoseuran	—	51	71	—	—	1903
Taipaleen ja Mellolan	1898	214	600	—	478	1901
Touren piirin	1901	257	130	—	—	1901
Urajalankylän	1895	584	1,275	70	1,764	1901
6. Vanhan Kokon	1896	254	702	55	771	1902

K u n t a	Perustamis- vuosi	Siteiden luku- määrä	Raha- arvo		Lainaston lu- kumäärä edelli- senä vuonna	Tiedot vuo- delta
			Mk.	p.		
Vanaja: Kankaisten	1900	42	78	—	—	1901
2. Kunnan	1863	1,197	3,415	30	1,400	1901
Vesilähti: Krääkkilän	1902	—	—	—	—	1902
Kuralan	1898	150	350	—	—	1901
3. V:n kirjasto	1871	793	1,500	—	—	1897
Ylöjärvi: Harjuntaustan	1892	235	303	—	740	1903
Kirkonkylän	1869	725	1,907	55	1,042	1901
3. Mutalan	1897	192	580	—	1,047	1901
Ypäjä: Kunnan	1860	220	318	45	350	1901
2. Palikkalan	1890	168	423	55	214	1901
Yhteensä	—	56,025	125,328	—	68,438	—

Viipurin lääni.

K u n t a	Perustamis- vuosi	Siteiden luku- määrä	Raha- arvo		Lainasten lu- kumäärä edelli- senä vuonna	Tiedot vuo- delta
			Mk.	p.		
Antrea: A:n nuorisoseuran	1897	70	139	—	304	1900
Hannilan kylän	1895	309	900	—	1,132	1900
Kaskiselän kylän	1896	175	250	—	374	1900
Kavantsaaren nuorisoseuran	—	286	650	—	340	1900
Kekkilänniemen	1899	126	300	—	—	1900
Korpilahden kansakoulun	1889	55	100	—	—	—
Korpilahden nuorisoseuran	1900	108	302	—	—	1900
Kunnan (Hatulan)	1861	740	2,000	—	120	1900
9. Oravankydön	1898	158	370	—	1,000	1900
Heinjoki: H:n kirjasto (Lahden- perän)	1846	503	—	—	792	1900
Kääntymän kylän	1897	119	299	35	542	1900
3. Ristseppälän	—	—	—	—	—	1896
Hiltola: H:n kirjasto (Vaavajan kylän)	1861	1,200	3,265	93	1,559	1900
2. Nuorisoseuran	1899	72	160	—	200	1900
Impilahti: Kerisyrjän	—	61	—	—	—	1900
Kitelän	1880	525	1,250	—	—	1901
Kunnan	1875	564	1,500	—	600	1900
Kymölän seminaarilaisten	1900	150	300	—	450	1901
Pitkärannan	1884	331	550	—	—	1895
Pitkärannan nuorisoseuran	1899	506	1,228	65	2,627	1902
7. Syskyjärvi	1900	200	300	—	—	1900
Jaakkima: Huhtervun	1897	235	587	60	830	1901
Kesvalahden	1898	283	600	—	500	1901
Kirkonkylän	1881	1,015	—	—	—	1901
4. Miklin kylän	1895	203	304	45	228	1901
Johannes: J:n kirjasto	1898	50	70	36	—	1898
Kajalan kylän	1887	199	350	—	—	1900
Nuorisoseura „Kasvin“	—	60	128	—	—	1903
Tikkalan	1891	120	300	—	1,400	1900
5. Vaahtolan	1849	371	640	—	—	1895
Joutseno: J:n kylän	1884	253	700	—	60	1900
Karsturannan pappilan	1849	—	—	—	114	1895
Korvenkylän	1899	112	174	40	—	1901
Pätilän	1897	113	300	—	338	1900
5. Ravattilan kylän	1898	155	275	—	75	1900

K u n t a	Perustamis- vuosi	Siteiden luku- määrä	Raha- arvo		Lainaus- kumäärä edelli- senä vuonna	Tiedot vuo- delta
			Mk.	p.		
Jääski: Ahvolan kylän	1895	186	562	—	641	1900
Enson tehtaan	1891	563	1,500	—	1,448	1900
Hirslammen kylän	1898	119	300	—	297	1900
Konnun kulmakunnan	1897	184	500	—	360	1900
Kunnan	1872	675	2,000	—	624	1900
Kuurnanpohjan & Kärttälän	1901	78	150	—	500	1901
Laitilan kylän	1898	106	300	—	356	1900
8. Räikkölän kylän	1898	195	450	—	458	1900
Kaukola: K:n kirjasto	1865	550	996	75	200	1901
K:n nuorisoseuran	—	30	45	—	—	1903
Liinamaan nuorisoseuran	—	20	50	—	—	1903
4. Ojajärven	1893	—	100	—	—	1903
Kirvu: Hauhialan	1891	—	120	—	—	1901
Kirvun nuorisoseuran	1896	72	122	—	652	1900
Kummun nuorisoseuran	—	52	208	—	—	1903
Kunnan	1867	542	1,600	—	835	1900
Rätykylän	1892	99	124	55	45	1900
Tietävälän	1896	134	275	—	177	1900
7. Ylikunnan	1892	58	100	65	150	1900
Kivennapa: Joutselän	1897	191	450	—	300	1900
Karvolan	1902	40	54	—	—	1903
K:n kirjasto	1884	278	700	—	67	1900
K:n kansakoulun	1893	60	100	—	287	—
Kuokkalan nuorisoseuran	1896	230	572	52	179	1900
Kuokkalan kansakoulun	1901	70	212	—	—	1902
Lukija-yhdistyksen	1901	52	157	80	425	1003
Miettilän	1889	53	100	—	53	1900
Pampपालan kansakoulun	1886	49	78	—	136	1900
Raivolan kylän	1899	96	319	55	—	1900
Raivolan nuorisoseuran	1889	255	500	—	200	1901
Terijoen kansakoulun	1885	458	1,000	—	696	1900
13. Terijoen työväenyhdistyksen	1899	125	355	75	630	1901
Kolvisto: Humaljoen	1885	148	390	—	620	1900
Härkölän	1871	10	—	—	—	1899
Kirkonkylän kansakoulun	1881	588	1,430	50	541	1900
K:n nuorisoseuran	—	—	—	—	—	1903
Makslahden	1889	365	800	—	—	1900
6. Rautasen nuorisoseuran	1891	183	500	—	98	1900
Korpiselkä: Kansakoulun	1889	270	160	—	—	1895
Nuorisoseuran	—	65	100	—	—	1900
Stulanderin	—	49	70	65	—	1900
Tsiipakan	—	—	—	—	—	1900
Tolvajärven	—	—	—	—	—	1900
6. Ägläjärven	1894	—	—	—	—	1895
Kuolemajärvi: Karjalaisten kylän	1893	102	200	—	62	1900
2. Kunnan	1893	428	800	—	300	1900
Kurkijoki: Elisenvaaran	1897	324	1,126	65	205	1902
Kunnan	1877	1,011	—	—	902	1901
Nuorisoseuran	—	42	40	—	—	1903

K u n t a	Perustamis- vuosi	Säteiden luku- määrä	Raha- arvo		Lainaus- kummit-edelli- senä vuonna	Tiedot vuo- delta
			Mk.	p.		
Kurkijoki: Savoijan	1900	41	56	—	—	1902
5. Sorjon ruotsalaisen kansa- koulun (r.)	1891	80	175	—	—	—
Kymi: Haapasaaren	1893	190	492	—	333	1900
Hallan sahan (m.)	1891	516	1,250	—	—	1895
Helilän	—	661	1,713	—	—	1895
Hurukselan	1890	281	626	50	191	1900
Jumalniemen sahan	1899	140	340	25	1,224	1900
Jäppilän	1897	116	297	—	137	1900
Karhulan	1895	620	1,450	—	744	1900
Karhulan puuhiomon	1898	260	800	80	1,612	1900
Kuutsalon	1892	403	1,128	05	100	1900
Kunnan	1867	700	1,200	—	586	1901
Lautausyhtiön	1876	400	1,000	—	—	1895
Mussalon	1898	253	621	—	—	1903
Nuorisoseuran	—	12	50	—	—	1903
Sunilan	1893	468	1,300	—	1,428	1901
Suur-Tavastilan hovin	1891	100	170	—	—	1895
16. Tavastilan kansakoulun	1891	150	370	—	180	1900
Käkisalmen maaseurakunta: Nuori- seuran	1901	242	450	—	—	1902
2. Seurakunnan	1860	600	900	—	1,093	1902
Lapveden pitäjä: Etelä-Saimaan nuorisoseuran	—	447	1,087	—	—	1903
Haapajärven	1896	—	—	—	—	1897
Hanhijärven	1896	153	400	—	165	1900
Itiän kylän	1895	47	100	—	31	1900
Kaukaan tehtaan	1896	320	800	—	522	1900
Kunnan	1861	1,200	5,000	—	—	1900
Kärkelän	1899	63	150	—	63	1900
Lauritsalan nuorisoseuran "Taimen"	—	66	105	—	—	1903
Lauritsalan sahan	1897	190	390	85	1,560	1900
Montolan	1899	83	—	—	139	1900
11. Simolan	1891	260	650	—	37	1900
Lavansaari: L:n kirjasto	1897	139	302	15	219	1903
Lemi: Kunnan	1865	1,040	3,500	—	455	1901
2. Nuorisoseuran	—	70	100	—	—	1903
Luumäki: Hyyrysen kylän	1892	274	702	—	268	1900
Järventaustan	1899	97	123	70	—	1902
Kansakoulun	1880	150	350	—	—	1895
Kirkonkylän	1851	424	1,300	—	576	1900
L:n nuorisoseuran	1892	454	1,394	—	—	1903
Marttilan kansakoulun	1880	155	375	—	1,496	1900
Suo-Anttilan	1899	323	715	—	—	1900
Taavetin nuorisoseuran	1895	369	1,300	—	303	1900
9. Valkolan	1894	400	900	—	1,400	1900

K u n t a	Perustamis- vuosi	Siteiden luku- määrä	Raha- arvo		Lainauksen lu- kumäärä edelli- senä vuonna	Tiedot vuo- delta
			Mk.	p.		
Miehiikkälä: M:n kirjasto	1890	874	1,400	—	—	1902
2. Raittiusseuran	1892	37	20	—	—	1895
Muola: Galitsinan nuorisoseuran	—	118	342	—	—	1903
Hotakan	1890	183	200	—	—	1895
Lehtokylän	1900	70	177	—	100	1900
Kyyrölän nuorisoseuran	—	42	94	—	—	1903
M:n kirjasto	1861	512	—	—	103	1900
Mehtokylän nuorisoseuran	—	—	—	—	—	—
„Auran“	—	145	400	—	—	1903
Perkjärven	1893	354	700	—	560	1900
Punnuksen nuorisoseuran	—	11	10	—	—	1903
Pölläkkälän sahan nuoriso- seuran	1895	127	330	—	—	1903
Suursaaren sahan nuoriso- seuran	—	62	130	—	—	1903
11. Vuoksen nuorisoseuran	1894	247	400	—	400	1900
Parikkala: Kangaskylän	1860	681	1,493	60	564	1902
Kirjavalan	1897	140	403	80	300	1902
Kivijärven nuorisoseuran	1896	300	500	—	201	1903
Nuorisoseura „Toivon“	—	150	200	—	—	1903
5. Tyrjän	1895	310	600	—	285	1902
Pyhtää: Ahvenkosken	1899	169	375	—	213	1900
Hirvikosken	1889	379	872	44	149	1900
Kirkonkylän (r.)	1896	187	350	—	49	1900
Munapirtin (r.)	1895	82	140	—	47	1900
Siltakylän	1898	285	768	65	418	1900
Svartbäck'in (r.)	1885	200	300	—	137	1900
7. Vesterbyn (r.)	1897	370	800	—	925	1900
Pyhäjärvi: Enkkuan piirin	1893	80	180	—	30	1900
Isäntä- ja Emäntäyhdistyksen ja nuorisoseuran	1899	535	1,800	—	1,110	1901
Noitermaan	1897	93	—	—	63	1901
Pyhäkylän	1859	247	—	—	—	1895
5. Sortanlahden	1894	142	85	—	—	1900
Rautjärvi: Ilmeen rukoushuone- kunnan	1885	100	150	—	—	1900
Kunnan	1881	275	400	—	283	1900
Miетtilän	1900	160	510	—	618	1903
4. Nuorisoseuran	1900	160	510	—	—	1903
Rautu: Nuorisoseuran	1895	365	650	—	598	1902
2. Pitäjän (Varikselan)	1849	1,088	1,600	—	1,980	1900
Ruokolahti: Imatran nuorisoseu- ran	—	83	200	—	—	1903
Immalan sahan	1900	50	160	—	—	1900
Kotaniemen kylän	1899	42	110	—	68	1900
Pellisenrannan nuorisoseuran	1902	77	90	10	95	1903
Pohja-Lankilan (juomalakko- yhdistyksen)	1900	55	102	55	—	1900

K u n t a	Perustamis- vuosi	Sieteiden luku- määrä	Raha- arvo		Lainausien lu- kumäärä edelli- senä vuonna	Tiedot vuo- delta
			Mk.	p.		
Ruokolahti: R:n kirjasto (Pyhä- koulun)	1897	153	650	—	—	1900
Soinilan kylän	1896	250	850	—	895	1900
Tainionkosken V. P. K:n	1897	328	950	—	2,700	1901
Vaihtilan	1887	400	1,000	—	1,000	1900
10. Äitisaaren	1885	205	450	—	1,900	1899
Ruskeala: Häyskyn	1894	185	385	—	—	1897
Kirkonkylän	1872	552	1,000	—	353	1902
3. Kontiolahden	1891	290	—	—	312	1902
Räisälä: Humalaisten kylän	1897	140	300	—	189	1900
Kunnan	1861	329	1,200	—	—	1900
Särkisalon kylän	1894	251	560	—	320	1900
Tiurin ja Humalaisten	1899	270	1,500	—	557	1901
5. Unnunkosken	1894	180	350	—	150	1900
Sakkola: Kiviniemen	1901	170	458	—	850	1901
Kunnan	1849	991	2,250	—	—	1901
Metsäpirtin	1894	339	550	—	300	1900
Petäjärven	1894	100	125	—	240	1900
Riiskan nuorisoseuran	—	25	30	—	—	1903
6. Räihärannan	1891	285	800	—	90	1900
Salmi: Lunkulan saaren	—	—	—	—	—	1900
Manssilan kansakoulun (Ky- mölön seminaarilaisten)	1898	175	316	—	200	1900
Mantsinsaaren	1894	167	296	25	332	1900
Mantsinsaaren lukutuvan	1892	180	316	25	285	1903
Mantsinsaaren Työmpäisen	1900	33	50	—	12	1903
Tuleman kansakoulun	—	361	—	—	—	—
Uuksunkylän	1900	100	253	72	—	1900
8. Viipurin suomalaisen klassil- lisen lyseon toverikunnan	1896	64	100	—	300	—
Savitaipale: Hyrkkälän kylän	—	100	200	—	—	1895
Kaihtulan kylän	—	40	100	—	—	1895
Kaskeen kylän	1897	115	250	—	158	1900
Kunnan	1896	514	1,156	—	1,481	1900
Luolalan	—	50	150	—	—	1895
Nuorisoseuran	1901	40	75	—	—	1903
Partakosken	1896	101	225	—	180	1900
8. Rantalan kylän	—	40	100	—	—	1895
Seiskari: Raittiusyhdistys „Seiska- rin Valon“	1902	66	125	—	262	1903
2. Sm kirjasto	1889	230	—	—	—	1903
Sippula: Enäjärven	1899	83	200	—	852	1900
Hirvelän	1900	70	115	—	—	1900
Inkeröisten tehtaan	1886	927	2,000	—	1,569	1900
Kaipiaisen	1891	85	200	—	15	1901
Kunnan	1861	1,188	3,524	—	3,650	1903
Liikkalan kylän	1899	34	120	—	400	1900

K u n t a	Perustamis- vuosi	Siteiden luku- määrä	Raha- arvo		Lainauksen lu- kumäärä edelli- senä vuonna	Tiedot vuo- della
			Mk.	p.		
Sippula: Mämmälän kylän	1891	48	112	—	—	1895
Raittiusseuran	1886	111	250	—	228	1900
Ruotilan kylän	1892	76	167	—	266	1900
10. Viialan	1891	240	510	—	550	1900
Soanlahti: Kirkonkylän	—	—	—	—	—	1900
2. Koirinvaaran	—	—	—	—	—	1900
Sortavalan pitäjä: Itä-Karjalan						
kirjastoseuran	1897	1,882	3,510	—	—	1900
Kuokkaniemen	1899	217	—	—	—	1900
Mäkisalun	1900	118	100	—	150	1901
Otsuisten	1897	80	173	—	—	1898
Pitäjän	1850	662	—	—	—	1895
Rytyn piirin	1894	500	1,550	—	650	1901
7. Taka-Rytyn	1902	91	100	45	168	1903
Suistamo: Jalovaaran kylän	1888	204	220	—	—	1895
Kirkonkylän kansakoulun	1888	178	170	—	—	1895
Leppäsyryn kansakoulun	1888	90	120	—	—	1895
Nuorisoseuran	—	80	150	—	—	1903
5. Aimäjärven kylän	—	—	—	—	—	1900
Suojärvi: Kaitajärven (Viipurin suomalaisen klassillisen ly- seon toverikunnan)	1896	56	—	—	30	1900
Leppäniemen kansakoulun	1887	346	400	—	350	1900
Salonkylän kansakoulun	—	—	—	—	—	—
Värpakylän kansakoulun	1890	274	500	—	200	1900
5. Vegaruksen kylän	1890	20	50	—	35	1900
Suomenniemi: Kunnan	1876	479	1,052	45	604	1902
2. Nuorisoseuran	1898	140	375	—	484	1900
Suursaari: Kiiskinkylän kansa- koulun	1893	68	125	—	—	1900
Kiiskinkylän nuorisoseuran	1900	225	526	—	600	1903
Sahan nuorisoseuran	—	58	150	—	—	1903
Suurenkylän nuorisoseuran	1877	312	650	—	86	1900
5. Tyttärsaaren	—	—	—	—	—	1900
Säkjärvi: Häsälän nuorisoseuran	—	70	100	—	—	1903
Salojärven	1896	46	76	—	—	1897
Sm kansankirjasto	1860	775	2,100	—	1,814	1900
Tapiolan	1897	115	350	—	—	1900
Vilajoen kansakoulun	1899	34	116	22	—	1900
6. Ylijärven	1891	146	318	20	168	1900
Taipalsaari: Kunnan	1893	483	1,521	45	477	1900
2. Nuorisoseuran	1899	210	576	—	571	1900
Uukuniemi: Kalattoman nuoriso- seuran	1896	—	115	—	—	1897
Mensuvaaran	1902	50	130	—	—	1903
3. Pitäjän	1849	—	—	—	—	1895
Uusikirkko: Anttalan	1891	180	435	—	262	1900
Hailan-Anterolan kansakoulun	1902	279	601	—	814	1903

K u n t a	Perustamis- vuosi	Steiden luku- määrä	Raha- arvo		Lainauksen lu- kumäärä edelli- senä vuonna	Tiedot vuo- delta
			Mk.	p.		
Uusikirkko: Kanneljärven	1898	120	313	50	718	1900
Kaukjärven	1891	315	654	—	941	1900
Kirstinälan	1900	85	201	30	—	1901
Kuujärven	1902	80	175	—	—	1903
Kuuterselän	1901	58	172	60	220	1903
Nuorisoseuran	—	—	25	—	—	1903
Sykiälän	1899	121	315	80	627	1901
U:n kirjasto (Kirkkojärven)	1849	1,317	2,600	—	1,400	1900
Vammelsuun	1900	47	106	—	—	1901
Vammelsuun—Metsäkylän	1900	65	140	—	—	1901
13. Vitikkalan	1902	47	58	75	250	1903
Valkeala: Anttilan	1900	49	123	70	133	1901
Kannuskosken tehtaan	1896	400	800	—	1,050	1900
Kouvolan nuorisoseuran	—	—	31	—	—	1903
Kunnan	1862	428	1,500	—	29	1900
Kymnin tehtaan	1882	640	1,200	—	1,110	1902
Mattilan	1900	86	184	75	40	1901
Raittiusseura „Voitto II:sen“	1893	621	1,568	75	1,000	1900
Rautatien Henkilökunnan yh- distyksen	1893	110	—	—	110	1900
Selänpään	1897	210	500	—	420	1903
Sorsalan	1895	105	350	—	900	1900
Tisvan tehtaan työväen	1899	108	350	—	—	1900
12. Tuohikotin	1899	76	135	50	261	1901
Valkjärvi: Kirkonkylän	1860	745	745	—	728	1900
2. Vuoksentaan	1897	258	562	20	692	1900
Vehkalahti: Husulan	1861	750	1,225	—	628	1900
Kannusjärven ja Kitulan	1895	227	400	—	—	1896
Kattilakosken	1898	87	220	—	188	1900
Kuorsalon	1899	130	319	70	—	1903
Metsäkylän	1698	250	485	—	545	1900
Nuorisoseuran	1893	171	452	—	—	1897
Onkamaan	1899	180	420	—	820	—
Pyhällön	1890	294	—	—	93	1901
Reitkällin kylän	1893	20	25	—	—	1895
Salmenkylän	1896	142	357	—	169	1900
Summan	1895	264	656	—	600	1900
Tammion	1892	110	275	80	—	1898
13. Vilniemen	—	221	500	—	140	1900
Viipurin pitäjä: Alasommen	1893	143	331	95	78	1901
Juustilan kansakoulun	1894	229	500	—	150	1900
Kelkkalan	1893	238	612	10	194	1902
Kiiskilän	1901	—	100	—	—	1901
Kilpeenjoen	—	190	375	—	300	1900
Kolikkoinmäen raittiusseuran	—	200	800	—	180	1900
Kunnan (kansakoululla)	1857	425	1,100	—	—	1895
Kylliälän	1869	238	300	—	—	1902
Lihaniemen kylän	1899	228	300	—	255	1900
Lihaniemen nuorisoseuran	—	60	50	—	—	1903
Lyykylän	1896	130	300	—	171	1900
Mannikkalan	1894	315	603	65	230	1901

K u n t a	Perustamis- vuosi	Siteiden luku- määrä	Raha- arvo		Lainauksen lu- kumäärä edelli- senä vuonna	Tiedot vuo- delta
			Mk.	p.		
Viipurin pitäjät: Nuijamaan	1892	300	600	—	278	1900
Nuoraan nuorisoseuran	—	30	22	—	—	1903
Nurmen	—	60	137	50	—	1899
Nurmen nuorisoseuran	1892	50	120	—	140	1900
Nurmen raittiusseuran	—	91	131	—	123	1900
Näätälän	1897	120	250	—	63	1901
Rakkolanjoen kansakoulun	1898	148	315	10	809	1901
Rakkolanjoen nuorisoseuran	1893	286	660	—	380	1902
Ravansaaren koulun	1857	2,190	3,975	—	1,876	1902
Rättijärven	1897	99	200	—	100	1900
Saarelan nuorisoseuran	1897	215	425	—	252	1500
Saimaan kanavan alapiirin	1893	344	800	—	503	1900
Samelan nuorisoseuran	—	—	100	—	—	1903
Sorvalin kansakoulun	1894	380	1,000	—	569	1900
Säiniön	1896	102	200	90	—	1898
Tervajoen	1896	166	124	—	—	1897
Tervajoen	1869	453	800	—	259	1900
Tervajärven	1900	154	294	60	—	1900
Uuraansaaren	—	457	—	—	2,250	1900
Uudenkartanon	1871	500	—	—	—	1895
Ykspään	1894	96	200	—	—	1895
Yläsommen nuorisoseuran	1893	205	460	50	496	1901
35. Yläsäiniön kansakoulun	1896	212	500	—	288	1901
Virolahti: Alaurpolan	1901	50	57	—	—	1901
Häppilän kylän	—	78	156	—	—	1895
Kirkonkylän kansakoulun	1893	148	345	65	190	1900
Klamilan kansakoulun	1890	245	600	—	350	1900
Kotolan	1901	40	100	—	—	1901
Kunnan	1861	1,020	—	—	315	1901
Länsikylän	1896	130	350	—	375	1901
Orslahden	1892	176	358	55	—	1900
Pihlajan	1892	425	612	—	364	1901
Pitkäpaaden kansakoulun	1896	165	490	50	—	1900
Pyterlahden	1878	461	587	79	—	1900
Pyterlahden kylän	1892	73	100	—	—	1895
Ravijoen	1894	146	216	—	—	1900
Skipparin	1896	127	300	—	200	1901
Säkäjärven	1891	383	875	65	—	1901
Vaalimaan	1892	321	750	54	1,116	1900
17. Virojoen kansakoulun	1892	275	550	—	100	1900
Yhteensä	—	82,579	171,670	87	105,012	—

Mikkelin lääni.

K u n t a	Perustamis- vuosi	Siteiden luku- määrä	Raha- arvo		Lainauksen lu- kumäärä edelli- senä vuonna	Tiedot vuo- delta
			Mk.	p.		
Anttola: Kansakoulun	1889	212	656	45	184	1900
Nuorisoseuran	—	8	36	—	—	1903
3. Pitäjän	1877	80	150	—	150	1900
Enonkoski: Kunnan	1886	—	540	—	313	1903
Hartola: H:n nuorisoseuran	1901	84	171	68	87	1901
Kalhon-Pohjolan	1899	73	195	—	196	1902
Kirkonkylän	1887	213	520	—	449	1902
Kuivajärven	1898	195	380	95	203	1902
Mansikkamäen	1899	150	350	—	500	1902
Nipulin	1898	—	—	—	—	1899
Pohjoiskulman nuorisoseuran	1901	26	60	—	—	1902
8. Putkijärven	1897	258	600	—	403	1902
Haukivuori: Kirkonkylän	1853	231	500	—	—	1895
Heinolan pitäjä: H:n kirjasto	1902	500	—	—	33	1903
2. Härkölän kylän	1891	—	—	—	—	1895
Heinävesi: Hasumäen kansakou- lun	1863	468	1,250	—	41	1902
Kerman sahan	1874	200	—	—	—	1902
Palokin	—	—	—	—	—	1902
Petruman kansakoulun	—	—	—	—	—	1902
5. Ruunalehdön	1896	36	100	—	—	1897
Hirvensalmi: Björnälän	1891	329	850	—	920	1900
Kallioniemen kansakoulun	1865	385	1,070	—	354	1900
Lahnaniemen	1894	288	786	85	476	1900
Pöyrynkylän nuorisoseuran	1900	36	100	—	35	1901
Ripatin	1901	210	286	85	375	1901
6. Väisälän saaren	1901	106	199	98	130	1901
Joroinen: Kaionkylän	1893	200	600	—	—	1903
Sydän-Savon nuorisoseuran	1897	389	908	—	—	1903
3. Tahkorannan	1902	78	178	60	148	1903
Joutsa: Hankaan	1900	121	300	—	—	1903
Kirkonkylän	1879	435	804	25	977	1902
Mieskonmäen	1900	129	300	—	—	1903

K u n t a	Perustamis- vuosi	Siteiden luku- määrä	Raha- arvo		Lainaus- ten lu- kumäärä edelli- senä vuonna	Tiedot vuo- delta
			Mk.	p.		
Joutsa: Pappisten	1900	135	360	—	—	1903
5. Pärnämäen kylän	1900	172	378	30	470	1903
Juva: Härkälän nuorisoseuran . .	1900	55	150	—	45	1900
Kirkonkylän	1860	765	1,200	—	536	1900
Koikkalan	1895	210	550	—	—	1900
Knuutilanmäen	1899	82	219	75	42	1900
Lautealan nuorisoseuran	1894	303	700	—	251	1900
Leinolan	1896	150	250	—	—	1897
Maivalan—Auvilan nuoriso- seuran	1900	126	228	40	146	1902
Maivalan kansakoulun	1900	70	100	—	—	1902
9. Vuorenmaan	1896	90	175	—	—	1900
Jäppilä: Kunnan	1889	339	850	—	708	1901
Kangaslampi: K:n kirjasto	1888	331	700	—	127	1900
Kangasniemi: K:n kirjasto	1848	519	1,006	70	755	1903
Makkolan	1900	178	570	80	629	1901
3. Nuorisoseuran	1900	95	249	95	—	1900
Kerimäki: Kauvonniemen	1892	150	—	—	—	1895
Makkolan	1900	178	570	80	629	1901
Pihlajaniemen	1896	120	400	—	330	1900
Pitäjän (Jouhenniemen)	1861	355	750	—	334	1901
Turtianiemen	1897	113	400	—	189	1900
6. Vaarankylän	1899	79	164	—	209	1901
Leivonmäki: Kunnan	1875	492	1,281	—	568	1903
Luhanko: Kunnan	1868	529	1,000	—	—	1903
2. Tammijärven	—	—	—	—	—	1895
Mikkelin pitäjä: Harjunmaan . . .	1897	104	234	—	494	1901
Hiirolan nuorisoseuran „Kipi- nän“	1900	75	153	50	60	1901
Ihastjärven kansakoulun	1900	62	100	—	422	1901
Kovalan nuorisoseuran „Vesan“ . .	1900	25	50	—	90	1901
Liukkolan kansakoulun	1893	563	1,400	—	224	1901
Norolan nuorisoseuran	1900	55	143	50	18	1901
Pitäjän	1854	422	900	—	532	1901
Tuukkalan nuorisoseuran	1897	80	152	—	120	1901
Vanhamäen	1898	205	578	40	—	1901
Vehmaskylän nuorisoseuran	1898	261	622	30	205	1901
11. Vuolingon nuorisoseuran	1900	40	75	—	45	1901
Mäntyharju: Kirkonkylän	1859	473	800	—	—	1895
Nuorisoseuran	1897	240	650	50	285	1903
Nurmaan	1900	—	—	—	140	1900
Pertunmaan	1891	201	540	—	—	1897
Toivolan	1900	150	342	—	82	1901
6. Valtolan	1896	18	30	—	—	1896

K u n t a	Perustamis- vuosi	Sivaiden luku- määrä	Raha- arvo		Lainaus- kunnaksi edelli- senä vuonna	Tiedot vuo- delta
			Mk.	p.		
Pieksämäki: Haapakosken	1890	128	225	—	367	1899
Kunnan	1860	850	2,000	—	520	1900
P:n nuorisoseuran	—	88	190	—	—	1903
Virtasalmen	1890	378	1,150	12	595	1901
5. Virtasalmen nuorisoseuran	1899	52	194	30	362	1901
Puumala: Kunnan	1876	499	1,000	—	198	1900
Rantasalmi: Asikkalan	1900	87	127	30	119	1903
Hiltulan	1900	125	284	95	300	1903
Oravin	1898	298	600	87	568	1901
Pitäjän	1875	818	1,400	—	866	1900
R:n nuorisoseuran	1898	300	850	—	600	1903
6. Tuusmäen nuorisoseuran	1892	215	752	10	259	1901
Ristiina: Himalansaaren pohja- kunnan	1893	120	315	30	89	1900
Närhilän	—	20	—	—	—	1900
3. Pitäjän	1860	1,124	1,372	15	3,059	1903
Savonranta: S:n kirjasto	1872	258	500	—	310	1900
Sulkava: Kunnan	1883	274	968	—	312	1902
Lohikosken tehtaan	1898	226	528	40	223	1900
Mäntynen nuorisoseuran	1900	140	340	—	182	1902
4. S:n nuorisoseuran	1897	213	700	—	1,147	1902
Sysmä: Edistysseuran	—	284	149	—	—	1903
Joutsjärven	1893	215	404	—	—	1895
Kirkonkylän	1856	176	200	—	—	1895
Nikkaroisen	1885	180	450	—	—	1895
Nuoramoisen	1884	155	200	—	—	1895
Onkiniemen	1889	80	220	—	—	1895
Otamon	1891	63	200	—	—	1895
Särkilahden	1893	143	370	—	—	1896
9. Valittulan nuorisoseuran	1900	200	577	50	570	1901
Sääminki: Kunnan	1871	522	900	—	—	1900
Maamiesseuran	1888	160	—	—	—	1900
Moinsalmen nuorisoseuran	1902	32	70	—	148	1903
Nuorisoseura „Kielon“	—	33	86	—	—	1903
Utranniemen nuorisoseuran	1897	—	—	—	—	1898
Varparannan	1900	93	160	45	296	1902
7. Vuoriniemen	1902	57	103	—	71	1903
Yhteensä	—	29,656	48,508	95	25,820	—

Kuopion lääni.

K u n t a	Perustamis- vuosi	Siteiden luku- määrä	Raha- arvo		Lainauksen lu- kumäärä edelli- senä vuonna	Tiedot vuo- delta
			Mk.	p.		
Eno: Kirkonkylän	1859	323	1,146	—	—	1895
Hankasalmi: H:n kirjasto	1864	685	1,593	28	1,221	1902
2. Nuorisoseuran	1896	53	125	50	—	1900
Iisalmen pitäjä: Haaajaisten	1901	80	100	—	—	1901
Haapajärven	1895	180	540	—	300	1901
Hernejärven	1895	103	266	30	73	1901
Kaupplanmäen	1898	47	85	—	68	1901
Kirkonkylän	1880	533	1,556	10	591	1901
Nerkoonniemen	1898	175	355	—	481	1901
Poroveden	1900	62	170	—	63	1901
Ruotaanlahden	1899	100	200	—	1,200	1901
Sukevan	1889	92	280	—	73	1901
Ulmalan	1898	117	308	60	—	1901
Valkeisen	1900	205	450	50	464	1901
12. Vieremän	1896	54	103	60	87	1901
Iiomantsi: I:n nuorisoseuran	1901	157	377	—	397	1901
Koveron koulupiirin	1891	125	200	—	—	1895
Kunnan	1858	582	575	—	—	1896
Möhkön nuorisoseuran	—	98	80	—	—	1903
Möhkön tehtaan	1865	360	900	—	223	1902
Tuupovaaran	1903	52	136	—	—	1903
7. Öllölän	1902	39	78	—	—	1903
Juuka: Ahmovaaran	1894	80	350	—	—	1900
Ahmovaaran nuorisoseuran	—	10	7	—	—	1903
Juuan kylän (nuorisoseuran)	1902	91	192	25	470	1903
Kirkonkylän	1869	375	1,000	—	—	1895
Köhin	1874	60	250	—	—	1895
Nunnanlahden	1900	56	67	20	—	1901
6. Vuokon	1895	100	290	—	400	1900
Kaavi: Kirkonkylän	1859	809	—	—	553	1900
Maarianvaaran	1898	101	206	55	93	1900
Sivakkavaaran	1898	60	125	—	116	1900
Säyneisen	1895	116	211	—	74	1900
5. Vehkalahden	1900	—	50	—	—	1900
Karttula: Hyvölään	1894	48	128	53	—	1896
Itä-Karttulan	1901	58	121	—	84	1903

K u n t a	Perustamis- vuosi	Sitten luku- määrä	Raha- arvo		Lainausien lu- kumäärä edelli- senä vuonna	Tiedot vuo- delta
			Mk.	p.		
Karttula: Nuorisoseuran	—	116	282	—	—	1903
Nuutilan kylän	1897	111	260	—	658	1900
Pohjois-Karttulan nuorisoseu- ran	1897	61	152	20	—	1898
Seurakunnan	1861	371	—	—	166	1900
Sourun „Säkene“-seuran	1895	310	500	—	380	1900
Syvänien	1893	375	—	—	500	1900
Talluskylän	1874	209	—	—	207	1901
10. Utrianlahden	1896	78	210	15	40	1900
Keitele: Kirkonkylän	1882	285	—	—	132	1902
2. Sulkavanjärven	1896	68	160	65	159	1900
Kesälahti: K:n kirjasto	1862	296	668	90	382	1900
Nuorisoseuran	1897	320	750	—	—	1903
3. Purujärven	1901	186	326	55	327	1901
Kiihtelysvaara: Hammaslahden	1891	100	150	—	—	1895
Hannaslahden nuorisoseuran	—	—	88	—	—	1903
Heinävaaran	1893	140	272	—	204	1896
Kirkonkylän	1891	50	75	—	—	1895
Nuorisoseuran	—	20	50	—	—	1903
6. Pitäjän	1895	45	25	—	—	1895
Kitee: Kunnan	1869	497	940	—	197	1901
Loukunvaaran (nuorisoseuran) 3. Suorlahden-Niinikummun-Pu- hoksen (nuorisoseuran)	1896	180	345	70	—	1900
	1891	390	692	60	—	1900
Kiuruvesi: Kansakoulun	1878	115	95	—	—	1895
Koivujärven	1896	104	214	—	72	1900
Kunnan	1862	255	340	—	—	1898
Luupuveden	1901	47	120	—	—	1901
Niemiskylän	1890	198	487	50	233	1902
6. Sulkavan kylän	1892	140	278	40	97	1900
Kontiolahti: Jakokosken	1898	33	100	—	55	1900
Kirkonkylän	1871	428	829	—	98	1902
Lehmonkylän	1891	113	336	24	—	1897
Nuorisoseuran	—	50	40	—	—	1903
Onttolan kylän	1899	109	100	—	81	1903
Pielisensuun	1902	35	100	60	—	1903
Pielisjoen & Ristonsaaren tukkiemiesten	1898	76	—	—	—	1902
8. Selkien	1897	267	603	40	131	1902
Kuopion pitäjä: Haminanlahden	1896	157	420	40	455	1900
Hirvilahden	1873	296	—	—	—	1900
Kasurilan	1873	—	—	—	—	1895
Kehvon kylän	1896	102	212	85	185	1900
Koivumäen	1887	840	—	—	700	1900
Melalahden	1900	67	179	05	200	1902
Niemisjärven	1899	96	155	—	44	1900
Niittyahden	1896	136	349	45	88	1900

K u n t a	Perustamis- vuosi	Steiden luku- määrä	Raha- arvo		Tainusten ja kuntien edelli- senä vuonna	Tiedot vuo- delta
			Mk.	p.		
Kuopion pitäjät: Puijon (ennen Tai- valharjun)	1895	150	100	—	—	1900
Puutossalmen	1896	94	159	—	317	1898
Rytkyn	1887	148	250	20	65	1900
Ryönän	1901	76	60	—	150	1902
Räsälän	—	—	—	—	—	1898
Vehmasmäen	1885	321	850	—	147	1900
Vehmersalmen	1891	198	527	—	64	1900
15. Väänälänrannan	1897	94	280	—	112	1900
Kuusjärvi: Kirkonkylän	1884	472	375	—	—	1897
Lapinlahti: Alapitkän	1898	117	346	55	—	1900
Kunnan	1882	370	800	—	149	1900
Martikkalan nuorisoseuran	1899	110	360	—	44	1900
Nerkoonkylän	1901	38	75	—	—	1901
5. Tölvän	1896	100	300	—	76	1900
Leppävirta: Kirkonkylän	1860	869	1,300	—	260	1900
Kotalahden	1900	54	163	80	192	1900
Kurjalanrannan	1886	469	1,100	—	160	1900
Nuorisoseuran	—	78	150	—	—	1903
Näädänmaan	1898	58	100	50	—	1898
Paukalahden	1895	231	396	75	249	1900
Saamaisten kylän	1899	73	129	04	162	1900
Sorsakosken	1880	428	1,154	65	460	1902
Timolan	1899	105	280	—	400	1900
Tuppurinmäen	1900	40	55	—	35	1900
11. Varkauden	1862	1,058	2,430	—	4,340	1903
Liperi: Kaatamon	1891	133	260	—	74	1900
Kirkonkylän	1871	1,072	2,543	—	—	1895
Käsämän	1898	158	255	14	313	1900
Mattisenlahden	1899	221	546	40	—	1901
Papelonsaaren	1894	211	536	25	277	1903
6. Taipaleen	1876	346	—	—	400	1900
Maaninka: Haatalan	1891	176	318	82	21	1900
Kinnulanlahden	1891	422	—	—	51	1900
Kurolanlahden	1902	50	107	75	357	1903
Lapvetelän kylän	1902	35	77	40	—	1903
Men kirjasto	1846	—	—	—	—	1895
Nuorisoseuran	—	—	—	—	—	1903
7. Pöljän	1894	97	200	—	113	1900
Nilsä: Juantehtaan	1862	819	1,000	—	909	1901
Jumisen	1903	—	—	—	—	1903
Kirkonkylän	1880	540	912	—	329	1901
Murtolahden	1896	60	115	15	60	1902
Muuruveden	1890	422	900	—	180	1901
Pieksän kylän	1898	78	175	—	118	1901
Sänkimäen	1891	146	200	—	115	1902
8. Vuotjärven	1894	241	350	45	73	1901
Nurmes: Kauppalan nuorisoseuran	—	76	275	—	—	1903
Kunnan	1881	273	545	—	214	1900

K u n t a	Perustamis- vuosi	Sieteiden luku- määrä	Raha- arvo		Lainauksen lu- kumäärä edelli- senä vuonna	Tiedot vuo- delta
			Mk.	p.		
Nurmes: Kuokkastenkosken	1893	220	500	—	90	1900
Salmen nuorisoseuran	1893	177	500	—	160	1900
Savikylän	1895	150	390	—	144	1900
Tukkilaiskirjasto	1895	68	130	—	—	1898
Valtimon nuorisoseuran	1902	90	150	—	—	1903
8. Ylikylän nuorisoseuran	1894	173	450	—	63	1900
Pielavesi: Heinämäen	1895	133	350	10	205	1902
Kirkonkylän	1868	275	—	—	130	1900
Lampaanjärven	1893	150	475	15	189	1900
Laukkalan	1886	108	—	—	17	1900
Löytynjärven ja Jylänginmäen	1895	—	—	—	—	1896
Saarelan	1895	130	300	—	60	1900
Tuovilanlahden	1895	320	550	—	395	1903
8. Vaaraslahden	1894	300	425	—	40	1900
Pielisjärvi: Kolin piirin	1894	136	240	—	135	1900
Kylänlahden	1891	240	763	—	730	1900
H:n kirjasto	1888	420	1,200	—	263	1900
Varpasen	1895	168	432	—	420	1901
Viekin ja Uudenkylän	1896	217	475	—	373	1903
Vien kylän	1896	177	517	45	450	1900
7. Vuonislahden	1892	160	300	—	294	1900
Polvijärvi: Kirkonkylän	1885	300	—	—	225	1900
Pälkjärvi: Nuorisoseuran	—	25	50	—	—	1903
2. P:n kirjasto	1875	418	1,142	24	578	1900
Rautalampi: Häkkilän piirin	1901	81	164	10	325	1903
Kerkonkosken	1891	250	325	—	—	1895
Kiesimän	1903	—	140	—	—	1903
Kirkonkylän	1860	600	1,153	—	—	1895
Kärkkäälän	1884	200	1,400	—	—	1895
Närhilän	1895	159	367	46	156	1900
Pakarilan piirin	1902	26	74	05	—	1903
Siikakosken	1902	38	99	10	—	1903
Särkisalon	1887	1,156	603	—	—	1903
10. Vekarniemen	1888	150	331	—	—	1895
Rautavaara: Kunnan	1859	390	780	—	88	1901
Rutakko: Kunnan	1878	115	382	24	85	1901
Rääkkylä: Kirkonkylän	1860	304	694	—	—	1895
Nuorisoseuran	—	150	400	—	—	1903
Rasiyaaran	—	172	—	—	—	1902
4. K:n kirjasto (kunnan)	1878	520	1,009	—	546	1902
Suonenjoki: Keski-Savon nuoriso- seuran	1897	175	247	90	288	1899
2. S:n kirjasto	1862	—	—	—	—	1895

K u n t a	Perustamis- vuosi	Siteiden luku- määrä	Raha- arvo		Lainaussten lu- kumäärä edelli- sellä vuonna	Tiedot vuo- delta
			Mk.	p.		
Tohmajärvi: Järventauskylän	1892	121	345	25	480	1903
Kaurilan	1899	108	—	—	348	1900
Kemien kylän	1857	1,300	2,700	—	—	1895
Kutsunkylän	1902	40	—	—	—	1903
Onkamon	1890	295	800	—	454	1903
Tohmajärven	1857	1,300	2,700	—	—	1896
6. Värttilän tehtaan	1868	712	—	—	—	1900
Tuusniemi: Havurangin	1899	23	70	—	—	1900
Kirkonkylän	1893	166	500	—	215	1900
Kosulan	1900	45	110	—	—	1901
Kunnan	1896	147	355	—	272	1900
5. Melalahden	1900	67	179	05	200	1901
Vesanto: Kirkonkylän	1879	548	—	—	400	1901
Niiniyedenpään	1892	211	—	—	—	1897
3. Nuorisoseuran	1894	134	360	60	386	1901
Yhteensä	—	39,023	70,697	54	33,032	—

Vaasan lääni.

K u n t a	Perustamis- vuosi	Siteiden luku- määrä	Raha- arvo		Lainansten lu- kumäärä edelli- senä vuonna	Tiedot' vuo- della
			Mk.	p.		
Alahärmä: A:n kirjasto (Vuosi- kosken)	1866	399	762	95	302	1902
A:n nuorisoseuran	1895	170	200	—	90	1902
Hakolan kylän	1885	80	—	—	—	1895
Härmän kylän nuorisoseuran	1901	100	125	—	50	1902
5. Vakkurin	1883	—	—	—	—	1895
Alajärvi: Kurejoen	1902	—	110	—	—	1902
2. Pitäjän	1865	166	300	—	—	1901
Alaveteli: Kunnan (r.)	1870	217	600	—	291	1901
Murick'in (r.)	1882	372	—	—	500	1902
3. Nordbyn kansakoulun (r.)	1870	80	150	—	12	1901
Alavus: Kontiaisten kylän	1899	130	246	55	478	1901
Kunnan	1860	493	986	—	1,110	1903
Pahanjoen	1877	—	—	—	—	1895
Rantatöysän	1876	284	628	45	143	1903
Sapsasalmen	1876	—	—	—	—	1895
Sulkavan kylän	1872	299	643	40	337	1901
7. Sydänmaan	1877	—	—	—	—	1895
Bergö: Kunnan (r.)	1902	264	—	—	326	1903
Evijärvi: E:n kirjasto	1866	200	600	—	—	1902
Nuorisoseuran	—	32	100	—	—	1903
2. Pohjalaisen osakunnan kier- tävää	1901	75	100	—	—	1901
Halsua: Kunnan	1866	172	528	37	181	1901
Himanko: Kunnan (Kannuskylän)	1882	132	400	—	—	1898
2. Nuorison	1879	312	1,000	—	1,931	1901
Himajoki: I:n nuorisoseuran	1901	60	180	—	—	1902
Ilomäen	1900	86	210	—	150	1901
Kiikerin kylän	1900	160	—	—	—	—
Kunnan	1856	670	1,200	—	600	1903
Nopankylän yksityinen	1898	206	577	55	415	1901
Piirtolan	1900	—	225	—	—	1900
Tuomikylän	1892	200	400	—	—	1896

K u n t a	Perustamis- vuosi	Siteiden luku- määrä	Raha- arvo		Lainausien lu- kumäärä edelli- senä vuonna	Tiedot vuo- delta
			Mk.	p.		
Hmajoki: Työväen nuorisoseuran	1897	155	463	50	270	1902
9. Varjumäen	1901	29	100	—	—	1902
Isojoki: Kodesjärven	1896	269	437	—	867	1902
Kunnan	1848	313	625	—	126	1902
Nuorisoseuran	1896	195	248	—	42	1902
4. Vanhankylän	1895	178	389	75	124	1902
Isokyrö: Alapään nuorisoseuran .	1890	185	520	—	212	1902
in nuorisoseuran	1879	527	750	—	—	1903
Kunnan	1878	600	2,500	—	390	1902
Lehmäjoen nuorisoseuran	1887	241	—	—	1,552	1902
Orismalan nuorisoseuran	—	150	175	—	—	1903
6. Valtarlan	1898	182	490	—	380	1899
Jalasjärvi: Hirvijärven	1901	96	217	85	264	1903
Ilvesjoen	1898	114	284	05	223	1902
Keskikylän	1900	97	257	40	686	1901
Kirkonkylän	1859	469	1,202	95	1,081	1901
Koskuen	1891	190	438	50	331	1901
Luopajärven	1891	82	190	—	297	1901
Nuorisoseuran	—	25	50	—	—	1903
8. Ojajärven	1900	72	163	—	268	1901
Jepua: Jungarbyn (r.)	1900	65	75	—	65	1902
Jurva: Kirkonkylän	1874	400	800	—	—	1902
Niemenkylän	1895	150	200	—	—	1902
Nuorisoseuran	—	—	263	—	—	1903
4. Sarvijoen kylän	1892	250	350	—	—	1902
Jyväskylän maaseurakunta: Joki- varren	1899	81	165	05	83	1902
Keljon	1900	—	—	—	—	1901
Keski-Suomen nuorisoseuran kiertävä	1900	602	1,483	10	—	1903
Kulkeva Raamattu-salkku- kirjasto	1895	509	—	—	—	1901
Kunnan	1886	817	2,000	—	1,514	1901
Kyrölään	1894	202	402	—	450	1902
Oravasaaren	1898	77	181	55	627	1900
Puuppolan	1895	201	175	—	1,087	1902
Reijunpohjan	1896	170	550	—	172	1902
Toivakan	—	—	—	—	—	1902
11. Vesangan	1895	216	485	—	546	1902
Kannus: Kunnan	1893	208	650	—	652	1901
Kärkiskylän	1898	86	194	80	325	1901
3. Matkalammin kylän	1902	45	118	—	—	1903
Karljoki: Ylikylän	1885	160	553	—	—	1895
Karstula: Kimingin kylän	—	—	—	—	—	—
Kirkonkylän	1876	578	1,440	90	411	1902

K u n t a	Perustamis- vuosi	Siteiden luku- määrä	Raha- arvo		Lainausien lu- kumäärä edelli- senä vuonna	Tiedot vuo- delta
			Mk.	p.		
Karstula: Kyyjärven kansakoulu- piirin	1886	120	270	—	114	1901
Mulikan	1893	125	75	—	—	1895
Mötönkylän	1893	85	125	—	—	1895
Nuorisoseuran	—	150	100	—	—	1903
Raja-ahon piirin	1902	20	100	—	—	1903
8. Saunamäen kylän	—	—	—	—	—	—
Kauhajoki: Hangaskylän	1902	63	103	80	—	1903
Harjunkylän	1890	310	450	—	—	1895
Hyypän perän	1876	215	306	72	278	1902
K:n kirjasto	1888	145	382	80	—	1901
Kosken ja Havusen kylän	1888	185	489	75	1,295	1903
Nuorisoseuran	—	100	200	—	—	1903
Perä-Hyypän	1882	230	350	—	—	1895
8. Päntäneen	1892	225	638	50	960	1902
Kauhava: Alakylän nuorisoseuran	—	100	150	—	—	1903
Hirvijoen	1898	62	128	—	—	1898
Mäenpään	1897	87	227	—	21	1902
Toivolan nuorisoseuran	1890	890	1,203	—	613	1902
5. Ylikylän	1893	144	355	25	667	1899
Kaustinen: Kirkonkylän	1900	89	170	—	296	1901
Köyhäjoen	1902	—	—	—	—	1902
Nikulan	1901	145	576	—	988	1901
4. Nikulan kansakoulun	1898	160	325	—	320	1901
Keuruu: Haapamäen	1899	230	850	—	—	1901
Haapamäen kansakoulun	1901	195	638	25	1,036	1903
Haapamäen nuorisoseuran	—	200	500	—	—	1903
Kunnan	1880	646	1,000	—	—	1901
Myllymäen raittiusseuran	—	—	—	—	—	—
Mäntän tehtaalla	1870	—	—	—	—	1895
7. Pohjoislahden	1896	200	305	—	250	1901
Kivijärvi: Jauhoniemen	1896	124	324	75	—	1899
Kirkonkylän	1862	78	312	—	—	1895
K:n yksityinen	1888	145	399	—	—	1896
Nuorisoseuran	—	102	80	—	—	1903
5. Leppäkylän	1895	63	67	35	—	1896
Koivulahti: K:n kirjasto (r.)	1880	30	175	78	20	1901
2. Vesterhankmon (r.)	—	10	15	—	—	1901
Kokkolan maaseurakunta: Kallis- en (Villan kansakoululla) (r.)	1862	350	400	—	130	1901
¶ Korpilahden (r.)	1902	180	250	—	—	1903
Nuorisoseuran (r.)	1899	125	400	—	96	1900
Säkan kansakoulun (r.)	1862	—	—	—	—	1901
Veljekset Friisien tehtaalla	1898	250	400	—	—	1901
Vittsar'in kansakoulun (r.)	1862	—	—	—	—	1901
7. Ykspihlajan konetehtaalaisten	1901	165	536	45	285	1901
Konginkangas: K:n kappelin	1890	178	359	15	137	1901

K u n t a	Perustamis- vuosi	Siteiden luku- määrä	Raha- arvo		Lainaussten lu- kumäärä edelli- senä vuonna	Tiedot vuo- delta
			Mk.	p.		
Korsnääs: K:n kirjasto (r.)	1881	100	—	—	—	1895
Kortesjärvi: Kunnan	1881	443	768	02	457	1903
Kristiinankaupungin maaseura- kunta: Pääskmark'in (r.)	1901	—	—	—	—	1901
Seurakunnan (r.)	1882	61	—	—	—	1895
3, Tjock'in (r.)	1883	178	560	—	50	1902
Kruunupyy: Kansanopiston (r.)	1891	2,600	5,000	—	465	1901
Knifsund & Långön (r.)	1891	51	150	—	124	1901
Norrbyn (kiertävä) (r.)	1895	164	492	—	94	1901
Porasbyn (kiertävä) (r.)	1895	179	520	—	99	1901
Söderbyn (kiertävä) (r.)	1895	136	400	—	26	1901
6. Yttrebrätön (kiertävä) (r.)	1895	140	300	—	60	1901
Kuortane: Kunnan	1875	406	950	—	493	1901
Kurikka: Koiviston	1891	172	286	65	—	1896
K:n kirjasto	1863	—	—	—	—	1895
3. Tuiskulan	1898	195	384	—	550	1901
Kälviä: Kunnan	1861	712	1,800	—	550	1901
Peltokorven	1898	127	300	—	300	1901
Raittiusseura "Tenhon"	1895	6	20	—	24	1901
Ruotsalon kylän	1891	265	400	—	900	1901
5. Ullavan	1891	164	300	—	326	1901
Lahja: Isonkylän	1857	261	500	—	—	1895
Jokikylän	1897	258	846	35	593	1902
Keskikylän	1890	55	76	—	—	1902
Kirkonkylän	1857	244	500	—	—	1895
Kuppaalan lukuyhdistyksen	1896	33	56	—	—	1897
Maunulan	1891	65	130	—	—	1895
Naisyhdistyksen	1898	53	107	—	35	1899
Nuorisoseuran	—	751	1,400	—	—	1903
Perälän	1890	91	250	—	—	1895
Pukkalan lukutuvan	—	—	—	—	—	1898
11. Ylipään nuorisoseuran	1898	250	675	—	762	1902
Lappajärvi: L:n kirjasto	1875	—	—	—	—	1895
2. Nuorisoseuran	—	100	190	—	—	1903
Lapua: Kunnan	1862	350	500	—	153	1902
Nuorisoseuran	1894	194	615	70	850	1901
Ruhankylän	1883	176	551	—	400	1898
Tiistenjoen	1892	200	—	—	125	1902
5. Tiisten nuorisoseuran	—	52	120	—	—	1903
Lapväärtl: Dagsmark'in (r.)	1884	224	520	—	712	1902
Härkmeren (r.)	1897	—	—	—	—	1897
L:n kirjasto (Kirkonkylän) (r.)	1884	800	2,855	—	1,240	1902
Mörtmark'in (r.)	1889	340	750	—	207	1902
5. Nuorisoseuran	—	—	—	—	—	1903

K u n t a	Perustamis- vuosi	Sivesten luku- määrä	Raha- arvo		Lainasten lu- kumäärä edelli- senä vuonna	Tiedot vuo- delta
			Mk.	p.		
Laukaa: Kirkonkylän	1869	362	525	—	—	1895
Ruuhimäen	1901	73	174	11	—	1901
Seppälän	1896	—	—	—	80	1900
Vihtialän	1896	32	76	30	—	1897
5. Äänekosken	1884	368	1,067	01	828	1899
Lehtimäki: L:n kirjasto	1874	238	481	90	153	1903
Lestijärvi: L:n kirjasto	1901	200	115	—	230	1901
Lohtaja: Kunnan	1878	478	1,000	—	—	1901
Maringaisten kylän	1898	238	500	—	850	1903
3. Raittiusyhdistys „Toivon täh- den“	1902	81	324	75	153	1903
Luoto: Kansakoulun (r.)	1867	55	150	—	45	1901
Maalahti: M:n kirjasto (r.)	1869	205	350	—	58	1901
Maksanmaa: M:n kirjasto (r.)	1870	208	440	20	207	1900
2. Kvimon (r.)	1894	66	130	—	4	1901
Multia: Kunnan	1865	385	770	45	896	1903
2. Nuorisoseuran	1897	150	290	—	—	1903
Munsala: Munsalan kylän (r.)	1859	144	50	—	—	1895
Nuorisoseuran (r.)	1898	51	147	55	157	1902
Storsved'in (r.)	—	—	—	—	—	1902
4. Väkisalon (r.)	—	—	—	—	—	1902
Mustasaari: Bergan tehtaan	1872	—	—	—	—	1895
Gerbyn (r.)	1898	79	300	—	195	1901
Helsingbyn (r.)	1901	46	120	—	—	1902
M:n kirjasto	1850	—	—	—	—	1895
Singsbyn (r.)	—	—	—	—	—	1897
Smedsbyn (r.)	1901	48	105	—	74	1902
Veikars'in (r.)	1876	125	200	—	—	1902
8. Voitbyn (r.)	1901	50	121	67	—	1901
Nurmo: Kouran	1898	150	154	—	500	1901
2. Kunnan	1886	314	890	—	476	1901
Närpiö: Finnbyn (r.)	1893	229	911	—	153	1902
Kalalahden (r.)	1896	82	248	—	—	1897
Kunnan (r.)	1883	75	150	—	11	1902
Norrnäsin (r.)	1899	110	150	—	50	1902
Pielahden (r.)	1882	100	100	—	187	1902
6. Vester-Yttermark'in (r.)	1891	120	212	40	—	1902
Oravainen: Kimon (r.)	1901	40	93	60	—	1901
Kunnan (r.)	1884	143	300	—	—	1895
Kuoppalan	1896	172	414	60	667	1903
4. Okskangarin (r.)	1882	47	60	—	—	1895
Perho: Kunnan	1862	135	175	—	800	1901

K u n t a	Perustamis- vuosi	Siteiden luku- määrä	Raha- arvo		Lainauksen lu- kumäärä edelli- senä vuonna	Tiedot vuo- delta
			Mk	p.		
Peräseinäjoki: Kunnan (Viitalan)	1882	161	230	—	—	1896
Nuorisoseuran	1898	54	142	65	150	1899
3. Peräseinäjoen kylän	1876	—	—	—	—	1895
Petolahti: Nybyn (r.)	1884	100	250	—	—	1901
Nybyn lukutuvan (r.)	1892	30	20	—	—	1895
3. P:n lukutuvan (r.)	1894	30	20	—	—	1895
Petäjavesi: Kintauksen	1901	45	60	—	120	1902
Koskensaaren työväen	1895	90	151	05	—	1897
3. Kunnan	1894	160	403	25	120	1901
Pietarsaaren maaseurakunta:						
Kunnan (r.)	1867	560	1,500	—	476	1901
Leppälahden kansakoulun (r.)	1886	50	100	—	18	1901
Pännäisen (r.)	1893	122	284	—	70	1901
4. Sundbyn (r.)	1897	115	250	—	212	1901
Pihlajavesi: Nuorisoseuran	—	15	32	—	—	1903
2. P:n kirjasto	1873	260	900	—	260	1901
Pihltpudas: P:n kirjasto	1878	668	1,000	—	—	1901
2. Sydänmaan kylän	1896	45	—	—	—	1898
Pirttikylä: P:n kirjasto	1872	300	600	—	250	1901
Purmo: P:n kirjasto (r.)	1888	65	100	—	100	1901
Storbackan kansakoulun (r.)	1899	117	188	—	220	1901
Villbackan kansakoulun (r.)	1898	125	215	—	105	1901
4. Yli-Purmon (r.)	1898	120	150	—	110	1901
Raippaluoto: Björköbyn (r.)	1895	150	350	—	—	1901
2. Pitäjän (r.)	1883	115	148	—	—	1896
Saarijärvi: Kirkonkylän	1857	197	324	25	117	1901
Kurppalan	1897	95	160	—	—	1898
Lanneveden	1894	202	468	55	302	1899
Mahlun kylän	1891	480	850	—	550	1903
Pyhäjärven	1894	206	507	15	466	1903
6. Pylkönmäen	1876	—	—	—	—	1895
Seinäjoki: Niemistön	1900	150	395	—	218	1903
2. S:n kirjasto (Marttilan)	1865	454	900	—	—	1898
Siipyy: Siipyn kylän (r.)	1882	200	400	—	—	1895
Skftung'in (r.)	1885	287	759	25	610	1901
Suomalaisten	1892	48	170	—	—	1895
4. Ömossan (r.)	1894	100	240	—	170	1901
Soini: Hautamäen kylän	1900	59	206	—	866	1903
Kivijärven	1899	65	160	—	—	1901
3. S:n kirjasto	1901	29	100	—	—	1900

K u n t a	Perustamis- vuosi	Säteiden luku- määrä	Raha- arvo		Lainaus- kummit edelli- senä vuonna	Tiedot vuo- della
			Mk.	p.		
Sulva: 1:sen kansakoulupiirin (r.)	1883	324	1,032	—	748	1901
2. Yttre-Sundom'in (r.)	1883	216	585	—	522	1901
Sumlainen: Kunnan	1892	150	400	—	—	1902
Tervajärvi: Hästbackan (r.)	1896	104	300	—	230	1901
Kirkonkylän	1882	95	250	—	280	1901
Kirkonkylän (r.)	1884	300	—	—	345	1901
Kirkonkylän (uusi) (r.)	1900	90	225	—	143	1901
5. Kortejärven (r.)	1896	96	250	—	217	1901
Teuva: Horon	1899	186	500	—	60	1902
Kunnan	1888	398	850	—	477	—
Norinkylän	1900	75	156	—	132	1902
Perälän	1897	255	889	60	653	1902
5. Äystön	1898	220	543	40	346	1902
Toholampi: Nuorisoseuran	—	25	50	—	—	1903
Tiilikkalan	1902	—	100	—	—	1902
3. T:n kirjasto	1875	331	662	—	—	1902
Töysä: Tuurinkylän	1899	112	225	—	650	1903
2. T:n kirjasto	1874	300	850	—	220	1901
Uurainen: Kunnan	1868	407	1,225	—	—	1898
Veteli: Kunnan	1887	465	1,500	—	949	1901
N. M. K. Y:n	1902	48	145	60	—	1903
Patanan nuorisoseuran	—	200	300	—	—	1903
Räyriingin nuorisoseuran	—	103	219	—	—	1903
5. V:n nuorisoseuran	1902	50	35	—	—	1903
Viitasaari: Haapaniemen	1898	290	686	10	250	1901
Huopanan nuorisoseuran	1899	60	134	70	105	1901
Ilmolahden	1894	103	241	20	75	1901
Keiteleempohjan	1898	118	222	80	114	1901
Suovanlahden	1888	225	630	—	120	1901
6. V:n kirjasto	1861	—	—	—	—	1895
Vimpeli: Emäntäyhdistyksen	1899	88	141	96	148	1902
Lypsinmaan nuorison	1898	82	—	—	—	1902
Sääksjärven nuorisoseuran	1890	216	400	—	201	—
4. V:n nuorisoseuran	1900	120	236	—	—	1903
Virrat: Hauhuun	1900	—	—	—	—	1901
Liedempohjan	1884	290	500	—	600	1903
Nuorisoseuran	1900	472	1,021	—	720	1903
Pitäjän	1861	—	—	—	—	1895
Toisveden	1893	216	542	—	—	1897
Uurastenkylän	1895	130	300	—	—	1896
Uurasten nuorisoseuran	—	214	1,014	—	—	1903
8. Vaskiveden	1899	237	796	80	786	1901

K u n t a	Perustamis- vuosi	Sitoiden luku- määrä	Raha- arvo		Lainaussten lu- kumäärä edelli- senä vuonna	Tiedot vuo- delta
			Mk.	p.		
Vähäkyrö: Kuuttilan kylän	1893	300	—	—	350	1901
Merikaarron kylän	1863	380	—	—	—	1901
Mullon kylän	1892	150	—	—	151	1901
Nuorisoseuran	1897	95	110	—	—	1903
Ojaniemen	1895	57	70	—	—	1895
Savilahden	1851	544	800	—	—	1895
Tervajoen	1873	300	—	—	48	1901
8. V:n kirjasto	1851	602	—	—	501	1902
Vöyri: Audialan (r.)	1892	65	226	—	8	1901
Kaurajärven (r.)	1891	50	100	—	—	1901
Kovjoen (r.)	1869	221	500	—	134	1901
Koskebyn (r.)	1869	110	250	—	400	1901
Lambyn (r.)	1896	200	350	—	250	1901
Luotalahden (r.)	1896	56	200	—	436	1901
Murron	1893	75	100	—	—	1895
8. Rekipellon (r.)	1888	123	400	—	157	1901
Ylhärmä: Kunnan	1860	540	1,590	—	1,150	1903
2. Nuorisoseuran	1891	295	800	—	—	1903
Ylistaro: Heikkolan kylän	1891	—	—	—	—	1902
Kainaston	1893	144	392	90	361	1901
Kitinojan	—	—	—	—	—	1902
Kunnan (Herttolan)	1861	362	960	—	248	1902
Nuorisoseuran	—	140	530	—	—	1903
Topparlan kylän	—	—	—	—	—	1902
7. Untamolan	1886	150	360	—	110	1902
Ähtävä: Kunnan (r.)	1865	254	414	35	80	1901
2. Lappforsin (r.)	1894	90	110	—	—	1895
Ätsäri: Kunnan	1867	229	550	—	340	1899
2. Myllymäen	1897	128	461	90	489	1899
Övermarkku: Kunnan (r.)	1873	80	150	—	—	1901
2. Lukutuvan (Kansakoulun) (r.)	1891	200	300	—	100	1901
Yhteensä	—	56,681	118,788	94	63,750	—

Oulun lääni.

K u n t a	Perustamis- vuosi	Siteiden luku- määrä	Raha- arvo		Lainauksen lu- kumäärä edelli- senä vuonna	Tiedot vuo- delta
			Mk.	p		
Alatornio: Kunnan	1876	426	1,100	50	1,421	1900
Nuorisoseuran	—	66	183	—	—	1903
3. Pirkkiön kylän	1898	—	—	—	140	1900
Alavieska: Kunnan	1881	510	1,060	—	345	1901
Enontekiäinen: Kunnan	1883	158	445	—	37	1902
Haapajärvi: H:n kirjasto	1874	215	381	82	30	1900
Haapavesi: Kansanopiston	1896	170	350	—	—	1900
Karsikkaankylän	1898	40	100	—	—	1900
Kirkonkylän	1864	200	—	—	—	1900
4. Nuorisoseuran	1901	210	575	—	733	1903
Halluoto: Kunnan	1858	250	670	—	115	1902
Haukipudas: Kunnan	1884	528	—	—	—	1896
Hyrnsalmi: Eteläisen kylän	1883	492	1,200	—	—	1895
Kunnan	1857	357	874	20	227	1902
3. Oravivaaran kylän	1880	132	261	—	—	1895
Ii: Iin-Haminan nuorisoseuran	—	25	75	—	—	1903
Kunnan	1883	475	800	—	434	1902
3. Olhavan	1895	80	170	—	185	1902
Inari: Kunnan	1862	165	250	—	35	1902
Kajaanin maaseurakunta: K:n						
kirjasto	1897	100	125	—	—	1901
K:n kiertävä	1900	170	200	—	301	1900
3. Vuottolahden	1902	—	125	—	—	—
Kalajoki: Kirkonkylän	1882	50	125	—	—	1900
Markkinapaikan	1894	248	600	—	348	1900
Nuorisoseuran	—	20	27	—	—	1903
Rahjonkylän	1900	116	—	—	—	1903
5. Tyngänkylän	1900	185	315	—	1,115	1900

K u n t a	Perustamis- vuosi	Steiden luku- määrä	Raha- arvo		Lainausien lu- kumäärä edelli- senä vuonna	Tiedot vuo- delta
			Mk.	p.		
Karunki: K:n kirjasto	1880	107	200	—	212	1900
Koskenpään	1891	85	140	—	—	1895
3. Kukkolan nuorisoseuran „Poh- jolan Taimen“	1891	285	650	—	163	1900
Kemi: Karinhaaran nuorisoseuran	1898	425	1,931	40	3,621	1903
2. Kunnan	1879	480	1,250	—	148	1901
Kemijärvi: K:n kirjasto	1880	71	73	85	—	1896
Kempele: K:n kirjasto	1886	431	950	—	655	1901
Kestilä: K:n kirjasto	1876	496	1,300	—	175	1900
2. Nuorisoseuran	—	29	47	—	—	1903
Kliminki: K:n kirjasto	1893	170	1,000	—	636	1902
Kittilä: K:n kansankirjasto . . .	1873	271	250	—	100	1902
Kolari: K:n kirjasto	1899	58	39	30	—	1900
Kuhmonlempi: Kunnan	1878	252	507	30	208	1900
2. Lentiiran	1892	88	200	—	78	1900
Kulvanlempi: Kirkonkylän	1887	165	199	—	—	1895
Kuolajärvi: Kunnan	1900	125	300	—	471	1901
Kuusamo: Kunnan	1895	287	—	—	—	1901
Posion	1902	85	187	—	—	1902
3. Vasaraperän	1899	226	578	40	156	1902
Kärsämäki: Kunnan	1895	250	539	70	105	1900
2. Saviselän	1901	29	100	—	—	1902
Liminka: Kirkonkylän	1855	738	—	—	748	1899
Lumijoki: Kunnan	1877	322	1,060	65	238	1903
Merijärvi: M:n kirjasto	1884	180	100	—	—	1901
2. Pohjalaisen osakunnan kier- tävä	1901	50	110	—	—	1902
Muhos: Kestilän kylän	1851	440	750	—	—	1895
Kunnan	1878	589	2,000	—	270	1900
Laitasaaren kylän	1886	210	406	85	87	1900
Nuorisoseuran	1902	100	350	—	—	1903
5. Yläsänginjoen	1896	114	186	90	10	1900
Muonio: M:n kirjasto	1885	50	150	—	50	1900
Nivala: N:n kirjasto	1874	610	2,361	65	2,894	1901

K u n t a	Perustamis- vuosi	Siteiden luku- määrä	Raha- arvo		Lainauksen lu- kumäärä edelli- senä vuonna	Tiedot vuo- delta
			Mk.	p.		
Oulainen: Kunnan	1880	430	1,290	—	1,205	1901
Matkanivän	1892	100	250	—	—	1895
Peipsjärven	1892	100	250	—	—	1895
4. Petäjäkosken	1892	110	275	—	—	1895
Oulun maaseurakunta: O:n kir- jasto	1888	561	1,560	—	510	1900
2. Sanginjoen kylän	1896	84	—	—	18	1900
Oulunsalo: O:n kirjasto	1886	210	800	—	125	1900
Paavola: Luohuan nuorisoseuran P:n kirjasto	1896	110	130	—	—	1898
Ylipehkolan	1870	—	—	—	—	1895
4. Ylipään	1892	156	472	10	—	1903
1892	100	240	—	—	—	1897
Paltamo: Melalahden	1901	188	250	—	—	1901
2. P:n kirjasto	1850	625	1,000	—	594	1902
Pilppola: P:n kirjasto	1851	266	610	—	323	1899
Pudasjärvi: Korpisen kylän	1891	120	274	45	25	1900
Kunnan	1877	—	1,300	—	562	1900
3. Sarajärven & Simojärven	1897	106	206	—	33	1900
Pulkkila: P:n kirjasto	1875	258	535	—	75	1900
2. P:n nuorisoseuran	1900	45	120	—	—	1903
Puolanka: Kotilan kylän	1898	100	120	60	200	1899
2. Kunnan	1899	90	250	—	—	1899
Pyhäjoki: Kunnan	1884	336	750	—	1,064	1900
Nuorisoseuran	—	10	18	—	—	1903
3. Yppärinkylän	1902	—	100	—	—	1902
Pyhäjärvi: Kunnan	1878	380	800	—	419	1900
Rantsila: Kunnan	1872	507	1,014	—	900	1903
Rautio: Kunnan	1885	200	350	—	180	1900
Reisjärvi: R:n kirjasto	1899	75	200	—	342	1900
Revonlahti: Kunnan	1862	202	560	—	583	1902
2. Ruukin toveriyhdistyksen	1895	12	24	—	—	1903
Ristijärvi: Kunnan	1899	158	404	10	600	1903
2. R:n vanha kirjasto	1878	182	254	26	—	1899
Rovanlempi: R:n kirjasto	1885	335	800	—	672	1903
Salon pitäjä: Pattijoen	1885	600	1,339	45	220	1902
2. Pattijoen Linnalanperän	1902	68	162	15	332	1903
Salon kappeli: Kunnan	1885	—	—	—	—	1895

K u n t a	Perustamis- vuosi	Siteiden luku- määrä	Raha- arvo		Lainauksen lu- kumäärä edelli- senä vuonna	Tiedot vuo- delta
			Mk.	p.		
Sievi: Järvikylän lukuseuran	1891	80	200	—	180	1903
Kukonkylän	1897	135	213	35	—	1903
3. Kunnan	1885	350	815	—	231	1903
Silkajoki: Kunnan	1878	358	695	—	347	1900
Simo: Kunnan	1902	—	100	—	—	1902
2. Simonkylän	1895	150	180	—	—	1896
Sodankylä: Pohjalaisen osakun- nan kiertävä	1901	50	110	—	—	1902
2. Sodankylän	1873	240	400	—	120	—
Sotkamo: Nuorisoseuran	1893	174	485	—	91	1899
Pohjalaisen osakunnan kier- tävä	1901	50	110	—	—	1902
3. S:n kirjasto	1876	451	1,100	—	198	1899
Suomussalmi: Kunnan	1880	382	850	—	170	1903
Säräisniemi: S:n kirjasto	1860	—	—	—	—	1895
2. Vaalan	1899	—	—	—	—	1899
Taivalkoski: Kunnan	1899	98	200	—	110	1900
Temmes: Yli-Temmeksen	1879	225	—	—	172	1900
Tervola: T:n kirjasto	1884	225	520	—	200	1900
Turtola: T:n kirjasto	1861	99	—	—	—	1896
Tyrnävä: T:n kirjasto	1864	—	—	—	—	1895
2. Ängeslevän	1893	270	—	—	200	1900
Utajärvi: Kunnan	1873	304	700	—	148	1900
2. Vaalan	1900	200	536	—	120	1901
Utsjoki: U:n kirjasto	1895	157	300	—	5	1902
Vihanti: Alpuan	1900	68	134	61	371	1901
Kirkonkylän nuorisoseuran	1896	105	198	20	247	1900
3. V:n kirjasto	1876	—	—	—	—	1895
Ylikliminki: Y:n yksityinen kir- jasto	1895	190	470	—	72	1900
Ylitornio: Nuorisoseuran	—	115	300	—	—	1903
2. Y:n kirjasto	1898	100	350	—	25	1900
Ylivieska: Kirkonkylän	1896	400	600	—	518	1901
Rauduskylän	1899	148	440	—	475	1901
3. Y:n kirjasto	1872	160	—	—	—	1897
Yhteensä	—	25,314	54,647	79	29,473	—

B. Kaupungit.

K a u p u n k i	Perustamis- vuosi	Siteiden luku- määrä	Raha- arvo		Lainauksen lu- kumäärä edelli- senä vuonna	Tiedot vuo- delta
			Mk.	p.		
Hamina: Ruotsalainen	1871	545	—	—	254	1902
2. Suomalainen	1871	1,870	5,000	—	4,767	1902
Hankoniemi: Ruotsalainen	1876	863	—	—	1,936	1902
2. Suomalainen	1876	300	—	—	616	1902
Heinola: Ruotsalainen	1890	293	600	—	239	1902
2. Suomalainen	1890	900	2,000	—	3,834	1902
Helsinki: Ruotsalainen	1860	16,000	55,000	—	83,494	—
2. Suomalainen	1860	10,000	30,000	—	52,568	1902
Hämeenlinna: Nuorisoseuran	—	266	820	—	—	1903
2. Suomalainen	1870	2,560	6,690	97	8,170	1902
Iisalmi: In kirjasto	1874	605	3,483	—	2,252	1902
Joensuu: Kaupungin	1861	1,450	3,000	—	6,132	1903
Jyväskylä: Kaupungin	1880	985	—	—	3,520	1903
Kajaani: Kaupungin	1878	1,354	3,500	—	3,224	1902
2. Köyhäin	1885	60	100	—	—	1900
Kaskinen: Kaupungin (r.)	1872	730	2,000	—	1,800	1902
Kemi: Kaupungin	1879	1,296	6,500	—	3,350	1902
2. Nuorisoseuran	1902	100	—	—	—	1902
Kokkola: Kaupungin (r.)	1876	1,894	6,000	—	3,494	1901
Nuorisoseuran	1899	125	400	—	96	1901
3. Raittiusseuran	1898	90	220	—	113	1900
Kotka: Kaupungin (m.)	1880	3,038	8,600	—	3,146	1902
Kristiinankaupunki: Ruotsalainen	1871	1,400	—	—	2,859	1903
2. Suomalainen	1872	650	—	—	900	1903
Kuopio: Kaupungin	1872	3,233	6,500	—	5,558	1902

K a u p u n k i	Perustamis- vuosi	Siteiden luku- määrä	Raha- arvo		Lainauksen lu- kumäärä edelli- sessä vuonna	Tiedot vuo- delta
			Mk.	p.		
Käkisalmi: Kaupungin	1877	1,626	4,500	—	2,000	1902
Lappeenranta: Kaupungin	1862	—	—	—	—	1903
2. Työväenyhdistyksen	—	—	—	—	—	1903
Loviisa: Kansallisseuran	1897	173	375	—	655	1900
2. Ruotsalainen	1877	1,850	—	—	4,222	1902
Maarianhamina: Ahvenanmaan	—	—	—	—	—	1903
2. Ahvenanmaan Suomalaisen Sivistysseuran	—	94	—	—	—	1898
Mikkeli: Kaupungin kansankir- jasto	1889	1,917	4,000	—	6,387	1901
Kaupunkilaisten (m.)	1864	1,013	2,200	—	987	1901
Nuorisoseuran	1897	88	129	65	—	1897
4. Topeliuskirjasto	1900	493	1,300	—	1,811	1901
Naantali: Kaupungin (m.)	1887	1,263	3,550	—	2,015	1903
Oulu: Kansankirjasto	1874	2,583	10,000	—	10,960	1902
2. V. P. K:n	1875	824	—	—	853	1902
Pietarsaari: Kaupungin (m.)	1900	1,291	4,413	75	6,853	1902
Pori: Ruotsalainen	—	1,045	3,400	—	1,385	1902
2. Suomalainen	1858	3,290	13,000	—	12,490	1902
Porvoo: Kaupungin (m.)	1359	3,085	10,000	—	4,484	1903
Raahe: Kansankirjasto	1868	991	2,500	—	600	1902
Rauma: Kaupungin	1850	1,500	4,000	—	4,296	1903
Savonlinna: Itä-Savon nuoriso- seuran	—	50	75	—	—	1903
Ruotsalainen	1895	618	2,762	25	514	1902
3. Suomalainen	1895	883	3,880	—	3,892	1902
Sortavala: Kaupungin	1870	2,345	6,100	—	3,007	1902
Tammisaari: Kaupungin (m.)	1862	2,000	3,500	—	2,000	1902
2. Suomalaisen Sivistysseuran	1893	181	400	—	293	1898
Tampere: Kaupungin	1861	3,130	8,330	50	21,376	1902
Pellavatehtaan	1868	2,666	7,500	—	6,999	1901
Puuvillatehtaan työntekijäin	1866	2,895	—	—	5,312	1901
Raittiusseura „Taiston“	1887	837	3,200	—	408	1901
Raittiusyhdistys „Liiton“	1886	250	500	—	—	1901
Työväenyhdistyksen	1888	1,390	3,100	—	1,283	1901
V. P. K:n	1874	2,052	—	—	1,041	1901
8. Verkatehtaan	1880	1,200	2,800	—	3,500	1901

K a u p u n k i	Perustamis- vuosi	Sitten luku- määrä	Raha- arvo		Lainaussten lu- kumäärä edelli- senä vuonna	Tiedot vuo- delta
			Mk.	p.		
Tornio: Kaupungin	1875	686	2,500	—	2,992	1901
Turku: Ruotsalainen	1878	3,790	15,000	—	10,341	1902
2. Suomalainen	1878	3,552	10,000	—	19,210	1902
Uusikaupunki: Ruotsalainen	1861	1,583	—	—	154	1903
2. Suomalainen	1861	2,602	—	—	1,843	1903
Uusikaarlepyy: Ruotsalainen	1865	643	1,550	—	156	1903
Vaasa: Kaupungin	1864	5,220	—	—	15,590	1901
Vilpuri: Kaupungin	1808	14,000	—	—	—	1903
Nuorisoseura „Vesan“	—	90	271	—	—	1903
Ruotsalainen kansankirjasto	1879	1,500	—	—	—	1903
4. Suomalainen kansankirjasto	1879	2,400	—	—	—	1903
Yhteensä	—	130,296	275,251	12	352,230	—

C. Yleissummat.

I. Maaseudulla Lääni	Siteitä	Raha-arvo		Lai- nauksia
		Mk.	p.	
Uudenmaan	47,932	88,605	43	59,432
Turun ja Porin	58,492	123,646	80	72,842
Hämeen	56,025	125,328	—	68,438
Viipurin	82,579	171,670	87	105,012
Mikkelin	29,656	48,508	95	25,820
Kuopion	39,023	70,697	54	33,032
Vaasan	56,681	118,788	94	63,750
Oulun	25,314	54,647	79	29,473
Yhteensä	395,632	801,894	32	457,799
II. Kaupungeissa	130,296	275,251	12	352,230
Koko maassa	525,928	1,077,143	44	810,029

V. Liite.

Tietoja Inkerinmaan seurakuntien kirjastoista.

Kun Suomen ylioppilaita kehoitettiin keräämään tietoja kotiseutunsa kansankirjastoista, ottivat yliopistosfamme opiskelevat inkeriläiset ylioppilaat myös asian omakseen ja ryhtyivät hekin hankkimaan tietoja kotiseutunsa, rajan takana asuvain heimolaistemme kirjastoista. Kun ne ovat suomalaisia kansankirjastoja nekin, on täysi kertoa niistä samassa kirjasssa, jossa Suomen kansankirjastoista tehdään selvää. Siitä huomattavasta lisäyksestä, jonka tämä julkaisu on siten saanut, kerättyjen tietojen järjestäjä ja niitä täydentävän esityksen laatija, ylioppilas *J u h o P e r ä l ä i n e n*, ansaitsee wilpittömän kiitoksen.

Inkerinmaan suomalaisten asukasluvu, Nunuksen seurakunnan 3,000 suomalaista tähän laskettuna, tekee viime vuoden kirkollisen tilaston mukaan 21:ssä maaseurakunnassa 112,496 henkeä. Kun tähän lisätään neljän kaupunkiseurakunnan jäsenluku, niin nousee maan suomenkielinen asujamisto 130 tuhanteen.

Seuraavalla sivulla olewasja taulusja tawataan wain puolet Inkerin seurakuntain nimiluettelosta. Syynä

Inkerinmaan seurakuntien kirjastojen tilastolinen luettelo.

Seurakunta	Perustamisvuosi	Etiheiden lukumäärä	Rahavarvo		Sainauksen lukumäärä edellisenä vuonna	Tiedot noususta
			Rpl.	fop.		
Gietämäki	1882	1664	1600	—	2250	1903
Kolppana	1884	408	550	—	510	1903
Kosemina	1892	320	290	—	1217	1903
Lempaala	1893	489	409	64	1292	1903
Liisfilä	1889	120	140	—	209	1903
Stuoritsa	1884	1094	1029	—	3662	1903
Spankkowa	1886	700	767	55	779	1903
Serebetta	1895	545	484	73	429	1903
Tuntari	1882	1500	1498	23	4065	1903
Wenjoki	1884	450	250	—	1017	1903
Wuolee	1896	410	300	—	537	1903
Walkeajaari	1870	350	250	—	300	1903
	—	8,050	7,569	15	16,267	—

tähän on se ikävä seikka, ettei monessa syrjäisessä seurakunnassa vielä löydy kirjastoa, tai, jos löytyykin, lienevät ne jemmooisessa tilassa, ettei niistä, lukuun ottamatta olemassaoloa, olisi juuri muuta sanottavaa. Tuntuu maksimi haitaksi yleisilmäykselle on sitä vastoin se, ettei tämän kirjottajan ole onnistunut saada tilastollisia tietoja käytettäväkseen seurakunnista jemmooisista kuin Tokowasta ja Keltosta, joista viime mainituksa warmaan on suurehko kirjasto, wieläpä hywässä kunnossakin. Waikka täten päätettuna tyytymään muutamien kirjastojen suhteen wailinaiisiin numeroihin, koetetaan kumminkin 12:sta kirjastosta saatu- jen tarkkojen tietojen ja lisäksi omin silmin hankittujen ha-

waintojen perustuksella walaista muutamain piirtein Jnkerin seurakuntien kirjastojen syntyä ja niiden yleistä tilaa.

Kun vertaa eri paikkakuntia toisiinsa, niin huomaa helposti, että Keski-Jnkeri niin tässä kuin muissakin kansanwalistusspyrinnöissä etupäässä kulkee. Tuutarissa, Hieta-mäellä ja Skuoritsassa, joissa seurakunnissa eli pitäjisissä kansanmiehet itse jo alkavat pystyä puuhiansa peräsiimeen eivätkä johtomiehet esiinny ainaaan jarruttajina, joskaan eivät kaikki vielä opastajina, owat kirjastotkin parhaimmasa kunnossa ja lukuhalu etenkin nuoressa polwessa tuntuwasti herännyt. Kirjalainojen lukumäärää wertaamalla seurakuntien jäsenlukuun on ensi sijalle asetettava Tuutari, jossa kutakin asukasta kohti lankeaa 0,74 lainaa. Siwumennen olkoon sanottu, että mainittu seurakunta on muissakin aikamme siwistyspyrinnöissä tienraivaaja. Seuraa fitten toisena Narwan takainen Kosemkinan syrjäinen kolkka, jossa lainausten luku kutakin asukasta kohti tekee 0,61, Hieta-mäellä ja Skuoritsassa 0,52, Serebetaassa, Spankkowalla ja Kolppanassa alenee lainausnumero puolekksi, kunnes se laskeutuen muissa seurakunnissa aste asteelta Walleasaaressa ja Liisilässä osottaa alinta 0,07. Tuutarissa siis käytetään kirjastoa päälle kymmenen kertaa ahkerammin kuin viime mainituilla paikkakunnilla. Keltossa tavattawan werrattain wirkeän henkisen elämän perusteella woinee sen kirjallisuuden wiljelemisesäkin arwiolta laskea kuuluwaksi ensimmäisten seurakuntien joukkoon.

Kirjastojen perustamisesta on monella Jnkerin papilla mainittawat ansiot, ne kun näet melkein poikkeuksetta owat syntyneet heidän alkuunpanostaan muutamien innokkaiden kansakoulunopettajien ja talollisten myötäwauikutuksella. Kun asianomaiselta kuvernööriltä on saatu lupa kirjaston perustamiseen, on tuuma pantu täytäntöön joko siten, että on muodostettu kirjaston kannatuswaliofunta tai on kirjkoherra esittänyt asian seurakunnalle, joka sen eduksi on suostunut

wapaaehtoisesti pieneen werotukseen. Ensi mainitulla tavalla saivat alkunsa ainakin Hietämäen, Skuoritsan, Lempaalan ja Tuutarin kirjastot. Ne, jotka Hietämäellä suorittivat 10 ruplaa kerrallaan tai ruplan vuotuisesti kahdentoista vuoden kuluessa, pääsivät kirjastovalioikunnan varsinaisiksi elinkautisiksi jäseniksi ja saivat lainausmaksutta käyttää kirjastoa. Muut lainaajat suorittivat sitä vastoin käyttöoikeudestaan kopekan kirjan sadalta sivulta. Vuonna 1884 suostui seurakunta maksamaan kirjaston kannattamiseksi 5 kopekkaa kullakin ripillä käymältä hengeltä, jolloin myöskin käyttöoikeus tuli wapaaksi kaikille seurakuntalaisille. Näin on kirjaston kassaan kertynyt vuotuisesti tuloja toista sataa ruplaa. — Skuoritsan kirjasto syntyi melkein samaan tapaan ja se saa nykyään kannatusta jokaista lasta ristiäessä kullakin kummilta 10 kopekkaa. Myöskin täten kertyy kannatusapua noin puolitoista sataa ruplaa vuodessa. — Lempaalassa perustajat merkitsivät pohjarahaksi 5 ruplaa jäseneltä, johon lisäksi tuli muutamia lahjotuksia. — Tuutarin kirjasto sai alkunsa seurakunnan kirkkoherran ja 10:n asti harrastawan paikkakuntalaisen laskemasta pohjarahastosta. Perustajat ja n. s. vuotuiset jäsenet, jotka suorittavat ruplan vuodessa, muodostavat kirjastovalioikunnan. Lisäksi kootaan kannatusapua kopekka rippihengeltä ja jonkun werran kastettavista. Vieläpä welwotetaan suorittamaan määrätty osanen kirjaston hyväksi kewytmieliset lemmenliittojen rakentajatkin, jos haluavat kirkkalahleistaan wapautua. Tuutari on myöskin ainoa paikkakunta, missä lainaajat, lukuun ottamatta kirjastovalioikunnan jäseniä, suorittavat lainausmaksua 3 kopekkaa kirjasta kahden wiikon ajalta. Kirjaston vuotuiset tulot nousevat tavallisesti yli 150 ruplan.

Muilla kirjastoilla ei tietääkseni ole kannattajajäseniä, vaan ne pidetään pystyssä werottamalla muutamalla kopekalla joko ripillä käyviä tai lasten kummeja. Wähäpäätöi-

fimpinä tuloina voi mainita ne sakkorahat, jotka suoritetaan kirjalainojen pitämisestä yli määrääjän. Muutamissa seurakunnissa ei sakkoa ole käytännössä ollenkaan. Lempaalasja on viime aikoina alettu suorittaa kirjaston kannattamiseksi 25 ruplaa vuosittain kirkossa n. j. toisella kulkarolla kootuista varoista, Wuoleella vihittämistä 58 kopekkaa parilta, ristittävästä lapsesta ja kirkottelewasta waimosta 7 kopekkaa sekä haudattavasta 10 kopekkaa. — Kirjawa on siis menettelytapa, millä kirjastoja wuosi wuodelta eri paikkakunnilla kootaan kartuttaa, ja ehkäpä tuntuwat muutamat keinot monen mielestä liiankin kummallisilta. Mutta ne owat fittenkin olosuhteiden kannalta katsottuina käytännöllisimmät, wieläpä monasti melkein ainoat mahdolliset.

Muita suurempia ja pienempiä lahjoituksia mainitsematta, tulee kuitenkin erityisesti muistaa entistä Pietarin suomalaisen kirjakaupan omistajaa, herra M. L i n d e b e r g iä, joka moneen Suferin kirjastoon on lahjottanut useita kymmeniä teoksia.

Kirjastot sijaitsewat kirkkojen läheisyydessä joko sakaristosssa tai naapurikansakoulussa tai pappilasssa, taikkapa jonkun talollisen tuwasssa. Muutamilla kirjastoilla on kaffi wakituisista lainausasemaa, joista toinen silloin sijaitsee kirkolla, toinen pappilasssa tai josjain kauempana. Tästä syystä on tawallisjin lainausaikakin ennen ja jälkeen jumalanpalveluksen, jolloin lukuhaluisset owat parhaiten tilaisuudessa pistäntymään kirjoja waihtamassa. Muutamin paikoin on kirjasto sitäpaitfi awoinna jonakin wiikon arkipäiwänä, wieläpä toisin paikoin aina, kun waan joku lainaaja saapuu. Serebetassa, jossa kirkkoherra hoitaa kirjastoa, kuljettaa hän kirjoja mukanaan kylänlukuksilla ja kaffi kertaa wuodessa weronajollakin, tarjoten täten syrjäisimmillekin seurakuntalaisilleen tilaisuuden kirjojen käyttämiseen.

Tawallisjin lainausajan pituus waihtelee kirjojen laa-

juuden mukaan 1—4 viikon välillä. Vain peräti harvoisja paioisja on lainausaika 6 tai 8 wiikkoa.

Ylin huolenpito ja tarkastusoikeus kuuluu joko yffinomaan kirkkoherralle niissä seurakunnissa, missä ei kirjastovaliofuntaa ole olemassa, taikkapa päinwastaisissa tapauksissa näille molemmille yhteisesti. Omistusoikeus kirjastoihin on tietystikin seurakuntain, koskapa ne tätä nykyä jokokonaisuudessaan ottawat osaa kirjastojen kannatukseent.

Kirjastonhoitajina, joiden nutteruudesta etupäässä riippuu lukuhalun wiriäminen paikkakunnalla, toimiwat kansakoulunopettajat, luffarit, kirjallisuutta harrastawat talolliset ja osakki papittin. Pienemmillä lainausajemilla ei näillä ole mitään aineellista palkkiota tai se on aiwan vähäinen. Suuremmisja seurakunnissa, kuten Wenjoella ja Wueleella, maksetaan kirjastonhoidosta wuosittain 20 ruplaa, Skuoritsassa 30 ruplaa ja Tuutarisja 35 ruplaa.

Kuten nämä hajanaiset piirteet osottawat, eiwät kirjastot monessajakaan seurakunnassa ole kowinkaan kehuttawalla kannalla. Waikuttawimpana syynä tähän ei juinkaan ole wäestön warattomuus eikä liioin haluttomuus lufemaan eikäpä puuttuwa lufutaito, waan etupäässä monessa paikasja wielä wallitsewa hämäreä käsitys n. s. maallisen kirjallisuuden sopiwaisuudesta ja hyödyllisyydestä, ehkäpä lisäkki johtawien henkilöiden laimea toiminta kirjallisuuden wiljelemisen edistämiseksi. Todistawathan muutoin kunnossa olevien kirjastojen käyttönumerotkin, että inferiläiset owat hywin lufuhaluissja, jos he waan hiukaninkin owat päässeet tutustumaan wirikistäwään kirjallisuuteen. Muutamat kirjastonhoitajat owat nimenomaan maininneet, että juuri äidinkielliset kirjailijat, kuten Päiwärinta, Aho, Canth, Kiwi, Alfio y. m. ja tietystikin Topelius owat nuorison suosimat.

Slahuttawana ilmiönä tulewaisuuden waralle olfoon lopukki mainittu, että Inferisjä on nykyisin sywien riwien

malistamista harrastavissa piireissä yhä enemmän alettu kiinnittää huomiota seurakunnan kirjastojen perinpohjaiseen parantamiseen. Oupa muutamien kirjastojen kassoihin tämän waralle kertynyt siemoinen summa, useampia satoja ruplia, jotka oikealla tavalla „sanaksi“ lyötyinä kerran kantavat launiin foron.

VI. Kirjallisuusluettelo.

Tämän kirjasen tekijällä on ollut seuraavia kirjasto-
asiaa koskevia teoksia käytettävänä:

Bube, Wilhelm, Die Ländliche Volks-Bibliothek. Berlinissä
1897.

Fischer, Karl, Heiberg, J. U., Nyhuus, Haakon, Folkebog-
samlinger i Norge. Kristianiasa 1901.

Fletcher, William J., Public Libraries in America. Boston-
issa 1895.

Greenwood, Thomas, Public Libraries. Lontoossa 1891.

Greenwood, Thomas, Library Year Book 1897. Lontoossa
1897.

Mannheimer, Prof., Die Bildungsfrage als soziales Problem
Jenassa 1901.

Ogle, John J., The Free Library. Lontoossa 1897.

Reyer, Eduard, Entwicklung und Organisation der Volks-
bibliotheken. Leipzigissä 1893.

Reyer, Eduard, Handbuch des Volksbildungswesens. Stutt-
gartissa 1896.

Schultze, Ernst, Freie öffentliche Bibliotheken. Stettinissä
1900.

Schultze, Ernst, Ueber die Ausgaben der englischen Städte
für ihre Bücherhallen. Comenius-Blätter für Volks-
erziehung 1899.

Steenberg, Andr. Sch., Folkebogamlinger. Aarhusissa ja Kööpenhaminassa 1900.

Söderberg, Verner, Sveriges sockenbibliotek. Tukholmassa 1901.

Werkko, K., Tietoja ja mietteitä Suomen kansa- ja lastenkirjastoista. Jyväskylässä 1879.

Werkko, K., Tutkimuksia kansankirjaston asiassa. Helsingissä 1892.

Oikaistava.

Erehdyttävien tietojen takia on Tuusniemen Melalahden kirjasto, siv. 97, joutunut mainitutti myös Kuopion pitäjän kirjastojen joukossa, siv. 96, mutta tilastollisista tauluista ja loppusummiista on tämä virhe korjattu.

Kun laskutyö oli jo valmiina, huomasi tekijä kansankirjastojen tilastollisessa luettelossa pari muutakin virhettä, mutta niiden aiheuttamia erehdyksiä ei enää silloin voitu tauluista ja loppusummiista oikaista.

Kansanwalistus-seuran Toimituksien

nimellä on viime vuosina julkaistu seuraavat kirjaset:

Wuonna 1903:

- Vindström, G.** Skotlannin ja Englannin yhdistyminen Suur-Britannian kuningaskunnaksi. 72 siv. 8:o. Hinta 75 penniä.
Gripenberg, A. Maantieteellisiä kuvauksia XXVIII. Islanti. 19 kuua. 33 siv. 4:o. Hinta 1 m. 50 p.
Mikkola, Joof. J. Kansallinen liike Böömissä. 57 siv. 8:o. Hinta 75 penniä.
Schadewitz, L. Suomen Kansankirjastot. 3 kuua. Tilastollisia tauluja. 124 siv. 8:o. Hinta 1 mk.

Wuonna 1902:

- Roslin, M.** Päättyneen vuosijadan kynnyksellä. Perhemuistoja. 80 siv. 8:o. Hinta 1 mk.
Zahn-Wirtanen. Kristillinen kirkko ja keskustelu maailmassa apostolien ja marttyyrien aikataudella. 3 kuua. 37 siv. 8:o. Hinta 35 penniä.
Sunila, J. C. Tanskan huusmandi. 58 siv. 11 kuua. Hinta 50 p.
Sandelin, L. G. Jarišealaisuudesta Jesuksen aikana. 47 siv. 8:o. Hinta 50 penniä.
Gripenberg, A. Maantieteellisiä kuvaelmia XXVII. Skotlanti. 20 kuua. 34 siv. 4:o. Hinta 1 m. 50 p.

Wuonna 1901:

- Hannikainen.** Itävalta-Unkarin kansallisuusolot. 38 siv. 8:o. Hinta 50 penniä.
Nelander. Ruoanvalmistuksen verusteita ja ruoanjalutus. Graafillisella taululla varustettu. 16 siv. 8:o. Hinta 25 p.
Juha. Maantieteellisiä kuvaelmia XXVI. Kreikka II. 30 kuua. 55 siv. 4:o. Hinta 1 mk. 75 p.
Clewe. Mietteitä Suomen kansakoulusta ja sen opetusohjelmasta. 32 siv. 8:o. Hinta 35 p.
Bonsdorff, v. Ensimmäinen avu tapaturmassa. 10 kuua. 52 siv. 8:o. Hinta 50 p.
Jorsström. Kuvia maantieteellisten löytöjen historiasta. II. Portugalilaisien löytökretet Afrikaan ja Intiaan. 9 kuua. 86 siv. 8:o. Hinta 1 mk.

Wuosikertaan 1904 tulee otettavaksi seuraavat kirjaset:

- Stenroos, R. G.** Kuvauksia Keski-Aasiasta. 137 sivua. 35 kuua. 8:o. Hinta 1 mk. 25 penniä.
Rätköski, Silda. Toivon Loukomailta. Puheita, esitelmiä ja runoja I. Sota ja nällä. Toivon laulut. 23 siv. 8:o. Hinta 25 penniä.
Rosberg, J. C. Maantieteellisiä kuvaelmia XXIX. Itävalta I.

Ja sen lisäksi luultavasti:

- Gummers, J.** Kuvauksia muinais-kristillisestä seurakuntaelämästä. Noin 150 siv.

Täydelliset hintaluettelot seuran kautta myytävistä kirjoista, kumista, lehtijästä, nuottipainoksista, taikalyhyistä y. m. aina ilmaiseksi saatavissa.

Osoite: **Kansanwalistus-seura Helsingissä.**

Hinta 1 markka.

Näköispainos, Kvs-säätiön Arkivististyksen digikirjasto

Digitoitu Suomen tiedekustantajien liiton Kopiosto-korvauksista myöntämällä apurahalla.

Alkuperäinen julkaisu:

Suomen kansankirjastot : tilastollinen katsaus maamme kansankirjasto-oloihin 1900-luvun alussa / esittänyt L. Schadewitz.

(Kansanvalistus-seuran Toimituksia ; 129, kahdeskymmenesyhdeksäs vuosikerta, 4 vihko). Helsingissä : Kansanvalistus-seuran kustantama, 1903.

(Helsingissä : Kirjapainoyhtiö Walo, 1904)

Schadewitz (myöhemmin Harmaja), Leo, 1880–1949

Kansanvalistusseuran toimituksia 129

YKL 02

kirjastoaineistot; tilastot; yleiset kirjastot

ISBN 978-952-7533-39-0

URN:ISBN:978-952-7533-39-0

Kvs-säätiö (Kansanvalistusseura sr)
Helsinki 2022